

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

”Haittoja vähentävä ja
kynnyksetön vertsitoimisto”
- Vertaistoiminnan kehittäminen asiakaslähtöi-
sesti päihteidenkäyttäjien parissa

Lappeteläinen, Emma

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Laurea-ammattikorkeakoulu

”Haittoja vähentävä ja kynnyksetön vertsiteimisto” - Vertaistoinnin kehittäminen asiakaslähtöisesti päihteidenkäyttäjien parissa

Emma Lappeteläinen
Sosionomikoulutus
Opinnäytetyö
Helmikuu, 2017

Emma Lappeteläinen

”Haittoja vähentävä ja kynnyksetön vertsitoimisto” - Vertaistoiminnan kehittäminen asiakaslähtöisesti päihteidenkäyttäjien parissa

Vuosi 2017

Sivumäärä 73

Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisenä kehittämishankkeena Sininauhasäätiön Toimintatila Spotin haittoja vähentävään vertaistoimintaan vuoden 2016 toukokuusta joulukuuhun. Kehittämishankkeen tarkoituksena oli kehittää vertaistoimintaa asiakaslähtöisesti, missä kehittämistoiminta tapahtui tapaamisten muodossa. Tapaamisissa oli vertaistoiminnassa mukana olleita tai vertaistoiminnasta kiinnostuneita vertaisia. Tapaamisissa käsiteltiin aiheita, joihin vertaiset pääsivät vaikuttamaan ja päättämään.

Tapaamisten tarkoitus oli jäädä vertaistoimintaan menetelmäksi. Kehittämishankkeessa oli tavoitteena vertaistoiminnan kehittämisen tapojen etsiminen, vertaisten osallisuuden kehittäminen vertaistoiminnassa, ja tiedon tuottaminen Toimintatila Spottiin vertaisuudesta ja vertaistoiminnan kehittämisestä.

Teoreettisessa osuudessa perehdyttiin päihderiippuvuuteen, päihteidenkäyttäjien vertaistoimintaan, osallisuuteen ja ryhmadynamiikkaan. Aineistonkeruumenetelmistä käytettiin havainnointia kahdella tapaa: havainnointipäiväkirjan ja rinnakkaishavainnoinnin muodossa.

Kehittämishankeprosessi koostui kolmesta vaiheesta: ideointivaiheesta, kartoitustapaamisesta ja seitsemästä suunnitellusta tapaamiskerrasta. Ideointivaihteessa suunniteltiin tapaamisia, tutustuttiin ja haettiin tietoa eri menetelmistä ja tavoista, sekä linkitettiin Toimintatila Spotin uusien tilojen vertaisten tila osaksi tapaamisia. Kartoitustapaamisessa kartoitettiin aiheita tapaamisille. Lisäksi oli vertaisten huoneeseen muuttamisen kerrat (1. ja 2. tapaaminen), rakenteista sopimisen kerrat (3. ja 4. tapaaminen), toteutumattomat kerrat (5. ja 6. tapaaminen) ja lopetuskerta.

Kehittämishanketta arvioivat tapaamisiin osallistuneet vertaiset puolistrukturoiduilla lomakekyselyillä, Toimintatila Spotin ohjaajat avoimilla kyselyillä ja tekijä itsearvioinnilla. Myös pitkin prosessia suoritettiin arviointia, jossa reflektointia tapaamisista.

Kehittämishankkeelle asetetut tavoitteet toteutuivat. Vertaistapaamiset jäivät osaksi Toimintatila Spotin vertaistoimintaa ja vertaiset kehittivät uusia työkäytänteitä ja -tapoja. Lisäksi vertaistoiminta säännöllistyi ja sai uusia merkityksiä. Vertaiset kokivat osallisuutta, joka kehittyi ryhmätyöskentelyssä syntyneen dynamiikan myötä. Toimintatila Spotti sai tietoa vertaisuudesta ja vertaistoiminnan kehittämisestä tämän opinnäytetyön avulla. Tapaamisissa olisi voinut kehittää struktuuria esimerkiksi tehtävien aikatauluttamisessa. Kehittämistoiminnan vaiheistamisessa ideointi, kartoitustapaaminen ja tapaamiset koettiin toimiviksi. Vertaistoimintaan muodostui myös kuntouttavaa otetta työkokeilujen myötä. Vertaistapaamisten aikana syntynyt vertaisten tila, ”vertsitoimisto”, on ensimmäinen haittoja vähentävän vertaistoiminnan toimisto Suomessa.

Asiasanat: päihderiippuvainen, vertaistoiminta, osallisuus, ryhmadynamiikka, tutkimuksellinen kehittämishanke

Emma Lappeteläinen

" Harm reduction and accessible peers' office" - Client-oriented development of peer support activities with substance abusers

Year 2017 Pages 73

This thesis was carried out as an investigational development project for harm reduction in peer support activity of Toimintatila Spotti maintained by Sininauhasäätiö. The purpose was to develop peer support activity in a client-oriented way in the form of meetings. The meetings were attended by peers who have participated in peer support activity and who were interested in the activity. In the meetings subjects were discussed that the peers influenced in and decided.

The meetings were intended to remain as a method in peer support activity. The goal of the development project was to research methods for developing peer support activities, development of participation of peers in the activity and the introduction of information about peer work and development of peer support activity to Toimintatila Spotti.

The theoretical section of this study covered substance abuse, peer support activity by substance abusers, participation and group dynamics. The data was collected using two observational methods: observation diary and parallel observation.

The development project consisted of three phases: ideation phase, planning meeting and seven planned meetings. During the ideation phase ideas for meetings were presented and different methods of development were studied. In the planning meeting subjects for the peer support activity meetings were planned. The meetings consisted of moving in to the peers' room (1st and 2nd meeting), agreement of structure of the activity (3rd and 4th meeting), cancelled meetings (5th and 6th meeting) and the final meeting.

The development project was evaluated by the peers in the meetings using a half-structured questionnaire, by the instructors of Toimintatila Spotti using an open questionnaire and by the writer of this thesis using self-evaluation. Additional evaluation was carried out during the whole process through reflecting on the meetings.

The goals of the development project were reached. The peer meetings remained as a part of the peer support activity of Toimintatila Spotti and the peers developed new working practices and methods. The peer support activity became regular and found new forms. The peers experienced participation and it developed through the dynamics of team work. Toimintatila Spotti obtained information about peers and the development of peer support activity with this thesis. More structure for example scheduling of tasks during the meetings could have been developed. The division of the project to ideation, planning and meeting phases was seen as successful. The peer support activity got a rehabilitative perspective through work trials. The peers' office, which was developed during the project, is the first harm-reduction related peer support activity office in Finland.

Keywords: substance abuser, peer support activity, participation, group dynamic, investigational development project

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Kehittämishankkeen tarve ja lähtökohdat	7
2.1	Toimintatila Spotti ja kävijät	7
2.2	Toimintatila Spotin vertaistoiminta	9
2.3	Kehittämishankkeen tavoite ja tarkoitus	11
3	Kehittämishankkeen teoreettiset lähtökohdat	12
3.1	Päihderiippuvuuden kokonaisvaltaisuus	13
3.2	Päihteiden käyttäjä vertaistoimijana	15
3.3	Vertaisten osallisuus yhteisössä	17
3.4	Ryhmä ja dynamiikka	19
4	Kehittämishankkeen metodologiset asetelmat	21
4.1	Tutkimuksellinen kehittämistoiminta	21
4.2	Kehittämishankkeen prosessikuvaus	22
4.3	Aineiston keruumenetelmänä havainnointi	23
5	Kehittämishankkeen prosessi	25
5.1	Ideointia ja muutto osaksi vertaistapaamisia	25
5.2	Kartoitustapaaminen	26
5.3	Vertaisten huoneeseen muuttaminen	28
5.4	Vertaistoiminnan rakenteista sopiminen	31
5.5	Peruuntuneet vertaistapaamiset	33
5.6	Kehittämishankkeen päätöstapaaminen	34
5.7	Yhteenveto	36
6	Kehittämishankkeen arviointi	37
6.1	Vertaisten arviointi	38
6.2	Ohjaajien arviointi	39
6.3	Itsearviointi	41
7	Johtopäätökset ja pohdinta	43
8	Eettisyys ja luotettavuus kehittämishankkeessa	50
	Lähteet	54
	Kuviot	58
	Liitteet	59

1 Johdanto

Osallisuuden ja asiakaslähtöisyyden edistäminen ovat viime vuosina nousseet yhteiskunnalliseksi ja tärkeiksi aiheiksi. Osallisuus onkin Suomen hallituksen ja Euroopan unionin tavoitteiden yksi osa, missä se on nostettu yhdeksi keskeiseksi keinoksi syrjäytymisen ehkäisyssä. Lisäksi sitä edistämällä vähennetään eriarvoisuutta. (Osallisuus 2016.) Puolestaan sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa kehittämissuunnitelmassa (KASTE) tavoitteena on muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteiden ja palvelujen asiakaslähtöisyys, minkä osaohjelma vuosina 2012-2015 toteutui asiakaslähtöisyyden ja osallisuuden juurtumisena kuntien sosiaali- ja terveydenhuoltoon. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016a, 6, 22.)

Kansallisessa mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa yhtenä painoalueena vuosille 2009-2015 oli asiakkaan aseman vahvistaminen, jossa esimerkiksi keskityttiin kokemusasiantuntijoiden asemaan ja vertaistukeen. Näiden nähtiin laajentuneen ja osittain vakiintuneen, mutta kokemusasiantuntijuutta kehitetään ottamalla se pysyväksi käytännöksi palvelujen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa vuosien 2016-2020 välillä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016b, 22, 27.)

Kokemusasiantuntijuus onkin noussut sosiaali- ja terveysalalla tärkeäksi ja tavoiteltavaksi asiaksi. Entä jos henkilö ei ole kuntoutunut päihderiippuvuudesta tai ei kykene siihen tällä hetkellä? Entä jos henkilö ei ole valmis olemaan kokemusasiantuntija? Päihdemaailmassa elävien päihteidenkäyttäjien tai päihteiden parissa olevien osallisuuden lisäämisestä ja kokemuksesta puhutaankin valtakunnallisesti huomattavasti vähemmän. Päihdemaailmassa elävien vertaistukea tapahtuu paljon arjessa - jopa heidän huomaamattaan. Päihdemaailmassa elävien vertaistoimintaa on tuettu ja tehty eri hankkeissa ja kolmannen sektorin toimipaikoissa (muun muassa Osis-hanke, Suomen Lumme ry, A-klinikkasäätiön Vinkki-toiminta).

Päihdemaailmassa elävien osallisuuden kokemuksia voikin kohentaa, kun heille annetaan mahdollisuus päästä kehittämään ja järjestämään itseään kiinnostavaa toimintaa. He voivat saavuttaa pidemmällä tähtäimellä muitakin elämänmuutoksia. Tämä opinnäytetyö kertookin päihdemaailmassa elävien haittoja vähentävän vertaistoiminnan asiakaslähtöisestä kehittämisestä. Opinnäytetyö lähti toimeksiantajan, eli Sininauhasäätiön Toimintatila Spotin, tarpeesta kehittää vertaistoimintaa, joka sisältää suonensisäisten huumeiden käyttöön käytettävien pistovälineiden vaihtoa vertaisten voimin, mutta myös opinnäytetyön tekijän omasta mielenkiinnosta toteuttaa opinnäytetyö asiakaslähtöisestä ja kehittävästä näkökulmasta. Tekijä oli tutustunut Toimintatila Spotin vertaistoimintaan harjoittelunsa aikana keväällä 2016.

Opinnäytetyöksi muodostui tutkimuksellinen kehittämishanke vertaistoimintaan, jossa kehitettiin vertaistoimintaa tapaamisten muodossa. Tapaamisiin osallistettiin mukaan vertaistoinnassa mukana olleita ja vertaistoinnasta kiinnostuneita vertaisia. Tapaamisten tarkoitus oli jäädä vertaistoinnin menetelmäksi. Lisäksi Toimintatila Spotti muutti ennen vertaistapaamisten aloitusta marraskuussa 2016 uusiin tiloihin, jonne vertaisten käyttöön tuli ohjaajien toimiston sijaan vertaisten tila. Opinnäytetyön nimi liittyykin tähän vertaisten tilaan, jonka he kuvasivat kyseisellä termillä: ”haittoja vähentävä ja kynnyksetön vertaistoinnisto”. Vertaisten huone fokuoitiin konkreettiseksi tapaamisten tarkoitukseksi. Vertaisten tapaamisten aiheet lähtivät vertaisten toiveista.

2 Kehittämishankkeen tarve ja lähtökohdat

Toimintatila Spotin haittoja vähentävä vertaistoiminta alkoi vuoden 2016 alussa. Sen suunnittelussa ja ylläpitämisessä ovat olleet mukana Spotin kävijöistä koostuvat vertaiset omien voimavarojen, tarpeiden ja mielenkiinnon kohteidensa pohjalta. Vertaisten elämäntaustat ovat erilaisia, mutta yhdistävänä tekijänä on päihdemaailmassa eläminen. Tässä kappaleessa kerrotaan Toimintatila Spotista, sen kävijöistä ja järjestetystä vertaistoinnasta.

Vertaistoiminta lähti käyntiin vauhdikkaasti, mutta Spotin ohjaajat ja vertaistoinnassa mukana olleet vertaiset toivoivat vertaisten tapaamisia, joissa vertaiset pystyvät tavata toisiaan ja pohtia vertaistoimintaan liittyviä asioita. Opinnäytetyön aiheeksi muodostui tapaamisten kehittäminen vertaistoinnin menetelmäksi, johon tehtiin opinnäytetyösopimus (liite 1). Tapaamisille nähtiin myös tarvetta: Spotissa kesällä 2016 tehdyssä kävijäkyselyssä kävi ilmi, että Spottiin kaivataan lisää vertaistoimintaa (Karjalainen 2016a). Olennaisena koettiin, että tapaamisten aiheet vertaistoinnin kehittämiseen lähtevät vertaisista itsestään, joita he voivat ideoida vertaisten kesken. Tämä nousi opinnäytetyön tarkoitukseksi. Lisäksi tässä kappaleessa kerrotaan tarkemmin opinnäytetyön tarkoituksesta ja tavoitteista.

2.1 Toimintatila Spotti ja kävijät

Toimintatila Spotti on osa Sininauhasäätiotä, jonka perustehtävänä kolmannen sektorin toimijana on tarjota koti ja tuki asunnottomille ja päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiville sekä puolustaa heidän oikeuksiaan. SininauhasäätiossÄ vaikutetaan ja kehitetään keinoja syrjäytymisen vähentämiseen. Lisäksi Sininauhasäätion tehtävänä on hankkia asuntoja ja järjestää henkilöiden tarvitsemaa tukea asumisen turvaamiseksi sekä järjestää päiväkeskus- ja työtoimintaa. Lisäksi vertaistuella ja vapaaehtoistyöllä on merkittävä osa Sininauhasäätion työtä. Sininauhasäätio omistaa Sininauha Oy:n, joka tarjoaa asumispalveluita. (Perustehtävä, visio ja arvot 2017.)

Toimintatila Spotti tarjoaa arkipäivisin kaikille yli 18-vuotiaille matalan kynnyksen päiväkeskustoimintaa. Spotti aloitti toimintansa syyskuussa 2014 Helsingin Töölössä. Tila toimii niin avoimena kohtaamispaikkana kuin toimintatilana, jossa kaikki toiminta on maksutonta ja anonyymiä. Spotissa voi asioida päihtyneenä, mutta asioimiskunnossa. (Karjalainen 2016a.) Toimintaa rahoitti vuoden 2016 loppuun RAY eli Raha-automaattiyhdistys, mutta vuoden 2017 alusta alkaen toimintaa rahoittaa sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimiva STEA eli Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA 2017).

Koko Toimintatila Spotin toiminnassa painottuu yhteisöllisyys ja osallisuus sekä niiden kehittäminen. Kävijöillä on yhtäläiset mahdollisuudet päästä osallistumaan kaikkeen toimintaan ja vaikuttamaan päätöksentekoon. (Karjalainen 2016a.) Näiden rinnalla tasapainoisesti näkyy vapaaehtoisuus: kävijöitä ei velvoiteta heidän tahtomattaan mihinkään toimintaan. Kuitenkin jokainen on osaltaan vastuussa Spotin viihtyisästä, turvallisesta ja positiivisesta ilmapiiristä, jossa jokaisen on hyvä toimia ja olla (Karjalainen 2016a). Spotissa on niin ohjattua toimintaa kuin vapaata oleskelua. Ohjaajat tarjoavat yksilöohjausta, jossa voi keskustella luottamuksellisesti henkilökohtaisista asioista tai hoitaa virastoasioita puhelimitse ja tietokoneella. Asioimiseen he saavat tarvitessaan ohjausta ja tukea. Tilassa on mahdollisuus syödä aamupalaa tai käydä suihkussa sekä tarjolla on vaihtelevasti lahjoitusvaatteita. Asunnottomille kävijöille on tarjolla lukollisia kaappeja, jossa he voivat säilyttää henkilökohtaisia tavaroitaan.

Spotissa työskentelee kaksi Sininauhasäätiön vakituista ohjaajaa, jotka ovat koulutukseltaan lähihoitaja ja yhteisöpedagogi. He ohjaavat työtä asiakaslähtöisellä työotteella. He tekevät yhteistyötä eri tahojen kanssa, kuten samaan organisaatioon kuuluvan Sininauha Oy:n Ruusulankatu 10 -asumisyksikön ja Sininauhasäätiön Aimon eli jalkautuvan palveluohjauksen kanssa. He ovat myös tehneet useiden ulkopuolisten tahojen kanssa yhteistyötä, joita ovat muun muassa Osis 2-hanke, Helsingin Diakonissalaitoksen Pääskylänrinteen Drop In sosiaali- ja terveysneuvontapiste, A-klinikkasäätiön Sreet-hanke, Suomen Lumme ry ja Helsingin kaupungin Lännen päihdepoliklinikka. (Karjalainen 2016a.)

Toimintatila Spotin kävijät ovat pääosin 20-35 vuotiaita. Kävijöitä asioi keskimäärin 20-30 henkilöä päivässä, mutta määrät vaihtelevat eikä niille ole välttämättä yksiselitteistä syytä. Suurin osa kävijöistä on Sininauha Oy:n Ruusulankatu 10 -asumisyksikön asukkaita. Myös kävijöinä on heidän tuttaviaan, läheisiään ja ystäviään (Karjalainen 2016a). Suurin osa kävijöistä on miehiä ja noin kolmannes on naisia. Toimintatila Spotissa asioivat ovat profiloituneet asiakkaiden sijaan kävijöiksi, koska heillä ei ole asiakkuutta Spotissa: heidän asiakastietojaan ei kerätä kuin määrien laskemisen muodossa.

Kävijöillä voi olla taustallaan psykososiaalisia ongelmia kuten asunnottomuutta. Se tarkoittaa omaa asuntoa (vuokra- tai omistusasunto) vailla olemista. ARA:n (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus) asunnottomuustilastoista on jaoteltu viisi asunnottomuuden luokkaa: 1) ulkona (esim. porrashuoneissa, ensisuojuissa) asuvat, 2) asuntoloissa ja majoitusliikkeissä asuvat, 3) erilaisissa laitoksissa asuvat, 4) vapautuvat vangit ilman asuntoa, ja 5) tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona asuvat. Asunnottomuus on yhteiskunnallinen ongelma, jonka syitä ovat väestönkasvu ja muuttaminen isompiin kasvukeskuksiin, talouden suhdannevaihtelut sekä suuret tuloerot. Yksilötasolla sen riskitekijöitä ovat vähävaraisuus, elämönhallinnan vaikeudet, päihde- ja mielenterveysongelmat, sosiaalisten suhteiden vähyytys sekä elämäntilanteiden muutokset (esim. sairaus, ero, työttömyys). (Tietoa asunnottomuudesta 2017.) Ruusulankatu 10 -asumisyksikkö toimii asunto ensin -periaatteella, mikä tarkoittaa asunnon hankkimista ennen muita tukitoimia. Keskeistä on, että asunto mahdollistaa sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ratkaisemisen. (Asunto ensin-malli 2016.)

Kävijöillä ilmenee myös sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia. He ovat päihteiden käyttäjiä tai päihteiden parissa eläviä. Valtaosa kävijöistä aktiivi käyttää joko suonensisäisiä huumeita tai sekakäyttää esimerkiksi alkoholia, suonensisäisiä huumeita ja/ tai huumaus- ja lääkeaineita. Myös osa kävijöistä on korvaushoidon piirissä tai käyttää päihteenään alkoholia. Heillä on taustallaan myös syrjäytyneisyyttä. Syrjäytyneisyyden eri näkökulmia ovat yksilön hyvinvoinnin ongelmat, voimavarojen ongelmat, marginalisaatiossa eläminen, syrjäyttäminen yhteiskunnasta tai yksilön ja yhteiskunnan yhdistävien siteiden heikkous (Raunio 2010, 19). Kävijöillä syrjäytymisen prosessi ja kokemukset ovat yksilökohtaisia. Esimerkkeinä syrjäytymisen prosessin riskitekijöistä ovat vanhemmuuden puute, poikkeavuus koulukulttuurista, koulutuksen ja/ tai työ-markkinoiden ulkopuolelle putoaminen ja elämönhallinnan ongelmat (Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015, 9).

Kävijöiden aktiivinen päihteiden käyttö tai niiden parissa oleminen vaikuttaa kokonaisuudessaan heidän parissaan työskentelyyn. Heillä on kuitenkin tärkeitä, päihdemaailmasta tulevia tietoja, joista ohjaajat tai muut ammattilaiset eivät välttämättä ole edes tietoisia. Kävijät omalla tiedollaan muun muassa ehkäisevät terveyshaittoja ja tarjoavatkin vertaistukea toisilleen huomaamattaankin.

2.2 Toimintatila Spotin vertaistoiminta

Toimintatila Spotissa on alkanut vuoden 2016 alussa vertaistoimintaa, joka sisältää suonensisäisten huumeiden käyttöön käytettävien pistovälineiden vaihtoa ja terveysneuvonnan antoa vertaisten voimin. Toimintatila Spotin vertaistoiminnan tarkoituksena on ennaltaehkäistä muita terveyshaittoja. Lisäksi toiminnalla edistetään vertaisten toimimista ja osallisuutta.

Spotin vertaistoiminta alkoi kävijöiden keskustelusta vuoden 2015 lopulla, jolloin he pohtivat Spotin mahdollisuutta terveysneuvonnan tarjoamiseen. Keskustelun aiheutti Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysneuvontatoiminnan kilpailuttaminen. Kilpailutuksen voitti Helsingin Diakonissalaitos, jonka vuoksi A-klinikkasäätiön hallinnoimat Vinkki-pisteet lopettivat toimintansa, missä oli tehty terveysneuvonta- ja haittoja vähentävää huumetyötä 20 vuoden ajan. Asiakkaiden siirtyminen uuden palvelutuottajan toimintaan näyttäytyi haasteellisena ja Toimintatila Spotissa tämä siirtymä näkyi muun muassa kävijöiden lisääntyneinä tulehduksina, paiseina ja katkenneina hoitokontakteina. (Karjalainen 2016a.)

Kävijät olivat aktiivisesti Toimintatila Spotin vertaistoiminnan käynnistämässä mukana. Spotti aloitti samalla yhteistyön Helsingin Diakonissalaitoksen Pääskylänrinteen Drop In sosiaali- ja terveysneuvontapisteen kanssa, josta vaihtotoimintana noudetaan suonensisäisten huumeiden pistovälineet. Kun vertaistoiminnan tarve kasvoi, niin yhteistyö alkoi myös Tukikohta ry:n, A-klinikkasäätiön ja Suomen Lumme ry:n Osis 2 -hankkeen kanssa. (Karjalainen 2016a.) Osis 2 -hankkeessa ydin on kehittää huumemaailmassa elävien vertaistoimintaa, missä keskitytään erityisesti heidän toiminnan ja osallisuuden vahvistamiseen (Osis II - vertaisten osallisuutta vahvistamassa 2016). Spotin vertaistoiminnan käynnistämävaiheessa Spotti teki yhteistyötä myös Ruusulankatu 10 -asumisyksikön kanssa, mutta yhteistyössä ilmeni haasteita ja toiminta vakiintui lopulta vain Toimintatila Spottiin (Karjalainen 2016a).

Spotin vertaistoiminta pohjautuu hoidollisen päihdetyön sijaan haittoja vähentävään päihdetyöhön. Ensisijainen tavoite ei ole huumeiden käyttöön puuttuminen, vaan tärkeämpää on vähentää tai ehkäistä kaikkein haitallisimpia käytön seurauksia. Tyypillisin keino on terveysneuvonta, mikä sisältää puhtaiden pistovälineiden vaihtopisteet, mutta myös huumeriippuvaisten lääkkeelliset korvaus- ja ylläpitohoidot. (Huumausainepolitiikka 2016.) Lisäksi terveysneuvontaa tehdään tartuntatauteihin, kuten hiv:n, hepatiitti B:n ja C:n, liittyen sekä kerrotaan oikeista annosmääristä ja ensiavun hälyttämisestä yliannostustilanteissa ja niiden ehkäisemisessä. Haittoja vähentävän työn ydintä on tiedon jakaminen turvallisesta käyttämisestä ja vertaistuki. (Varjonen 2015, 95, 98.)

Ennen kehittämishankkeen alkua vertaistoiminnassa on toiminut vaihtelevasti seitsemän vertaista. RAY linjasi, että Spotissa ei saa olla rahaliikennettä, joten Sininauha Oy maksaa Ruusulankatu 10 -asumisyksikössä asuville vertaisille tehdystä työstä työosuusrahan (9 euroa/vuoro). Asumisyksikön ulkopuolisten on ollut mahdollista osallistua vertaistoimintaan vapaaehtoisesti ilman korvausta. Toiminnan ja kiinnostuksen laajentuessa ohjaajat alkavatkin pohdita muita maksumahdollisuuksia. (Karjalainen 2016b.)

Ennen kehittämishanketta vertaistoiminnan terveysneuvonnan konkreettisia työtehtäviä on ollut pääsääntöisesti kaksi kertaa viikossa. Maanantaisin on puhtaiden pistovälineiden vaihtoa

anonymisti Toimintatila Spotin kävijöille ja erikseen sovittuna päivänä käytettyjen pistovälineiden vaihtoa Helsingin Diakonissalaitoksen Pääskylänrinteen Drop In sosiaali- ja terveysneuvontapisteeseen. Helsingin Diakonissalaitos on määritellyt vaihtoon liittyviä linjauksia, joihin vertaiset eivät ole itse voineet vaikuttaa, kuten Supervaihtajien listat. Listoihin raportoidaan mm. pistovälineiden vaihtomääriä. Listoja täytetään vaihdon yhteydessä ja toimitetaan ne Drop in -pisteeseen vaihtotoiminnan yhteydessä. (Karjalainen 2016a.)

Lisäksi on ollut keskustelua turvallisempaan pistämiseen liittyvistä asioista. Keskustelua on ollut lähes päivittäin niin ohjaajien toimesta, kuin kävijöiden keskinäisissä keskusteluissa ja ohjeiden annoissa. Näin jokainen kävijä toimii vertaisena toinen toiselleen. Ulkopuoliset kävijät ovat kääntyneet entistä enemmän vertaisten puoleen terveysneuvonta-asioissa ja kaikkien kävijöiden keskuudessa on enemmän keskusteltu muun muassa liikkeillä olevista päihteistä (Karjalainen 2016a). Kävijöiden on ollut mahdollista saada ajankohtaista tietoa ja heille onkin tarjottu erilaisia kouluttautumismahdollisuuksia.

Toimintatila Spotin ohjaajat tarvittaessa tukevat, ohjaavat ja auttavat vertaistoimijaa toiminnassaan. Ohjaajat rohkaisevat ja kannustavat vertaista tehtävissään ja antavat hänelle vertaisena olemisesta onnistumisen ja merkityksellisyyden tunteita. Vertaistoiminnassa ohjaajien konkreettisenä työtehtävänä on ollut täyttää ja allekirjoittaa työsuusrahalomake.

2.3 Kehittämishankkeen tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyöksi muodostui tutkimuksellinen kehittämishanke Toimintatila Spotin vertaistoimintaan, missä sitä kehitettiin asiakaslähtöisesti. Kehittämistoiminta tapahtui tapaamisten muodossa, joissa oli vertaistoiminnassa mukana olleita tai vertaistoiminnasta kiinnostuneita vertaisia. Tapaamisissa käsiteltiin aiheita ja teemoja, joihin vertaiset pääsivät vaikuttamaan ja päättämään. Tapaamisten tarkoitus oli jäädä vertaistoiminnan menetelmäksi.

Kehittämishankkeeseen muodostui kolme päätavoitetta:

- 1) vertaistoiminnan kehittämisen tapojen etsiminen,
- 2) vertaisten osallisuuden kehittäminen vertaistoiminnassa,
- 3) tiedon tuottaminen Toimintatila Spottiin vertaisuudesta ja vertaistoiminnan kehittämisestä.

Toimintatila Spotin vertaistoiminnan aloituksen jälkeen on keskitytty toiminnan ylläpitämiseen. Tänä aikana vertaisilla ei ole ollut mahdollisuuksia päästä suunnittelemaan ja pohtimaan vertaistoimintaan liittyviä asioita yhdessä, vaan ideoinnit ja toiminnan suuntaviivojen vetämiset ovat tapahtuneet Toimintatila Spotin arjessa. Vaikka vertaistoiminta on ollut esillä

ja kaikille mahdollista, niin siihen on osallistunut pääasiassa Ruusulankatu 10 -asumisyksikössä asuvia. Tämän rakenteen muuttamisesta hyötyisivät myös muut Spotin kävijät. Ohjaajat toivoivat vertaistoiminnan kehittämistä myös muiden työtehtävien osalta.

Vertaistapaamisten ja vertaistoiminnan kehittämisen tarpeen myötä mahdollistuisi matalalla kynnyksellä toisten tapaaminen, keskustelu, vertaistoiminnan ideointi ja kehittäminen asiakaslähtöisesti. Vaikka vertaiset ja kävijät tuntevat ja tietävät toisensa pääosin, niin he eivät olleet toimineet yhdessä ryhmänä Toimintatila Spotin vertaistoiminnan parissa. Heille mahdollistuisi myös ryhmätaitojen harjoittaminen. Lisäksi he saisivat vertaistapaamisiin mallin, jota voi kehittää haluamaansa suuntaan. Kuten Toikko ja Rantanen (2009, 16) kertovat, niin kehittämisen keskeinen asia on tavoitteellisuus ja kehittäminen tähtää muutokseen sekä sillä tavoitellaan jotain parempaa tai tehokkaampaa mitä aiemmat toimintatavat tai -rakenteet ovat olleet.

Ennen tapaamisten aloitusta selvisi, että Toimintatila Spotti olisi muuttamassa isompiin tiloihin, mitkä sijaitsevat samassa pihapiirissä. Tiloihin oli mahdollisuus ohjaajien toimiston sijaan muodostaa vertaisille oma huone. Uudet tilat mahdollistivatkin vertaistoiminnan kehittämisen konkreettisten tehtävien kautta: huone ja sen toiminta piti suunnitella alusta alkaen, joten huoneesta muodostui tapaamisten tarkoitus.

Vertaistapaamiskerroilla oli myös omat osatavoitteensa, jotka tukivat päätavoitteita. Nämä osatavoitteet määräytyivät vertaistapaamisissa paikalla olleiden vertaisten kanssa, kun heidän kanssaan suunniteltiin seuraavan tapaamiskertaa. Näistä osatavoitteista on enemmän kehittämissankkeen vertaistapaamisiin kohdistuneissa kappaleissa.

3 Kehittämissankkeen teoreettiset lähtökohdat

Toimintatila Spotin kävijöiden päihteiden käyttö näkyy vahvasti arjessa ja osalla kävijöistä se suuntaa vahvasti elämää ja arjen rytmitystä. Tässä kappaleessa käsitellään huumausaineiden käytöstä johtuvia vaikutuksia Toimintatila Spotin arjen ja vertaisten toiminnan näkökulmasta. Päihteiden käytön moninaisuuden tiedostaminen ja sen kokonaisvaltainen ymmärtäminen auttavat puolestaan ymmärtämään päihdemaailmassa olevia.

Vertais- ja kokemusasiantuntijatoiminta ovat varsin ajankohtaisia sosiaali- ja terveysalan kentällä. Molemmat, mutta erityisesti kokemusasiantuntijuus, nähdään pikemminkin kuntoutuvan tai kokonaan kuntoutuneen näkökulmasta. Puolestaan tämän kehittämissankkeen näkökulmasta, eli päihdemaailmassa elävän vertais- tai kokemusasiantuntijuudesta osana haittoja vä-

hentävää päihdetyötä, puhutaan huomattavasti vähemmän. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaankin mitä vertais- ja kokemusasiantuntijuus päihteidenkäyttäjällä tarkoittaa sekä mitä eroavaisuuksia niillä on.

Myös kuntoutuneen osallisuuden kokemuksista puhutaan enemmän mitä päihdemaailmassa elävän. Yhtä lailla heidän kokemuksiaan voidaan lisätä heidän lähtökohdistaan ja ryhmässä toimiessa. Tässä käsitelläänkin mitä osallisuus tarkoittaa ryhmässä koettuna. Lisäksi tämän kehittämishankkeen keskiössä oli kehittämistoiminta tapaamisten muodossa. Spotin vertaiset eivät olleet ryhmätyöskennelleet vertaistoiminnan parissa, joten tärkeää oli löytää heille soveltuvia ryhmässä toimimisen keinoja. Tärkeää on kuitenkin ymmärtää vaikuttavat seikat ryhmässä toimimiseen, joista tässä käsitellään ryhmädynamiikkaa.

3.1 Päihderiippuvuuden kokonaisvaltaisuus

Päihteet-termiä käytetään yhteisnimenä huumeille ja alkoholille. Laittomiin huumeisiin ja huumausaineisiin lukeutuvat puolestaan opioidit, kannabistuotteet, hallusinogeenit, stimulantit, muuntohuumeet ja huumeina käytettävät lääkeaineet. Päihteiden ongelmakäytöstä johtuva päihderiippuvuus on sairaus. (Seppä, Aalto, Alho & Kiiänmaa 2012, 8.) Tässä opinnäytetyössä päihteillä tarkoitetaan laittomia huumausaineita, mitä käytetään sen sensitiivisyyden vuoksi. Toimintatila Spotin arjessa ja vertaistoiminnan yhteydessä, esimerkiksi kävijöiden puheissa, esiintyvät päihteistä stimulantit (amfetamiini), huumaavat lääkeaineet (buprenorfiini ja bentsodiatsepiinit) ja muunto-huumeet (MDPV ja Alpha-PVP).

Maunu (2014, 199) kertoo, että päihderiippuvuuden ymmärtämiseksi on tarkasteltava riippuvuuden tyyppien välisiä suhteita. Päihderiippuvuuden tyyppejä käsitellään psyykkisenä, fyysisenä ja sosiaalisena. Psyykinen riippuvuus tarkoittaa yleensä huumeriippuvuuden kaltaista tilaa (Kiiänmaa 2012, 30). Siinä ilmenevät aineen tarpeen tunne, mielihalut ja himo, toiminnan hallinnan menetykset, muiden tärkeiden toimintojen laiminlyönti sekä retkahdukset. Nykypäivänä riippuvuuden katsotaankin olevan enemmän psyykkistä kuin fyysistä. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2009, 27.) Fyysistä riippuvuutta on sietokyvyn kasvu, vieroitusoireiden ilmenemistä huumeen käytön ja vaikutuksen loppuessa sekä elimistön tarve päihteelle. Fyysiset oireet koostuvat somaattisista ja psyykkisistä oireista, jotka vaihtelevat käytetyn päihteen mukaisesti. (Kiiänmaa 2012, 30-31.) Toimintatila Spotin kävijöiden psyykinen ja fyysinen riippuvuus on ulospäin havaittavissa. On päihdekohtaista, miten oireet ilmenevät.

Puolestaan sosiaalinen riippuvuus kohdistuu päihteiden sijasta tilanteisiin ja seuraan, jonka kanssa positiiviset tunteet on koettu. Sosiaalinen ja psyykinen riippuvuus ovat linkittyneinä toisiinsa, sillä päihteiden käytön mielihyvään ja motivoiviin kuvitelmiin voi liittyä vahva sosi-

aalinen puoli. (Maunu 2014, 199.) Toimintatila Spotissa ovat nämä seikat havaittavissa. Kävijöiden puheissa kuuluu kenen kanssa he ovat aikaa viettäneet päihteiden parissa ja tiettyinä hetkinä he hakeutuvat päihteitä käyttävien henkilöiden seuraan. Myös kävijöiden elinpiiriin kuuluvat voivat koostua pitkälti päihteitä käyttävistä henkilöistä.

Sosiaaliseen riippuvuuteen liittyy kokemusmaailma eli tässä tapauksessa päihdemaailma. Perälä, Kainulainen ja Tammi (2016) kertovat tutkimuksessaan helsinkiläisten huumeiden käyttökulttuuriin kuuluvista lieveilmiöistä, joita on myös eriteltävissä Toimintatila Spotin kävijöiden kerronnasta. Päihdemaailma on eri muodoissaan alakulttuuri, johon kuuluu vahvasti muun päihteen hankkiminen ja rahoittamiseen kuuluvat rikokset (esimerkiksi varkaudet, huumeiden salakuljetus tai levittäminen). Tästä voi syntyä kierre, jossa käydään vankilassa suorittamassa tuomio rikoksista ja tullaan takaisin päihdemaailman pariin. Myös päihdemaailman kulttuuriin kuuluvat säännöt ja moraalit sekä oma kieli ovat olennaisia, sillä ne voivat tuoda konfliktinsa tai olla vaikuttavana roolina riitatilanteiden selvityksessä. Puolestaan naiset voivat olla miesvoittoisessa päihdemaailmassa alisteisina, jolloin heitä hyväksikäytetään ja pahoinpidellään. Päihdemaailmassa on omat jännittävänsä, mutta kuitenkin päihteidenkäyttäjät ovat varsin yhteenkuuluvainen joukko, jossa autetaan toisia etenkin vieroitusoireiden iskiessä. (Perälä, Kainulainen & Tammi 2016.)

Kuten Pennonen ja Koski-Jännes (2010, 209-210) sanovat, niin päihdeongelman syytä ei voida jäsentää kuitenkaan vain yhteen tekijään, vaan ne aiheuttavat usean seikan ongelmakokonaisuuden. Kiiänmaa (2012, 32) näkee riippuvuuden ja päihdekokeilun syntymisen liittyvän ympäristötekijöihin, kuten seuraan ja sosiaaliseen ympäristöön. Hän kertoo, että on tutkittu perintötekijöiden ja ympäristötekijöiden yhteisvaikuttaneen suurimmassa määrin huumeiden käyttöön ja riippuvuuden kehittymiseen. Tuomola (2012, 46) puolestaan mainitsee, että päihteiden ongelmakäyttäjä ei käytä päihteitä huvikseen, vaan ne voivat olla keino lievittää eri oireita tai tunnetiloja, kuten ahdistuneisuutta, ärtyneisyyttä, unettomuutta, häpeää ja ulkopuolisuuden tunnetta. Erilaiset negatiiviset tunnetilat voivat saadakin alkunsa esimerkiksi äkillisestä elämänkriisistä, jossa henkilölle tapahtuu jokin suuri, kielteinen ja odottamaton muutos. Kriisi voi olla väkivallan kohteeksi joutumista, sairastumista vakavasti, parisuhteen päättymistä, järkyttävän tapahtuman sivusta seuraamista tai läheisen menehtymistä. Tällöin mieli aloittaa automaattisen sopeutumisprosessin, mutta joskus omat voimavarat eivät riitä selviytymään siitä yksin eikä apua ole haettu selviytymiseen. (Äkilliset elämänkriisit 2017.)

Päihderiippuvuuden kokonaisvaltaisuudessa esiintyvät riippuvuuden ajattelutapa, persoonallisuus ja elämäntapa. Riippuvuuden ajattelutapaan liittyy päihteen oleminen keskeisesti kaikessa: sen vuoksi tehdään mitä vain. Riippuvuuden persoonallisuuteen liittyy puolestaan päihteen käytön normaalitila. Kun päihdettä ei ole elimistössä, niin se on tilapäistä ja poikkeuk-

sellista. Riippuvuuden elämäntavassa olennaista on päihdemaailma ja sen alakulttuuriin liittyvät tekijät. Kun on päihdeorientoituneessa elämäntavassa kiinni, niin eletään useasti kyseisen elämänrytmin mukaan. (Häkkinen 2013, 34-35.) Tärkeää on, kuten Alho (2012, 52) mainitsee, että kohtaa päihteiden käyttäjän oikealla tasolla.

3.2 Päihteiden käyttäjä vertaistoimijana

Vertaistoiminta nähdään monitahoisena toimintana. Sen rinnalle on tullut uudempi termi, kokemusasiantuntijuus. Ne ovat hyvin samankaltaista toimintaa ja sekoitetaankin usein keskenään. Vertaistoiminta tarkoittaa toimintaa, samantapaisessa tilanteessa elävät ja samantapaisia tilanteita kokeneet henkilöt antavat keskinäistä tukea ja apua sekä jakavat kokemuksia selvittäen ja ratkaisten elämäntilanteitaan. Toiminta on muodostettu vapaasti tai organisoitusti ja eri tilanteissa koetaan yhteenkuuluvuutta ja ollaan kiinnostuttu yhteisistä asioista. (Keskeisiä käsitteitä 2016.) Vertaistoiminta voi olla myös yhteistyötä vapaaehtoisten ja ammattilaisten kesken, jossa tehdään strukturoitua toimintaa. Toiminnan päämäärää tavoitellaan yhdessä. (Virokannas, Osolanus & Varonen 2015, 12.)

Hietala ja Rissanen (2015, 12) kertovat kokemusasiantuntijuuden lähteneen vertaistoiminnan pohjalta. Kokemusasiantuntijalla on omakohtaisia kokemuksia mielenterveys- tai päihdeongelmasta. Hän on joko sairastanut, toipunut tai käyttänyt mielenterveys- ja/ tai päihdepalveluita tai on mielenterveys- ja/ tai päihdepalveluita käyttäneen omainen tai läheinen. Kokemusasiantuntija suunnittelee, kehittää ja arvioi palveluita tai toimii vertaistoimijana tai kokemuskouluttajana. (Keskeisiä käsitteitä 2016.) Kokemusasiantuntijatoiminta on sosiaali- ja terveysalan kentällä ajankohtaista ja saavuttanut erinomaisia tuloksia. Esimerkiksi Vantaan kaupungin ”päihdetyön kokemusasiantuntija Korson terveysasemalla 2012-2014”-pilottihankkeessa muun muassa vastaanotolla käyneet kokivat hyötyvänsä erittäin paljon tai paljon siitä, että kokemusasiantuntijalla oli päihdetaustaa, jolloin he arvostivat vertaistuen merkitystä (Vantaan kaupunki 2017).

Toimintatila Spotin vertaistoiminnan näkökulmasta vertaiset ovat osaltaan kokemusasiantuntijoita, koska he pääsevät osallisiksi vertaistoiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. Ero vertaistoimijoilla ja kokemusasiantuntijoilla on kuitenkin toiminnassa, jossa työskennellään. Vertaistoimijat voivat toimia vapaaehtoisuuteen perustuen tai oman kokemuksen nojalla vertaisryhmissään tai vertaistukihenkilöinä erilaisissa tilanteissa. Puolestaan kokemusasiantuntijat voivat työskennellä omien ryhmien ulkopuolella esimerkiksi kunnan palvelujen parissa suunnittelu-, kehittämis- ja arviointitehtävissä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, 20). Mutta kuten Virokannas ym. (2015, 11) kertovat Osis-hankkeesta, jossa ei ole lähdetty määrittelemään tarkasti, milloin joku on vertainen tai kokemusasiantuntija, vaan jokaiselle on suunniteltu yksilöllisesti sopivat ja mieluisat tehtävät hänen voimavarojen, vahvuuksien ja

mielenkiinnon kohteiden mukaan. Tähän myös Spotin vertaistoiminnassa pyritään: jokainen saa tehdä haluamiaan vertaisen tehtäviä oman elämäntilanteensa, toiveidensa ja voimavarojensa pohjalta.

Kokemusasiantuntijuuteen kuuluu olennaisesti kouluttautuminen kokemusasiantuntijatehtäviin. Kokemusasiantuntijakoulutuksia onkin tarjolla useanlaisia, mitkä vaihtelevat kestoiltaan eri tahojen järjestäminä. Pääsääntöisesti niitä järjestävät kolmannen sektorin toimijat. Koulutuksissa tavoitteina painottuvat valmiudet toimia eri kokemusasiantuntijatehtävissä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kanssa, oman elämäntarinan työstö sekä voimaantuminen palveluiden vastaanottajasta toimijaksi. Koulutusten tarkoitus ei ole tarjota kuntoutusta tai hoitoa, vaan kouluttautuneilta vaaditaan riittävän edistynyttä kuntoutumisprosessia, etäisyyttä omista kokemuksistaan, kykyä reflektoida omia kokemuksiaan ja työskennellä ammattilaisten parissa. (Hietala & Rissanen 2015, 30-32.)

Kokemusasiantuntijakoulutuksessa päihteettömyys onkin oletusarvo. Vertaistoimijaksi kouluttautuminen ei puolestaan vaadi päihteettömyyttä ja esimerkiksi aiemmin A-klinikkasäätiön Vinkkitoiminta toteutti oman vertaistoiminnan mallin ja koulutti vertaisia toimintaansa (Mikkonen 2013, 3). Vinkistä kouluttautuneet siirtyivät muun muassa Osis-hankkeen toimintaan. Tärkeintä on ollut asettaa osallistumiselle matala kynnyks, jotta kuka tahansa voi ottaa osaa vertaistoimintaan. (Virokannas ym. 2015, 12.) Spotin vertaiset ovat voineet Vinkin loppumisen jälkeen kouluttautua esimerkiksi Osis 2-hankkeen kautta. Tähän ei kuitenkaan ole ollut velvoitetta, mutta osa Spotin vertaisista koki, että se on tarpeen jatkuvuuden kannalta. Jouppi, Sahamies ja Vilppolahti (2016, 16) kertovat tutkimuksessaan kokemusasiantuntijoiden kokevan kokemusasiantuntijuuskoulutuksen tarpeelliseksi toiminnan lisääntymisen vuoksi, mutta koulutuksen nähtiin myös olevan uhka toiminnan monimuotoisuudelle.

Ennen Osis 2-hanketta oli Osis-hanke, jonka tavoitteena on ollut muun muassa kokemusasiantuntijoiden aseman nostaminen. On nähty, että vertaisten päihneiden käyttö tai päihderiippuvuus eivät ole olleet esteenä vertaisena toimimiselle - päinvastoin. Vertaisten avulla hankkeen aikana ei olisi tavoitettu palvelujärjestelmän ulkopuolelle jääneitä päihneiden käyttäjiä ja saatettu heitä eri palveluiden pariin. (Virokannas ym. 2015, 7, 12.) Toimintatila Spotin vertaisten rooli on nähty samoin. He myös auttavat mieltä askarruttavissa terveysneuvonnan kysymyksissä omien voimavarojensa puitteissa.

Kuten Perälä ym. (2016) mainitsevat esimerkkinä, että päihneiden vaikutuksen alaisena ollessa ei päivässä esiinny rutiineja. Tämä tuokin omat haasteensa säännölliselle toiminnalle ja sen järjestämiselle esimerkiksi vertaistoiminnassa. Tilanteet voivat olla päivittäin muuttuvia ja ennakoimattomia. Päihdemaailmassa elävien parissa työskentely vertaistoiminnassa on pitkäjänteistä ja haasteellista, mutta työskentely on kuitenkin molemmin suuntaista. Vertaisilta

vaatii rohkeutta, että he päästävät ammattilaiset lähelleen kokemusmaailmaansa, josta vain he voivat tietää. (Virokannas ym. 2015, 10.) Tämä vaatii myös luottamusta, että ollaan heitä varten ja luotetaan heidän tekemisiin. Kun työntekijä osoittaa luottamusta ja on vertaisia varten, ne luovat vertaiselle varmuutta omasta osaamisesta ja samalla kohottaa itsetuntoa (Virokannas ym. 2015, 15-16).

Jokaisen ihmisen hyvinvoinnille on olennaista tuntee itsensä tarpeelliseksi ja tärkeäksi. Vertaisena toimivilla onkin huomattavissa suuri auttamisen halu: vaikeuksissa olevan henkilön rinnalla kulkeminen koetaan tärkeäksi, koska se on koettu myös itse. Myös vertaiset ovat vertais-toiminnassa osa isompaa kokonaisuutta. Vertaistoiminnassa on oma työyhteisö, jossa jokaisella on oma paikkansa ja roolinsa sekä toistensa tuki. (Virokannas ym. 2015, 14-16.) He saavat myös osallisuuden kokemuksia.

3.3 Vertaisten osallisuus yhteisössä

Osallisuudella voidaan tulkita monia asioita ja onkin hyvä tarkastella sen suhdetta: eli mistä ja missä ollaan osallisia, tai mistä haluttaisiin olla osallisia (Nivala & Rynänen 2013, 25). Toikko ja Rantanen (2009, 89) mainitsevat kehittämistoiminnassa yleisellä tasolla korostettavan osallisuuden merkitystä. Se mielletäänkin tavoiteltavana ja kaikkien kannalta hyvänä asiana. Puolestaan mitä sillä kulloinkin tarkoitetaan, voi jäädä puutteelliseksi. Lähikäsitteenä pidetään osallistumista, jopa niin, että käsitteitä käytetään ristiin ja rinnakkain. Kuitenkaan käsitteiden välinen suhde ei ole yksiselitteinen. (Nivala & Rynänen 2013, 18, 20.) Tässä tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa osallisuuden tarkoitus määräytyikin vertaistoiminnan ja siitä kiinnostuneiden vertaisten kokemuksiin. Kuitenkin prosessin aikana nousivat osallistuminen ja osallistaminen tärkeiksi käsitteiksi.

Rouvinen-Wilenius, Aalto-Kallio, Koskinen-Ollonqvist ja Nikula (2012, 64) kertovat yhteiskunnan tasolla osallisuuden tarkoittavan kansalaisten mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa itseään ja ympäristöään koskeviin asioihin. Yhteiskunnallisesti sitä on määritelty lakisääteisesti: Suomen perustuslaissa (11.6.1999/731) ja sosiaalihuoltolaissa (30.12.2014/1301). Puolestaan yhteisön näkökulmasta osallisuus voidaan määritellä kokemuksen tunteena samoin kuin yksilöillä. Yhteisössä painottuu kuitenkin, että se on osa yhteistoimintaa, niin sen oletuksena, voimavarana kuin lopputuloksena. (Rouvinen-Wilenius ym. 2012, 66.)

Sosiaalipedagogiikka kohdistuu yhteiskunnallisesta näkökulmasta sosiaalisten ongelmien ehkäisyyn ja lievittämiseen. Työn keskiössä on auttaa toimimiseen ja siinä tarvittavan subjektiivisen muodostamiseen. Tavoite on auttaa näkemään vaikuttamisen mahdollisuuksia, joita on omaan elämään liittyen yksilöinä ja yhteisöinä, kuten yhteiskunnallista osallistumista sekä valmiuksia toimia yhdessä toisten kanssa. (Hämäläinen 1999, 24, 61-62.)

Sosiaalipedagogiikan toiminnan ydintä on myös kasvattaa yhteisöä varten, yhteisössä ja yhdessä yhteisön kanssa muistaen henkilö ja hänen persoonansa (Hämäläinen & Kurki 1997, 37). Osallisuuden nähdään ilmenevän parhaiten tuntiessaan kuuluvan johonkin tai erilaisiin yhteisöihin, joissa tulee kuulluksi ja jotka tukevat identiteetin muotoutumista ja eheyttä. Kuuluaan erilaisiin yhteisöihin voi ylläpitää elämänlaatua ja saavuttaa vuorovaikutuksellisia valmiuksia. Sosiaalipedagogisen työn perusajatukseen kuuluukin muun muassa antaa mahdollisuus osallistua, tavata toisia, harjoittaa ja kehittää itseään, saada ja tehdä mielekästä tekemistä ja kokea itsensä tarpeelliseksi. Ihanteellisinta on, että toiminta ei lähde ylhäältä vaan osallistujista itsestään. Tavoitteena on edistää omatoimisuutta ja yhteisvastuullista toimintaa. (Hämäläinen 1999, 15, 72.) Osallisuuden osat voi nähdä myös yhteisössä, jossa kaikki ovat keskenään tasavertaisia, kuuntelevat, kunnioittavat ja luottavat toisiinsa. (Rouvinen-Wilenius ym. 2012, 50.) Vaikka vertaiset ovat yhteistoimintaa tehneet, niin he eivät ole kuitenkaan toimineet yhtenä ryhmänä vaan arjen keskellä yksilöinä. Myös jokaiselle on luotu tunne yhteisöön kuulumisesta, mutta se ei ole toteutunut konkreettisesti ryhmässä. Vertaisten yhteistoiminnan syventäminen on keskeistä vertaistoiminnan kehittämiseksi.

Yhtenä osallisuuden perusideana on, että se saavutetaan, kun toimintaan osallistuminen tarjoaa todellisia mahdollisuuksia tuoda esiin näkemyksiään, vaikuttaa ja olla päättämässä, ottaa vastuuta ja käyttää valtaa. Osallisuutta on pyritty jäsentämään erilaisilla osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien ja tapojen asteilla, joissa se toteutuu suurempana mitä korkeammalle asteita mennään. (Nivala & Ryyänen 2013, 21.) Rouvinen-Wilenius ym. (2012, 51) ovat käyttäneet osallisuuden jaottelemisessa Kohosen ja Tialan (2002) mallia, jossa tarkastellaan mahdollisuuksia osallistua päätöksenteon käytäntöihin. Ensimmäinen aste, tieto-osallisuus, tarkoittaa mahdollisuuksia ja oikeuksia saatavilla olevaan tietoon, joka koskee itseä. Toinen aste, suunnitteluosallisuus, tarkoittaa mahdollisuuksia toiminnan suunnittelussa ja valmistelussa. Kolmas aste, toimintaosallisuus, on käytännön toimintaan osallistumisen mahdollisuuksia ja siitä mielekkyyden kokemusta, kun taas neljännessä asteessa, päätösosallisuudessa, on mahdollisuus osallistua itseä koskeviin päätöksiin. (Rouvinen-Wilenius ym. 2012, 51-52.) Sportissa pyritään mahdollistamaan vertaisille kaikki asteet. Tavoiteltavaa oli, että tässä kehittämishankkeessa vertaiset pääsisivät viimeiselle asteelle saakka.

Osallisuuteen katsotaan kuuluvan myös osallistaminen. Se on ideoiden, osaamisen, valmiuksien ja taitojen hyödyntämistä ja käyttöä omilla ehdoilla ja asetetun tavoitteen suuntaan. Toiminnan näkökulmasta osallisuus merkitsee vastuuta ja sitoutumista. Osallistamisen tärkeä ominaisuus pohdiskelun ja suunnittelun lisäksi on moniulotteinen ja konkreettinen käytännön toteutus. Osallistaminen pohjautuu kolmelle tärkeälle periaatteelle: 1) yksilöt ja yhteisöt ovat toiminnan toteuttajia eivätkä kohteita, 2) toiminnan etuna nähdään erilaisuus ja avoimuus, sekä 3) toiminnan jatkuva kehittyminen ja muovautuminen. (Auvinen & Liikka 2013, 5.)

Osallistamisen ja osallistumisen käsitteet liittyvät myös toisiinsa. Osallistaminen korostaa tekemistä, mutta siihen liittyy myös ulkoapäin tulevat vaikuttamisen teot osallistamiseen. Tästä näkökulmasta osallistamisen ajatellaan suuntaavan omaehtoiseen osallistumiseen. Osallistaminen tarjoaa mahdollisuuksia ja osallistuminen hyödyntää mahdollisuuksia. (Toikko & Rantanen 2009, 90.) Osallistaminen on vahvaa Spotin vertaistoiminnassa. Vertaisille annetaan mahdollisuus tehdä vertaistoimintaa omanlaisekseen ja sen etuna nähdään jokaisen vertaisen oma henkilökohtainen historia. Heitä osallistaen kannustetaan vertaistoimintaan osallistumiseen.

Toimintatila Spotti ja sen vertaistoiminta mahdollistaa jokaisella yhtäläiset mahdollisuudet vaikuttaa "Spotin jengissä", eli yhteisössä, toimintaan ja "kasvaa" sen turvallisessa ympäristössä. Vertaisena olo tukee myös identiteettiä vertaisena olemisesta ja antaa siitä mielihyvän kokemuksia. Puolestaan luottaminen voi olla haastavaa: kun he elävät tietynlaisessa "sääntöjen ja säättöjen maailmassa", voivat luottamukselliset suhteet olla vähäisiä. Kuitenkin Spottissa heille mahdollistetaan ohjaajien luottamus sekä luottamus toisiinsa ja jokaisen tekemisiin toiminnan aikana.

3.4 Ryhmä ja dynamiikka

Yksi ihmisen perustarpeista on ryhmään kuulumisen ja liittyminen. Ryhmää voi käyttää hyödyksi ja saada tukea omissa tavoitteissa ja niiden tavoittelussa. Ryhmä voi antaa voimia, jotka muokkaavat henkilön ajattelua ja toimintaa. (Rusi-Pyykönen 2006, 20.) Joukko yksilöitä ovat ryhmä, joka oppii, muuntaa toimintaansa tai löytää uusia keinoja tehdä asioita yhdessä (Vehviläinen 2014, 79). Toimintatila Spotin vertaiset ovat oma ryhmänsä, jossa jokainen toimii omien lähtökohtiensa puitteissa yhteisen asian hyväksi. Vertaistapaamisissa vertaisten on mahdollista saada muilta vinkkejä ja ideoita omaan vertaisena olemiseensa ja ryhmätyöskentelyyn.

Ryhmän muotoutumisen prosessiin kuuluu yleensä viisi erilaista kehitysvaihetta, joita ovat: muotoutuminen, kuhertelu, kiehuminen, yhteistoiminta sekä luopuminen ja ero (Kaukkila & Lehtonen 2007, 24-26). Vaiheet näyttäytyivät tapaamisten aikana, mutta niitä ei havainnoitu niin vahvasti mitä ryhmän dynamiikkaa, eli voimaa, mikä on ryhmän toiminnassa oleellista. Se syntyy ryhmän jäsenten välisistä jännitteistä, kiinnostuksen kohteista ja tunteista. Ryhmädynamiikka on pinnan alle jäävä osa, jossa muhivat tunteet, toiveet ja odotukset joita osoitetaan toisiin ja itseen. Ne vaikuttavat eri tavoin ryhmän toimintaan ja dynamiikkaan. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 27.) Jokaisella vertaisella on omat kiinnostuksen kohteensa ja näkemyksensä vertaistoimintaan liittyen. Heitä yhdistää päihteet ja niiden parissa oleminen, joten jokainen vertaisista tietää ja tunnistaa päihdemaailmaan kuuluvia lieveilmiöitä, kuten rooleja, jotka voivat osaltaan vaikuttaa dynamiikkaan.

Ryhmädynamiikka muodostuu ryhmäläisten vuorovaikutuksen välityksellä. Hyvässä vuorovaikutustilanteessa osoitetaan kunnioitusta toisia ja asioita kohtaan sekä annetaan tilaa heille. Vuorovaikutus on aina viestintää ja viestimättä jättäminenkin on viesti jostakin. Onnistuneessa vuorovaikutustilanteessa yhdistyy sanallinen ja sanatonta viestintää. Sanallista viestintää on kaikki puhe, kun puolestaan sanatonta ilmeet, eleet ja asennot eli kehon kieli. Sanattomat viestit ilmaisevat tunteita, asenteita ja vallankäyttöä, mitkä ovat osin tiedostamattomia. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 31-32, 34.)

Vuorovaikutuksessa tärkeä osa on omien tunteiden tunnistaminen ja ilmaiseminen. Tunteet ovat jokaisen voimavara, kun antaa itsensä ja muiden elää myös tunnetasoisesti. Jos erilaisille tunteille ei anna tilaa, ne rajoittavat usein toimintaa. Kun tiedostaa omia tunteita, voi oppia ymmärtämään ja selvittämään paremmin konflikteja toisten kanssa. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 41-43.) Päihdemaailma on toisinaan varsin kovaa ja karua, mikä voi kovettaa tunteita tai tunteet näkyvät impulsiivisesti. Todelliset tunteet voivat olla osaltaan jopa haasteellista osoittaa toisille.

Ryhmädynamiikkaa säätelee myös ryhmän roolit, mikä tarkoittaa ominaista, tuttua ja turvallista tapaa toimia ryhmässä. Se voi olla myös tapa, jota muut odottavat. Erilaisia rooleja ovat muun muassa tehtävä-, valta-, tunne-, asenne- ja vuorovaikutukseen liittyvät roolit. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 52-53.) Tehtävärooleista esimerkkeinä ovat puheenjohtaja ja sihteeri, valtaroleista johtaja, toimeenpanija ja myötäilijä. Tunneroleista esimerkkeinä ovat ryhmää ylläpitävät sekä yhteenkuuluvuutta vahvistavat roolit kuten rohkaisija, tunteiden ilmaisija, seurailija, kommentoija, ja ryhmän toimintaa häiritsevät roolit kuten huomion tavoittelija, hyökkääjä ja vetäytyjä. Asenteeseen liittyviä rooleja ovat esimerkiksi manipuloija, kontrolloija, vastustaja ja kriitikko, vuorovaikutukseen liittyvistä hiljainen, puhelias, kuuntelija ja sivuutettu. (Laine, Ruishalme, Salervo, Siven & Välimäki 2014, 65.) Toimintatila Spotin arjessa vertaisille on ehtinyt muodostua tietynlaiset roolit, joista heidät jopa tunnistetaankin.

Ryhmädynamiikkaan ja vuorovaikutukseen kuuluu keskeisesti myös vuoropuhelu eli dialogi. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 37). Se on vuorovaikutuksen toimintatapa, missä yhdessä ilmaistaan ajatuksia ja erilaisia kannanottoja ja joita pyritään tarkastelemaan rakentavassa ilmapiirissä. Asiat eivät näyttäydy kaikille samanlaisena, joten niitä tutkitaan yhdessä. Dialogin keskiössä on yhteisen tavoitteen tai kohteen näkökulma, johon etsitään sopivaa näkemystä. Puolestaan dialogissa täydelliseen yhteisymmärrykseen pääseminen lienee olevan mahdotonta, joten sitä voidaan pitää vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan näkemyksenä. (Vehviläinen 2014, 26.) Vertaiset eivät ole toimineet ryhmässä vertaistoiminnan parissa, joten yhtenä tarkoituksena vertaistapaamisissa oli kuulla jokaisen toiveita ja ajatuksia tasapuolisesti, jotta keskusteluun ja kehittämiseen oli enemmän ideoita.

Ryhmään katsotaan kuuluvan olennaisena osana myös ohjaajan. Tässä opinnäytetyössä oli osallistava työote eli tekeminen oli vertaisista lähtevää ja heitä kannustavaa. Osallistavaan työotteeseen on rinnastettavissa sosiaalipedagogiikan sosiokulttuurinen innostaminen. Se pyrkii tarjoamaan mahdollisuuden löytää itsensä ja osallistua täydesti ryhmän ja yhteisön arkeen. Ryhmän tai yhteisön osallistujia autetaan löytämään erilaisia vuorovaikutuksen ja yhteisen ymmärryksen kanavia. Innostamisen tavoitteet määräytyvät joustavasti yksilöiden ja sosiaalisten ryhmien tarpeiden, toiveiden ja ongelmien pohjalta. Innostamisella pyritään myös ihmissuhteiden syntymiseen, joissa jokaista kunnioitetaan ja hyväksytään sellaisena kuin on. Innostamisen prosessissa tapahtuu sosiaalista ja kulttuurista kasvua, joka perustuu yhteisön kehittymiseen, missä henkilöt ovat. Innostamisen toimintaan osallistutaan vapaaehtoisesti. (Hämäläinen & Kurki 1997, 204-205.)

4 Kehittämishankkeen metodologiset asetelmat

Opinnäytetyö muotoutui kehittämishankkeeksi vertaisten ja ohjaajien tarpeesta saada vertaistapaamisia ja kehittää vertaistoimintaa. Myös tekijällä oli kiinnostus kehittää toimintaa. Lisäksi yleisesti ottaen opinnäytetyössä vaaditaan tutkimuksellisuutta, niin tämän työn metodologiseksi kehikseksi rakentui tutkimuksellinen kehittämishanke.

Tiedonkeruumenetelminä käytettiin havainnointia kahdella tapaa: toiminnan havainnoinnissa kuin havainnointipäiväkirjan muodossa. Nämä olivat Toimintatila Spotin ympäristöön soveltuvimmat, sillä esimerkiksi haastatteluissa tai kyselyissä olisi haasteeksi voinut osoittautua toimintaan osallistuneiden kiinni saaminen ja näin vastaamisprosentin alhaisuus.

4.1 Tutkimuksellinen kehittämistoiminta

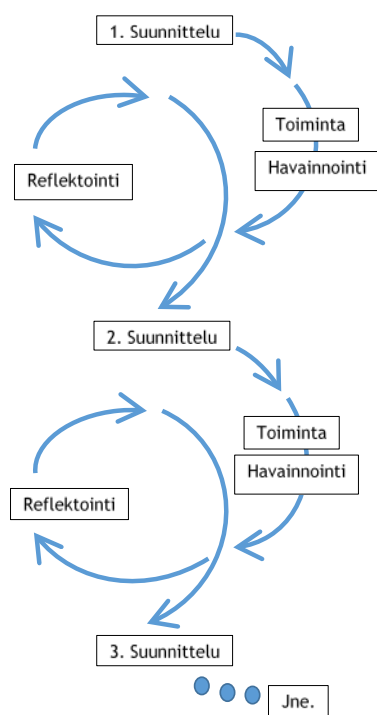
Tutkimuksellinen kehittämistoiminta voidaan nähdä yleiskäsitteenä, jolla esitetään tutkimustoiminnan ja kehittämistoiminnan välistä yhteyttä. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta jää tutkimuksen ja kehittämistoiminnan risteyskohtaan, ja sitä voidaan lähestyä sen molemmista suunnista. Kehittämistoiminnasta puhuttaessa voidaan puhua kehittävästä tutkimuksesta, jossa ajattelun logiikka siirtyy tutkimuksellista kysymyksenasetteluista ja metodologisista tarkasteluista konkreettiseen kehittämistoimintaan. Tieto syntyy käytännön kehittämisprosessien mukana, mutta tiedeyhteisön kiinnostuksen mukaan. Tutkimuksella on pääpaino, mutta suunta on kuitenkin kehittämisessä. Puolestaan voidaan puhua tutkimuksellisesta kehittämis-toiminnasta, jossa käytännön ongelmat ja kysymykset suuntaavat tiedon tuottamista. Tutkimukselliset asetelmat ja menetelmät ovat apuna tiedontuotannossa, jota tuotetaan aidoissa käytännön toimintaympäristöissä. Tällöin on mahdollisuus korostaa kehittämistoiminnan tutki-

muksellista puolta. Kehittämistoiminnalla on pääpaino, mutta pyrkimys on hyödyntää tutkimuksellisia perusajatuksia. Tutkimusasetelmat ovat alemmassa asemassa kehittämistoimintaan verrattuna, sillä varsinainen kehittämistoiminta määrittelee tutkimuksen reunaehdot. (Toikko & Rantanen 2009, 21-22.)

Toimintatila Spotin vertaistoimintaan tehdyssä kehittämishankkeessa lähdettiin liikkeelle käytännön kysymyksestä, eli hankkeen tavoitteista koskien vertaistoimintaa. Lisäksi huomioitiin kehittämishankkeen asiakasryhmän, eli Toimintatila Spotin vertaisten, toiveet ja ajatukset, jotka olivat kehittämistoiminnan keskiössä. Myös kehittämishankkeessa käytettiin tutkimuksellisista asetelmista ja menetelmistä hyödyksi havainnointia.

4.2 Kehittämishankkeen prosessikuvaus

Kehittämishankkeen prosessikuvausta voidaan kuvailla neljällä eri tapaa, joita ovat lineaarinen malli, spiraalimalli, tasomalli ja näiden kolmen kritiikistä syntyvä spagettimainen prosessi. Näistä malleista Toimintatila Spottiin tehtävään kehittämishankkeeseen soveltuvin oli spiraalimalli, jossa kehittämisprosessin etenemistä voi hahmottaa jatkuvasti liikkuvana syklinä eli spiraalina. (Toikko & Rantanen 2009, 64, 66.)

Kuvio 1: Kehittämistoiminnan spiraalimalli (Toikko & Rantanen 2009, 67)

Spiraalimallissa kehittämistoiminnan tehtävät tekevät kehärakenteen, jossa perusteluvaiheen jälkeen tulevat organisointi eli suunnittelu, toiminta eli toteutus ja havainnointi, ja arviointi

jota voidaan kuvata reflektointina. Kokonaisuudessaan spiraali sisältää useita peräkkäin tehtyjä kehiä. Spiraalimallissa kehittämistoiminnan tulokset laitetaan arvioitavaksi joka kerran jälkeen uudelleen. Hankkeen perusteluja, suunnittelua ja toimintaa täsmennetään arvioinnin tulosten mukaan, joten kehittämistoiminta on tästä näkökulmasta jatkuva prosessi. Spiraalimallin ensimmäisen kehän aikana kehittämistoiminnan perusteluja, suunnittelua, toimintaa ja reflektointia testataan, mutta näitä korjataan seuraavissa kehissä. Tästä näkökulmasta uudet kehät täydentävät edellisiä kehiä. (Toikko & Rantanen 2009, 66-67.) Tässä kehittämishankkeessa spiraalimaisuus näkyi pitkän prosessia. Esimerkiksi alkuvaiheen suunniteltu ensimmäinen idea ei toiminutkaan, joten reflektoinnin jälkeen parannettiin suunnitelmaa. Erityisesti spiraalimaisuus toteutui vertaistapaamisten välillä. Ensimmäinen kehä, eli ensimmäinen suunnitteluun liittyvä vertaistapaaminen, täsmensi miten seuraavat kerrat etenevät. Toiminnan jälkeisessä reflektoinnissa huomioitiin seuraavan kerran suunnittelu ja toiminta. Alusta saakka otettiin huomioon Toimintatila Spotin kävijäkunnan ja toiminnan mahdolliset äkilliset muuttumiset. Kehittämistoiminnassa joustavuus ja jatkuva reflektointi olivat avainasemassa.

4.3 Aineiston keruumenetelmänä havainnointi

Aineiston keruumenetelmien valitsemista ohjaa yleisesti se, minkälaista tietoa etsitään ja keneltä tai mistä sitä etsitään. Jotta pääsee selville siitä, miten ihmiset toimivat ja mitä he tekevät julkisesti, on hyvä käyttää havainnointia. (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara 2010, 184-185.)

Havainnoinnin avulla saadaan tietoa, toimivatko ihmiset niin kuin he kertovat toimivansa eli mitä todella tapahtuu. Havainnoinnissa menetelmiä on useita, mutta niitä voi kuvata kahdella jatkumolla. Ensimmäisessä jatkumossa kuvataan sitä, kuinka tiukasti säädeltyä havainnointi on ja toisessa kuvataan, millainen havainnoijan rooli on tilanteissa. Havainnoinnin lajeja voidaan katsoa olevan kahdenlaisia. Systemaattiseen havainnointiin kuuluu järjestelmällinen ja jäsennelty havainnointi, jossa havainnoija on ulkopuolinen. Puolestaan osallistuvaan havainnointiin kuuluu vapaassa ja luonnollisessa tilanteessa muotoutuva havainnointi, jossa havainnoija osallistuu ryhmän toimintaan. Kuitenkin käytännössä on olemassa paljon näiden havainnointilajien välimuotoja. (Hirsjärvi ym. 2010, 212, 214-215.)

Kehittämishankkeessa oli kahdenlaista havainnointia: osallistuvaa havainnointia ja systemaattista havainnointia. Vertaistapaamisten aikana opinnäytetyön tekijä suoritti osallistuvaa havainnointia ryhmän vetäjän roolissa. Havainnoija kirjattiin tapaamisten jälkeen havainnointipäiväkirjaan, jossa kerrottiin tarkasti tapahtumien kulusta sekä osallisuuteen, osallistamiseen ja ryhmän dynamiikkaan (vuorovaikutus, roolit ja tunteet) liittyvistä seikoista. Osallistumisen rooli sijoittui täydellisen osallistumisen ja osallistuja-havainnoijan roolin välimaastoon (Hirs-

järvi ym. 2010, 216-217). Havainnoinnissa oli myös rinnakkaishavainnoija, joka havainnoi ryhmän aikana ennalta sovittuja havainnoitavia asioita (Hirsjärvi ym. 2010, 214). Systemaattisen havainnoinnin apuna oli käytössä havainnointilomake (liite 2), johon oli kirjattu väitteitä ryhmän dynamiikkaan (vuorovaikutus, roolit ja tunteet), osallisuuteen ja osallistamiseen liittyen. Havainnoija pystyi myös kirjaamaan ylös avoimia huomioitaan. Rinnakkaishavainnoijana toimi toinen Toimintatila Spotin ohjaajista. Lomakkeen suunnitteluun sai apua Spotin ohjaajilta, mutta kommentteja tuli yhdeltä kävijältä sekä Laurean ohjaavilta opettajilta. Molemmat havainnoinnin lajit täydensivät toisiaan ja antoivat materiaalia keskeisistä havainnoinnin seikoista. Havainnointilomakkeessa oli muokkauksien jälkeen viisi toiminnan aikaista kohtaa, joita havainnoidaan alussa, toiminnan aikana ja lopussa. Muut kymmenen kohtaa ovat toiminnan jälkeisiä, joille jokaiselle annetaan yksi vaihtoehto. Havainnoitavat kohdat eivät muuttuneet.

Tavoitteena oli tutustua muutamiin haittoja vähentävän yhteistyöverkoston toimipaikkoihin, joissa vertaistoimintaa järjestetään. Ajatuksena oli havainnoida ryhmäkertoja, joista olisi saanut kehittämishankkeeseen ideoita ja mahdollisia toimintamalleja vertaistapaamisiin. Ryhmäkertoihin ei tämän kehittämishankkeen aikana päästy tutustumaan aikataulullisista syistä, mutta tutustuttiin Tukikohta ry:n toimintaan, jossa keskusteltiin järjestetystä vertaistoiminnasta. Lisäksi keskustelua syntyi Toimintatila Spotissa olleen työkokeilijan kanssa, sillä hän on toiminut vertaisena aktiivisesti.

Havainnoinnin etuja ja haittoja on useita. Havainnoinnin suurin etu on, että sen avulla voi saada luonnollista ja suoraa tietoa muun muassa yksilöiden ja ryhmän toiminnasta ja käyttäytymisestä. Lisäksi havainnointi on hyvä menetelmä vuorovaikutuksen tutkimisessa kuin nopeasti muuttuvissa ja ennakoimattomissa tilanteissa. (Hirsjärvi ym. 2010, 213.) Tavoitteena oli saada tietoa vertaisten osallisuuteen liittyvistä asioista ja vertaistoiminnan kehittämisen tavoista. Lisäksi Toimintatila Spotissa tehtävä työ päihteidenkäyttäjien tai päihteiden parissa olevien kanssa voi olla hyvin muuttuvaa ja ennakoimatonta, mikä pätee yhtä lailla vertaistapaamisiin ja niiden järjestämiseen.

Puolestaan haittana havainnoinnissa voi olla, että havainnoija saattaa häiritä tilannetta tai jopa muuttaa tilanteen kulkua tai havainnoija saattaa sitoutua tunteellisesti tutkittavaan ryhmään tai tilanteeseen jolloin objektiivisuus kärsii (Hirsjärvi ym. 2010, 213). Eri tilanteissa pyrittiin olemaan puolueeton ja olla vaikuttamatta vertaisiin. Jokaista pyrittiin kuulemaan tasapuolisesti. Ennen kehittämishanketta opinnäytetyön tekijä tutustui silloin vertaistoiminnassa olleisiin vertaisiin ja muihin kävijöihin. Kuitenkaan tämän ei annettu vaikuttaa kehittämishankkeeseen, vaan pyrittiin objektiivisesti ja asiapohjaisesti tarkastelemaan opinnäytetyössä nousseita asioita.

Myös havainnoinnin haasteena voi olla, ettei tietoja voi tallentaa heti vaan myöhemmin muistin pohjalta (Hirsjärvi ym. 2010, 213-214). Toiminnan aikana ryhmän vetäjä ei pystynyt kirjaamaan havaintoja, joten tämän vuoksi tapaamisissa oli rinnakkaishavainnoija, joka pystyi kirjaamaan avoimia ja ennalta määrättyjä asioita. Osallistuvan havainnoinnin havainnot kirjattiin mahdollisimman pian vertaistapaamisten jälkeen, jotta tieto pysyi tuoreena. Myös havainnointipäiväkirjaan palattiin usein, jolloin pystyi kirjaamaan tarpeellisia havaintoja pitkin prosessia.

5 Kehittämishankkeen prosessi

Tutkimuksellisen kehittämishanke kesti kokonaisuudessaan Toimintatila Spotin vertaistoimintaan vuoden 2016 toukokuusta joulukuuhun. Prosessin aikana käytiin tapaamassa Toimintatila Spotin kävijöitä viikoittain: paikalla oltiin 1-3 kertaa viikossa ja noin 2-6 tuntia/ kerta, riippuen käyntikerran ajasta ja kävijöiden määrästä. Spotin kävijöiden määrät vaihtelivat paljon käyntikertojen välillä. Käyntien tarkoitus oli aktivoida ja orientoida kävijöitä kohti vertaistapaamisia sekä saada ideoita käsiteltävistä aiheista. Lisäksi ajatuksena oli, että kävijöillä pysyi mielessä miksi ollaan paikalla. Tapaamiskerroista tehtiin myös useita esitteitä (liite 3).

Opinnäytetyössä vertaiset on nimetty heidän kanssaan sovitulla nimimerkeillä salassapitovollisuuden vuoksi. Muutamat mukana olleet nimettiin sopimatta itse vertaisen kanssa, koska heitä ei tavattu enää kehittämishankkeen aikana Spotissa. Lisäksi koko prosessin ajan tehtiin aktiivisesti yhteistyötä Toimintatila Spotin ohjaajien kanssa.

5.1 Ideointia ja muutto osaksi vertaistapaamisia

Opinnäytetyöprosessi alkoi toukokuussa 2016, jolloin tehtiin aiheanalyysi. Kesäkuusta elokuuhun tehtiin opinnäytetyösuunnitelmaa, jonka aikana tutustuttiin erilaisiin menetelmiin ja tapoihin, kuten tunnekortteihin ja SWOT-analyysiin sekä parityöskentelyyn. Lisäksi käytiin tapaamassa kävijöitä, jolloin edettiin kävijöiden ehdoilla: kävijöiden kuuntelu- ja keskustelualettiutta havainnoitiin ja kyseltiin mielenkiintoa opinnäytetyön aihetta kohtaan. Lisäksi erilaisien tapahtumien ja tapaamisten tarkoituksena oli kerätä tietoa vertaistapaamisia varten. Kesäkuussa oltiin Osis2-hankkeen vertaiskoulutuksessa. Näistä koulutuskerroista sai pohjaa tapaamisissa käsiteltäviin aiheisiin.

Syyskuun aikana kävijöitä alkoi käydä enemmän Spotissa, jolloin pystyi keskustelemaan heidän kanssaan opinnäytetyöstä. Ideoita ei kuitenkaan tullut paljoa. Oltiin myös Lumme ry:n C-hepatiittikoulutuksessa ja haittoja vähentävän vertaistyön verkostopalaverissa. Hepatiittikou-

lutuksesta sai ideoita käsiteltäviin aiheisiin, mutta verkostopalaverin keskusteluista sai vastauksia ja uusia näkökulmia opinnäytetyön tekemiseen. Keskusteluissa nousi erityisesti esille, että ryhmien aloittamiseen oli käytetty aikaa markkinointiin sekä toiminnan alkuun laittamiseen. Puolestaan haasteena oli asiakkaiden sitouttaminen toimintaan. Markkinointia suoritettiin suullisesti ja esitteen muodossa. Toimintatila Spotin ohjaajat jakoivat ja laittoivat esitteitä esille Ruusulankatu 10 -asumisyksikössä ja Spotissa. Ne eivät tuottaneet paljoa kysyntää. Lisäksi syyskuussa esitettiin opinnäytetyösuunnitelma ja haettiin tutkimuslupa Sininauhakonsernin eettisestä toimikunnasta.

Lokakuussa vertaistoiminta alkoi aktivoitua yhä enemmän. Tällöin käytiin tutustumassa Tukikohta ry:n vertaistoimintaan. Keskusteluista sai hyviä ajatuksia ja ideoita vertaistapaamisten aloittamiseen ja järjestämiseen sekä ohjaajan rooliin liittyen. Tänä aikana saatiin myös tietää, että Toimintatila Spotti on muuttamassa isompiin tiloihin viereiseen rakennukseen, jonne vertaisille tulisi oma huone. Tällöin päätettiin, että vertaistapaamiset linkittyvät uuteen tilaan, jolloin aiheet voivat liittyä vertaisten mielenkiinnon mukaan huoneen suunnittelusta ja tekemisestä vertaistoiminnan sisältöjen pohtimiseen. Tämän todettiin madaltavan kynnystä toiminnan kehittämiseen, koska tilan muodostuminen on vertaisten päätettävissä ja näin ollen heidän silmissään konkreettista. Asunnottomien yö-tapahtumassa keskusteltiin aktiivivertaisen, Heta-muorin, ja ohjaajien kanssa muutosta ja vertaistoiminnan kehittamisestä. Lokakuussa saatiin tutkimuslupa kehittämishankkeen tekoon.

Muutosta informoimisen yhteydessä käytiin tutustumassa uusiin Spotin tiloihin yhdessä kaikkien halukkaiden kanssa. Mukaan lähti seitsemän kävijää, joista kaksi oli kiinnostunut vertaisten tilasta. Tällöin ehdotettiin jo paljon ideoita muun muassa sisustukseen liittyen, ja sovittiin tapaaminen ideointisession merkeissä vertaisten tilaan. Kyseinen ajankohta peruuntui Spotin ollessa poikkeuksellisesti kiinni, mutta saatiin sovittua uusi ajankohta tapaamiselle marraskuun alkuun.

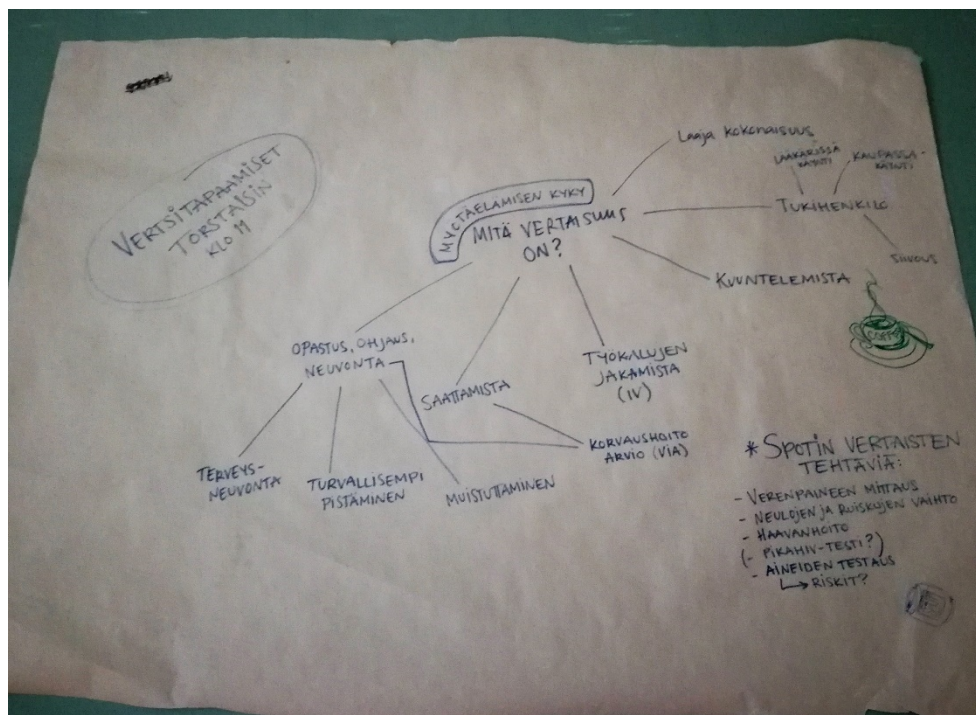
5.2 Kartoitustapaaminen

Kartoitustapaaminen osoittautui tärkeäksi osaksi vertaistapaamisia, koska se oli tapaamisten näkökulmasta kehittämishankkeen prosessikuvauksen mukaisesti ensimmäinen sykli, josta reflektoinnin jälkeen lähdettiin suunnittelemaan seuraavaa kertaa. Tapaamiskertojen suunnitelmat ovat erikseen liitteenä (liite 4). Kartoituskertaa ei havainnoitu havainnointilomakkeella. Kartoitustapaamisessa määrittyi myös tapaamisten runko (alku, toiminta, loppu) joka ei juuri-kaan muuttunut koko prosessin aikana. Tapaamisten järjestämisessä ei haettu erityistä mallia, mutta siinä huomattiin yhteneväisyyksiä yhteisökokousten kanssa.

Kartoitustapaamisen tavoitteena oli, että tutustutaan yhdessä paikalla olevien kanssa uuteen vertaisten tilaan ja sovitaan vertaistapaamisten ajankohta. Eri keskusteluiden aikana useampi osoitti kiinnostuksensa tilaan tutustumisesta ja vertaistoiminnasta, vaikka mainitsikin samassa lauseessa, ettei mahdollisesti ehdi mukaan. Lopulta rohkaisujen ja kannustamisen myötä mukaan lähti kuusi kävijää, työkokeilun aloittanut vertaisohjaaja Nikke ja Spotin ohjaajista Rosa.

Uusiin tiloihin siirtyminen ja siellä oleminen oli haasteellista. Tilanne oli rauhaton, koska tilan kaiun sekä kävijöiden kovan puheäänän alta ei kuullut yksittäisiä henkilöitä ja kävijät kulivat pitkin kokonaistilaa. Yhteisesti tiedottaminen ja ohjeistaminen olivat haasteellisia. Tilanteessa piti tehdä erilaisia sääntöjä, kuten puhumisrauhan anto. Tilanteessa tehtiin myös spontaanisti työnjakoa: ohjaaja poisti tilasta kävijöitä jotka eivät olleet kiinnostuneet tilasta ja opinnäytetyön tekijä kertoi puolestaan kiinnostuneille vierailun tarkoituksesta - eli mitä vertaistoiminnasta kiinnostuneet haluavat vertaisten tilaan. Suunnitelmana oli, että vertaiset voivat kirjata ajatuksiaan ylös yhteiseen ideointipaperiin, joka olisi esimerkiksi mind map eli miellekartta. Siihen voi jäsentää kokonaiskuvaa käsiteltävistä aiheista, etsiä ratkaisuja tai tehdä vain muistiinpanoja ja se voi sopia myös suunnittelun tai ideoinnin välineeksi (Osallistavia menetelmiä 2017). Kukaan ei ollut oma-aloitteinen kirjaamisessa ohjaamisen ja tukemisen avulla, joten kirjaamista sai suorittaa itse.

Lopulta tilanteen rauhoittuessa vertaistoiminnasta kiinnostuneet kaksi kävijää (Mirkku ja Heta-muori) ja vertaisohjaaja (Nikke) alkoivat pohtia annettua aihetta. Vertaisten vuorovaikutus oli vaihtelevaa: välillä he keskustelivat päällekkäin, ryhmään kohdistuen tai opinnäytetyön tekijään tai ohjaajaan kohdistuen ja vaihtelevasti kuuntelivat toisiaan. Keskustelun aikana oli iloa ja innostusta ja jokainen toi näkemyksiään esille. Aiheen ideoinnin jälkeen vertaisten kesken syntyi pohdintaa vertaistoimintaan liittyen. Tapaamisen loppua kohti alkoi keskustelu muotoutua yhä enemmän vertaisten väliseksi. Lopuksi vertaiset sopivat mind mapin aiheiden olevan tapaamisten aihio sekä tapaamisten päivän ja kellonajan ja mitä aiheita käsitellään seuraavalla kerralla. Kartoitustapaaminen päättyi omalla painollaan, jolloin jokaiselle jäi odottava mieli tulevaa tapaamista kohtaan. Paikalla olleet sanoivatkin innostuneen oloisena, että "torstaina sitten aloitetaan".

Kuvio 2: Kartoituskerralla aloitettu mind map

Kartoituskerta purettiin heti tilanteen jälkeen. Oltiin yllättyneitä tilanteen sekavuudesta ja rauhattomuudesta. Tästä päätettiin, että ensi kerralla annetaan tilanteen ensin rauhoittua ja paikalla olevat voivat keskustella rauhassa esimerkiksi kahvittelujen lomassa. Myös päätettiin, että kerrotaan opinnäytetyöstä ja rooleista tarkemmin aloituksen yhteydessä. Tällä kerralla havainnointilomakkeen soveltuvuutta ei pystytty testaamaan, joten sitä tarkastellaan seuraavassa tapaamisessa. Myös pohdintaa syntyi, että seuraavalla kerralla ohjataan paikalla olevia kuuntelemaan toisiaan ja antamaan tilaa toisilleen.

5.3 Vertaisten huoneeseen muuttaminen

Vertaiset päättivät, että ennen kuin vertaisten tilaa voi käyttää, niin sinne täytyy muuttaa tarvittavat tavarat. Ensimmäisen vertaistapaamisen tavoitteeksi tulikin päättää olemassa olevista Spotin huonekaluista sopivat, mutta myös uudet huonekalut. Muuton jäädessä kesken oli toisella kerralla tavoitteena muuton loppuun saaminen.

Vertaistapaamisen aloitusta varjosti tieto siitä, että vertaistoiminta pistovälineiden vaihdon osalta saattaa päättyä. Tästä huolimatta päätettiin, että tapaamisia jatketaan suunnitellusti. Myös ajatuksena oli, että Nikke oman mielenkiintonsa mukaan havainnoisi ja apuohjaisi tapaa- miskertoja. Hän suostui havainnointiin, mutta totesi haluavansa olla yhtenä jäsenenä apuoh- jaajana olemisen sijaan. Toiminnan aikana nähtiinkin paremmaksi, että hän on vain yhtenä ryhmän jäsenenä.

Ensimmäisenä tapaamiskertana vertaisten tilassa oli kolme kävijää (Heta-muori, Jenni ja Aku), vertaisohjaaja Nikke, Spotin ohjaaja Rosa ja minä. Alussa kahvittelujen aikana tilassa vallitsi rauhallinen, mutta keskustelevalta ilmapiiri. Vertaisista yksi, Aku, poistui paikalta kahvittelujen aikana. Tapaamisen alussa toivotettiin vertaiset tervetulleeksi ja kerrottiin tapaamisten liittyvän tekijän opinnäytetyöhön. Joka tapaamiskerralla esitettiin tapaamiskertojen tiedote (liite 5) ja havainnointilomake. Paikalla olleet kuuntelivat rauhallisesti. Kerrottiin myös aloitetusta mind mapista. Tämä synnytti keskustelua, jonka asioita täydennettiin miellekarttaan. Ensimmäisen tapaamiskerran aiheeseen liittyen ehdotettiin tavaroiden muuttamista, josta tuli eriäviä mielipiteitä. Vertaiset ohjatusti päättivät, että ketkä haluavat osallistua muuttamiseen osallistuvat. Samassa vertaiset sopivat, että mitkä tavarat Spotin tilasta tulevat huoneeseen.

Ensimmäisen tapaamiskerran kokonaistilanteessa ja vertaisten koossa pitämisessä oli omat haasteensa, koska kaikki vertaiset eivät olleet muutossa mukana alusta loppuun saakka. Vertaiset olivat paikalla tekemättä mitään tai kävivät muualla tullen tilaan takaisin itsenäisesti tai toisen vertaisen soittaessa. Myös muita Spotin kävijöitä tuli auttamaan muutossa. Lisäksi vertaiset eivät tehneet yhteistyötä, joten heitä pyrittiin sopimaan asioista yhdessä. Vertaiset saivat lopulta osan tavaroista vietyä yhdessä uuteen tilaan. Uuden työnjaon ja loppujen tavaroiden hakemisen yhteydessä paikalla olleet Nikke ja Heta-muori päättivät, että muutto lopetetaan, koska osa oli lähtenyt omille menoilleen. Loppukeskustelussa kaikkien kesken sovittiin, että muutto jatkuu toisena päivänä. Vertaiset saivat ohjatusti sovittua muuttopäivämäärän, joka oli toinen tapaamiskerta. Lopun fiiliskierroksessa vertaiset totesivat erilaisia tunteita: Heta-mummo sanoi olevansa ärsyntynyt, koska muuttaminen oli sekavaa, Nikke totesi olevansa väsynyt ja häntä harmitti, ettei kuitenkaan osallistunut muuttamiseen, Jenni ja Aku sanoivat olevan ihan hyvä fiilis.

Ohjaajien kanssa käytiin reflektointi tapaamisen jälkeen. Tästä oltiin yhtä mieltä, että vaikka tapaaminen oli sekavan oloinen ja siinä esiintyi monenlaisia vaiheita, niin se meni niin hyvin, kuin pystyi menemään. Oltiin tyytyväisiä siihen, että muutto sujui omalla tavalla: se oli kasvattava kokemus kaikille. Muun muassa Niken antaessa palautetta tehtävänjaosta, oli hyvä käydä yhä selkeämmin vertaisten tehtäväjakoa. Keskustelua syntyi myös vertaisten turhautumisen huomioimisesta, mihin annettiin palautetta. Lisäksi sovittiin annetun palautteen perusteella, että tapaamisten alussa olisi kuulumiskierros, jossa näkisi jokaisen mielialan kyseisellä kerralla. Keskusteltiin myös havainnointilomakkeen soveltuvuudesta: havainnoijan oli haasteellista saada kyseisellä havainnointilomakkeella kaikkia tietoja kirjattua toimintaan kuuluvassa ajassa. Sovittiin, että havainnointilomaketta muokataan selkeämmäksi. Lisäksi Juha havainnoisi ensi kerralla toimintaa.

Toiseen tapaamiseen osallistui vertaisista Jenni, Aku ja Heta-muori ja havainnoijana toimi Spotin ohjaaja Juha. Tapaaminen käynnistyi samalla tavoin kuin edelliskerta ja lisäksi käytiin jokaisen päivän fiilikset, johon jokainen osallistuja totesi sen olevan hyvä. Tämän jälkeen keskusteltiin edelliskerrasta ja mitä tapahtuisi tällä kerralla. Keskustelua syntyi vertaisten kesken ensimmäisenä toimintaan osallistumisesta ja kaikki olivat samaa mieltä, että toivotaan voivan osallistua koko kerran ajan mukaan. Keskustelua syntyi myös Niken antamasta palautteesta koskien työnjakoa, josta kaikki olivat myös samaa mieltä. Vertaiset ohjatusti päättivät mitä kaikkea pitää vielä tehdä ja mitä tilaan tarvitsee viedä.

Toisen vertaistapaamisen muutto oli päinvastainen mitä edeltäjensä: vertaiset sopivat kaikista asioista keskenään ja toimivat erinomaisesti yhteistyötä tehden. He myös kehittivät parempia tavaroiden kuljettamistapoja yhdessä: he sopivat edelliskerran rullakon sijaan matokärryt kulkuvälineeksi. He ohjeistivat toisiaan lempeämmin toiminnassa. Viime kerralla muuttoapuna ollut Jake tuli myös auttamaan tavaroiden kannossa. Kun muutto oli hoidettu loppuun, niin uudessa vertaisten huoneessa tarkasteltiin mind mapia. Vertaisten kesken syntyi keskustelua muun muassa työnjohtajan tärkeydestä ryhmän ohjauksessa ja toiminnassa sekä vertaistoiminnan ydinryhmän tärkeydestä, joka määritteli toiminnan raamit. Paikalla olleet sopivat näistä keskenään. Vertaiset sopivat myös ohjatusti seuraavan kerran teemasta. "Vanhassa Spotissa" kahvittelujen lomassa käytiin loppufiilikset, johon jokainen sanoi olevansa iloinen siitä, että muutto sujui hyvin. Myös todettiin toiminnan olleen selkeämpää kuin viimeksi.

Tapaamisen jälkeen käytiin lyhyt reflektio, jossa todettiin toisen kerran menneen huomattavasti paremmin mitä viimeksi. Toisen kerran aikana nähtiin hyvänä asiana, että jokaisella oli tekemistä eikä kukaan lähtenyt kesken kaiken. Seuraavalla kerralla onkin hyvä mennä tällä rakenteella, jossa sanoitetaan enemmän mitä tehdään seuraavaksi, sillä jokaisella oli huomattavasti turvallisempi olo toimia. Myöskään vertaiset eivät ottaneet kontaktia ohjaajaan, vaan toimivat enemmän keskenään. Palautetta tuli myös havainnointilomakkeen paremmasta hallittavuudesta. Seuraavalle kerralla pohdittiin läpi käytäväksi vertaisten huoneen sääntöjä tekemisen lomassa, minkä nähtiin voivan toimivan konkreettisen tekemisen kautta.

Edistystä tapahtui kahden kerran välillä monella tavoin. Havainnointilomakkeisiin rinnakkaishavainnoija oli kirjannut toisella kerralla sanallisen vuorovaikutuksen ja palautteenannon toimineen koko toiminnan ajan, ensimmäisellä kerralla ne eivät toiminnan aikana toimineet. Rinnakkaishavainnoija ei puolestaan osannut sanoa sanatonta vuorovaikutusta olleen toisella kerralla. Sitä oli nähtävissä koko toiminnan ajan: vertaiset kuuntelivat toisiaan keskustelujen aikana ja kohdistivat katseensa puhujaa kohti. Toisella kerralla nähtiin koko toiminnan ajan olleen vertaisten tasaveroisuutta toisiaan kohtaan ja ryhmän vetäjän motivointina, mutta ensimmäisellä kerralla näitä nähtiin olevan vain toiminnan alussa ja motivointia myös lopussa.

Myös toiminnan jälkeisessä havainnoinnissa erilaisia rooleja ja tunteiden osoittamista oli nähtävissä molemmilla kerroilla, mutta erityisesti rooleja näkyi ensimmäisen kerran toiminnan aikana ja tunteita lopetuksessa. Heta-muorilla oli koko ajan vahva johtajarooli kaikessa ja hän osoitti tunteitaan vahvasti kiroilemisen ja korotetun äänen välityksellä. Muilla oli tasaisempi ja myötäilevämpi rooli, mutta Aku ja Nikke kertoivat aktiivisesti myös mielipiteitään. Toisella kerralla molemmat etenivät tasaisesti. Osallisuutta (vertaisten omaehtoinen osallistuminen, työnjaon tekeminen, konkreettiseen tekeminen, vertaisten ryhmäpäätösten teko) koettiin olevan vahvemmin esillä toisella kerralla. Ensimmäisellä kerralla väitteistä oltiin suurimmassa osassa erimieltä tai niistä ei osattu sanoa. Toiminnan lopetuksessa päätösten teko ja työnjako näkyivät vahvimmin. Osallistamisesta (vertaisten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien tukeminen, tasapuolinen huomiointi, ryhmän toimintaan osallistuminen ryhmän ehdoilla) oltiin molemmilla kerroilla samaa mieltä väitteiden kanssa. Vain ensimmäisellä kerralla toiminnan alussa osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien tukemisesta ei osattu sanoa ja ryhmän ehdoilla osallistumisesta oltiin erimieltä. Ohjaamista käskymuotoisilla lauseilla ei koettu olevan kummallakaan kerralla.

5.4 Vertaistoiminnan rakenteista sopiminen

Kun muutto alkoi olla tehty, niin alkoi käytännön asioista sopiminen. Kolmannen tapaamiskerran tavoitteena oli vertaisten huoneen sääntöjen sopiminen ja neljännen tapaamiskerran tavoitteena vertaissopimusten läpikäyminen sekä muiden käytännön asioiden sopimista vertaisten tilaan tai vertaistoimintaan liittyen.

Kolmas vertaistapaaminen alkoi myöhemmin ennakoimattomista syistä. Vertaiset odottivat rauhallisesti aloittamisajankohtaa ja tapaamiseen saapuivat Heta-muori ja Nikke. Aloituksen yhteydessä mukaan tuli Spotin kävijä ja vertaistoiminnassa uusi, Hannes, jolle kerrottiin lyhyesti tapaamisista. Fiilisringin jälkeen vertaiset sopivat ohjatusti kasaavansa huonekaluja sopimaansa kellonaikaan saakka.

Vertaiset toimivat itsenäisesti ja hyvässä yhteistyössä. Vaikka paikalla olleista Hannes lähti sanomatta mitään, niin paikalle jääneet jatkoivat työtä yhdessä tuumin. Heitä ei tarvinnut kasaamisessa motivoida tai ohjata. Vertaisten huoneen säännöt otettiin puheeksi toiminnan aikana, mutta vertaiset eivät kyenneet keskittymään niihin. Loppuvaiheessa uusiin tiloihin tulivat myös Jenni ja Aku, jotka kertoivat tulleen tarkistamaan ovatko vertaiset paikalla. Lopputilanteessa vallitsi hyvä tunnelma ja tilanne oli rento: kaikki keskustelivat keskenään vertaistoimintaan liittymättömistä asioista ja nauroivat yhdessä kahvia juoden. Vertaiset johdattiin loppukeskusteluun, jossa keskusteltiin vertaisten huoneen säännöistä. Vertaiset sopivat näistä ja muista käytännön asioista joita kirjattiin mind mapiin. Vertaiset päättivät, että he

voivat tarkastella aiemmin tehtyä sopimusta ja ehdottavat tarpeellisia muutoksia seuraavaan tapaamiseen. Lopuksi käytiin vielä jokaisen fiilikset läpi, johon kaikki totesivat olevan hyvä fiilis. Fiiliksissä kaikki kokivat hyvänä asioiden eteenpäin viemisen ja Aku totesi, että "on kiva kuulua johonkin".

Kolmannen kerran reflektiossa todettiin toiminnan lähteneen hyvin käyntiin ja vertaisten hiljalleen tiivistyneen. Rosa keskusteli toiminnan lopussa Jennin ja Akun kanssa, jossa vertaiset olivat todenneet, kuinka tärkeää on kuulua tällaiseen toimintaan. Lisäksi keskusteluissa toinen vertaisista oli nostanut esille, että vertaisten toiminta voisi olla muitakin työtehtäviä - joten vertaistoiminnan kehittyminen muihin työtehtäviin alkaa edistyä. Koettiin, että toiminta oli sopivaa ja hyvin ajoittunutta. Tapaamisissa voi yhä edelleen kiinnittää huomiota vertaisten kerronnan sanoittamiseen, jonka avulla he voivat saada varmuutta omaan tekemiseen ja päästä kohti itsenäisempiä päätösten tekoja.

Toimintatila Spotti aloitti toimintansa uusissa tiloissa neljännen kerran viikolla. Tämä näyttyi Spotissa vähäisinä kävijämäärinä, mutta puolestaan vertaiset olivat sisustaneen vertaisten huonetta ja sopineen vertaistoimintaan liittyvistä asioista aktiivisesti keskenään. Vertaiset olivat ottaneet vertaisten huoneen omakseen hyvin nopeasti ja puhuneen siitä "meidän huoneena". Myös vertaistoiminnassa oli aloittanut uusi vertainen, Rasse. Puolestaan vertaisista Akua ja Jenniä ei ollut näkynyt Spotissa. Viikon aikana Heta-muori, Nikke ja Rasse olivat muodostaneet oman ryhmän Spotin arjessa.

Neljännen kerran tapaamisessa oli Nikke ja Rasse. Tapaaminen aloitettiin tavanomaisesta poiketen käytännön asian sopimisesta eli tapaamisten peruuntumisesta, jos vertaisia ei ole tarpeeksi paikalla. Tämän jälkeen vertaiset kertoivat päivän hyvistä ja huonoista fiiliksistä, jonka jälkeen kerrottiin lyhyesti opinnäytetyöhön liittyvistä seikoista. Toiminnan aikana vertaiset keskustelivat ja sopivat useita heidän toivomistaan käytännön asioista. He myös keskustelivat vertaistoiminnan tärkeydestä ja kertoivat omia henkilökohtaisia kokemuksiaan. Käytännön asioiden sopimisen lopussa vertaiset sopivat seuraavan kerran aiheista. Lopuksi käytiin "fiilisrinki" ja vertaiset sanoivat olleensa väsyneitä useiden asioiden sopimisen jälkeen. Mutta heillä oli hyvä fiilis asioiden eteenpäin viemisen puolesta.

Tapaamisen jälkeisessä reflektoinnissa koettiin tapaamisen menneen hyvin, joten tällä kertaa ei ollut mitään muutettavaa. Tapaamisessa käytiin monipuolista pohdintaa ja keskustelua sekä tehtiin paljon yhteisiä päätöksiä. Tilassa vallitsi luottamuksellinen ilmapiiri. Vertaiset arvostivat keskusteluissaan Heta-muoria, koska kaipasivat päätöksen teossa hänen mielipiteitään, jonka he nostivat useampaan kertaan esille. He kuitenkin tekivät päätöksiä keskenään. Myös heidän puheissa näkyi motivaatio tehdä asioita sekä halu vaikuttaa toimintaan. Rosa havaitsi, että tilassa ollut musta toimistotuoli on ollut selkeästi symbolinen seikka vallasta.

Yleensä Heta-muori istuu siinä, tällä kertaa Nikke. Pohdittiin myös kuvakortteja keskusteluun virittäytymisessä, jota päätettiin kokeilla seuraavalla kerralla. Sovittiin tarkemmin viimeisen kerran aikataulusta ja haittoja vähentävän vertaistytön verkostopalaverista, joista tiedotetaan vertaisia seuraavassa tapaamisessa.

Kolmannen ja neljännen vertaistapaamisen toiminnan aikaisen havainnointilomakkeiden mukaan vertaisten dynamiikka oli hyvä. Kummallakin kerralla vertaiset toimivat koko kerran ajan vuorovaikutteisesti niin sanallisesti kuin sanattomasti ja antoivat palautetta toisilleen. Vertaisten välinen vuorovaikutus paranee toisiaan kohtaan. Kertojen eroavaisuuksina olivat, että sanallista vuorovaikutusta ja palautteen antoa oli vähemmän nähtävissä kolmannen kerran alussa, palautteen antoa ei ollut neljännen kerran lopussa. Neljännellä kerralla vertaiset kehuivat toisiaan toiminnan aikana, mutta kertoivat myös itsestään avoimesti kehittämiskohteita kuin vahvuuksiaan. Puolestaan tasaveroisuuden osoittamista oli nähtävissä neljännellä kerralla koko toiminnan ajan, kolmannella kerralla sitä oli nähtävissä alussa ja lopussa. Kolmannella kerralla Heta-muori käskytti toiminnan aikana Nikkeä. Myös ryhmän vetäjän motiivointia oli molemmilla kerroilla: kolmannella kerralla sitä ei osattu sanoa olevan vain toiminnan aikana (tällöin vertaiset toimivat itsenäisesti), ja neljännellä kerralla oltiin ”osittain samaa mieltä” toiminnan alusta.

Toiminnan jälkeisessä havainnoinnissa vertaishavainnoija koki vertaisten osoittaneen tunteitaan ryhmässä molemmilla kerroilla. Ne näkyivät keskusteluissa: kolmannella kerralla vertaiset kiistelivät asioista, jolloin Heta-muorin osalta oli tuhtumuksen merkkejä. Nikke pysyi tyyneenä ja tilanne pysyi hallinnassa. Lopussa vertaiset nauroivat ja iloitsivat paljon. Puolestaan neljännellä kerralla vertaiset kertoivat tunteikkaita tarinoita omasta elämästään ja antoivat tilaa toisilleen, mutta osasivat siirtyä tilanteesta pois ja päättää milloin keskustelu päättyi. Rooleja puolestaan rinnakkaishavainnoija ei osannut sanoa olevan tai niitä ei ollut nähtävissä. Samat roolit ovat pysyneet ainakin kolmannen kerran ajan: Heta-muori oli jälleen johtajan roolissa, kun taas Nikke oli varsin neutraali sovittelija. Loppukeskustelussa Aku oli aktiivisesti keskustelussa mukana, kun taas Jenni oli taustalta seuraajana. Neljännellä kerralla roolit olivat tasapuoliset, mutta molemmat vertaiset ottivat aktiivisen asenne- ja vuorovaikutusroolin. Puolestaan osallisuuteen liittyvät väitteet olivat nähtävissä. Erona vain, että kolmannella kerralla oli konkreettista tekemistä, kun taas neljännellä ei. Myös osallistavaa toimintaa oli nähtävissä molemmilla kerroilla, kun taas käskymuotoista ohjaamista ei.

5.5 Peruuntuneet vertaistapaamiset

Viidennen kerran tavoitteena oli jatkaa henkilökortteihin, huppareihin ja sopimukseen liittyvien asioiden sopimista, mikä oli kuudennella kerralla myös tavoitteena viidennen kerran peruuntumisen vuoksi.

Neljännän ja viidennen kerran välillä vertaiset olivat tehneet yhteisiä päätöksiä ryhmänä ja erilaista vertaistoimintaa, kuten tarjonneet keskusteluapua kävijöille. He olivat myös tiedottaneet toisiaan viime tapaamisessa sovituista asioista sekä hoitaneet toiminnan markkinointia. He ottivat työtehtävänsä hyvin tosissaan: jos heidän huoneessaan tehtiin jotain mistä ei oltu sovittu, niin he ottivat asian heti puheeksi. Vertaiset (Heta-muori, Nikke ja Rasse) olivat muodostaneet ydinryhmän. Vertaistoiminta alkoi hiljalleen kiinnostaa muitakin aiemmin aktiivisena olleita vertaisia. Lisäksi saattamistuen merkitys nousi muidenkin kävijöiden puheissa ja he tekivät sitä itsenäisesti toiminnassa.

Viides sekä kuudes kerta peruuntuivat vähäisen osallistujamäärän vuoksi. Kuitenkin kyseisinä kertoina keskustelua syntyi paikalla olleiden tai myöhemmin paikalle tulleiden vertaisten kanssa. Esimerkiksi viidennellä kerralla keskusteltiin kehittämishankkeen lopetuskerralla syömään menemisestä, mitä vertaiset toivoivat virkistymisen vuoksi. Myös vertaiset ottivat omaaloitteisesti keskusteluun haittoja vähentävän vertaistoiminnan verkostopalaverin, johon he olivat kiinnostuneita ottamaan osaa. Nikke korosti tulemistaan, koska hän kertoi vähentävänsä muualle tekemäänsä vertaistoimintaa siirtyessään Spotin vertaistoimintaan. Kuudennella kerralla Heta-muori kertoi omaaloitteisesti mitä vertaistoiminnassa oli kuluvana viikona tapahtunut. Vertaiset olivat sopineet vertaistoimintaa kuvaavasta sanasta ("vertsi") sekä "vertsien" omasta puhelimesta. Hänen kanssaan keskusteltiin myös jaksamiseen ja keskusteluapuun liittyvistä asioista. Lisäksi keskusteltiin käytännön asioista.

Vaikka vertaistapaamiset eivät onnistuneet näinä kertoina, niin koettiin tärkeäksi, että vertaisten kanssa jäätiin keskustelemaan. Keskusteluista näki, kuinka vertaistoiminta oli edennyt ja esimerkiksi uudet tehtävät oli omaksuttu osaksi toimintaa. Myös keskustelut tukivat vertaisten omaa jaksamista. Vertaisten puheista havaitsi miten he ovat omia henkilökohtaisia taitojaan kehittäneet.

5.6 Kehittämishankkeen päätöstapaaminen

Seitsemännen eli viimeisen tapaamiskerran tavoitteena oli päättää opinnäytetyön osalta kehittämishanke ja lähteä vertaisten kanssa syömään heidän toivomaansa paikkaan. Tavoitteina oli myös saada vertaisilta kirjallista ja suullista palautetta ja päättää juokseviksi asioiksi jääneet asiat sekä pohtia mennyttä ja jatkoa. Alkuperäinen päivä peruuntui äkillisten peruuntumisten vuoksi, mutta toisella kerralla oli Heta-muori, Nikke ja Rasse. He kaikki osallistuivat myös haittoja vähentävän vertaistyön verkostopalaveriin ja kertoivat aktiivisesti vertaistoiminnasta. He myös tekivät ehdotuksia muun muassa muiden tahojen vertaisten tapaamisesta. Lisäksi päätöstapaamiseen tulivat molemmat ohjaajista, joista Rosa havainnoi toimintaa.

Vertaistapaaminen alkoi edellisten tapaan kuulumisilla, joihin meni enemmän aikaa: vertaiset kertoivat erityisen paljon kuulumisiaan ja mielteitään. Tästä siirtyminen juoksevien asioiden läpikäymiseen oli haastavaa, koska keskustelut siirtyivät koko ajan muihin aiheisiin ja he olivat selkeästi nälkäisiä ja alavireisiä. Vertaiset sopivat kuitenkin käytännön asioista, jotka hoidetaan loppuun ensi vuoden alussa. Vertaiset kokivat myös, että tapaamisia ”ehdottomasti jatketaan” samaan tapaan kuin ennenkin. Vertaiset antoivat myös kirjallista palautetta ennen syömään menoa. Syömään lähtemisen lomassa keskusteltiin, että vertaistoimintaa voi kehittää yhä edelleen, mutta vertaiset kokivat saaneen sille uuden hyvän pohjan luotua. Matkalla suunniteltu keskustelun jatkaminen ei enää onnistunut, koska vertaiset olivat entistä väsyneemmän ja alavireisen oloisia. Syönnin loppuksi kiitettiin vertaisia osallistumisesta.

Viimeisen kerran reflektointi tapahtui pääosin sähköpostitse. Tapaaminen sujui hyvin ja siitä jäi kaikille hyvä fiilis. Vertaisten ryhmähenki oli tiivistynyt. Vaikka toiminta ei tällä kertaa onnistunut kuten oli suunniteltu, niin nähtiin paremmaksi, että menttiin vertaisten ehdoilla. Todettiin myös, että vertaistapaamiset ovat jatkossa parempi ajoittaa aamupäivään, koska vertaiset ovat tällöin vireimmillään. Viimeisen kerran tavoitteet kuitenkin toteutuivat, vaikka ne olisivat voineet toteutua vielä monipuolisemmin.

Rinnakkaishavainnoija koki toiminnan aikaisessa havainnoinnissa vuorovaikutuksellista toimintaa olleen eri tavoin. Vertaisten välinen vuorovaikutus oli selvästi vähäisempää verrattuna aiempaan. Vertaiset kuitenkin keskustelivat eri asioista niin henkilökohtaiseen elämään kuin muihin asioihin liittyen ryhmässä. Heistä jokainen antoi tilaa puhua ja huomasivatkin, jos keskeyttivät toisen. He antoivat palautetta toisilleen vain toiminnan alussa. Rinnakkaishavainnoija koki myös, että osallistamista oli toiminnan aikana ja lopussa, mutta alussa osittain. Alussa olisi voinut pyrkiä rajaamaan keskustelua enemmän, mutta todennäköisesti keskustelu ei siltikään olisi edennyt toivottuun suuntaan.

Toiminnan jälkeisessä havainnoinnissa rinnakkaishavainnoija koki olevansa ”osittain samaa mieltä” roolien esiintymisestä, mutta ”samaa mieltä” tunteiden osoittamisesta. Paikalla olleille vertaisille oli alkanut muodostua tietyt roolit, kuten Heta-muurille vahva johtajan rooli, Nikelle myötäilijän ja Rasselle kommentoijan rooli. Rooleja ei kuitenkaan käytetty niin ”rajusti” mitä aiemmin. Kuten rinnakkaishavainnoija oli todennut, niin keskustelu lähti liikkeelle kuitenkin ”johtajan tuolista” eli mustasta toimistotuolista, jossa Heta-muori istui. Puolestaan osallisuuden osalta kävi notkahdus aiempaan nähden ja väitteitä ei nähty juuri olevan. Tämä johtunee viimeisen kerran luonteesta: esimerkiksi palautteen ottaminen ei ollut vertaisista lähtevää. Vertaiset saivat sovittua kuitenkin muutamista käytännön asioista sekä tapaamisten jatkumisesta. Puolestaan rinnakkaishavainnoija näki, että osallistamista oli, mutta ryhmää ei ohjattu käskymuotoisesti. Nämä seikat tuovatkin esille, että vaikka pyritään aktivoimaan ja kannustamaan vertaisia, niin heidän vireytensä vaikutti kokonaisuuteen.

Jatkoa ajatellen rinnakkaishavainnoija koki, että jatkossa voi järjestää tapaamisia tiheämmin, jotta vertaiset ehtivät vaihtaa kuulumisensa. Hän pohti myös tapaamisten ja virkistäytymisen erillään pitämistä mikä vaikuttaisi heidän jaksamiseensa. Oli kuitenkin hyvä, että vertaiset saivat hengähtää ja käydä läpi vertaistoimintaan liittyvät asioita. Se oli heidän ”työhyvinvointiaan” parantava kokemus.

5.7 Yhteenveto

Tutkimuksellinen kehittämishanke kesti vuoden 2016 toukokuusta joulukuuhun. Toukokuusta syyskuuhun kuului ideointia yhdessä Spotin ohjaajien kanssa, opinnäytetyösuunnitelman tekoa, Spotin kävijöiden tapaamista sekä heidän tiedottamistaan ja aktivoimistaan tapaamisiin. Lokakuussa ajankohtaiseksi tuli Toimintatila Spotin muutto uusiin tiloihin ja vertaistapaamisten linkittäminen osaksi muuttoa sekä uusia tiloja. Marras-joulukuussa olivat vertaistapaamisten yksi kartoituskerta sekä seitsemän suunniteltua vertaistapaamiskertaa. Lisäksi oltiin vertaistoimintaan liittyen Toimintatila Spotin ohjaajien ja vertaisten kanssa Osis 2-hankkeen vertaiskoulutuksessa kesäkuussa, Lumme ry:n C-hepatiittikoulutuksessa syyskuussa, haittoja vähentävän vertaistyön verkostopalaverissa syys- sekä joulukuussa, ja Asunnottomien yö-tapah- tumassa sekä tutustumassa Tukikohta ry:n toimintaan lokakuussa.

Vertaistapaamiset etenivät samankaltaisesti: paikalle saavuttiin ajoissa ja tarkasteltiin mitä Spotissa oli tapahtunut toimintaan ja vertaistapaamisiin liittyen. Tapaamisten runkoon kuului alku, toiminta ja loppu sekä reflektointi. Alussa käytiin yhdessä läpi kuulumisia ja sen hetken tuntemuksia ”fiilisringissä” kahvittelun lomassa. Tämän jälkeen kerrottiin opinnäytetyöstä sekä tekijän ja rinnakkaishavainnoijan roolista. Alussa käytiin myös läpi mitä tapahtui edellisellä kerralla. Tapaamisten toiminta oli edellisellä kerralla toivottujen tai kyseisellä kerralla vertaisilta nousseiden asioiden läpi käyntiä, ideointia sekä sopimista. Toiminta oli myös toiminnallisempaa kuten muuttamista. Lopussa käytiin läpi mitä tapahtuu seuraavalla kerralla ja ”loppufiilisrinki”. Tapaamisen jälkeen purettiin tapaaminen ja pohdittiin mitä mahdollisesti tehdä toisin seuraavalla kerralla.

Seitsemästä suunnitellusta vertaistapaamisesta toteutui viisi. Näiden lisäksi oli yksi kartoituskerta, jossa tarkasteltiin tapaamisissa käsiteltäviä asioita. Tämän jälkeen olivat vertaisten huoneeseen muuttamisen kerrat (1. ja 2. tapaaminen), rakenteista sopimisen kerrat (3. ja 4. tapaaminen), peruuntuneet kerrat (5. ja 6. tapaaminen) sekä kehittämishankkeen lopetuskerta. Kaksi ei toteutunut vähäisen osallistujamäärän vuoksi. Näiden viiden tapaamiskerran aikana osallistui tapaamisiin viisi eri vertaista, joista kukin osallistui eri kertoina. Kukaan ei ollut jokaisella kerralla mukana tapaamisissa.

Tapaamisissa dynamiikasta vertaisten välinen vuorovaikutus (sanallinen ja sanaton) oli koko prosessin ajan hyvää. Välillä tuli pieniä notkahduksia, mutta muuten se oli nähtävissä koko ajan. He myös antoivat palautetta toisilleen ja heille muodostui selvät roolit toiminnan aikana: nähtävissä oli vahvasti valta- ja vuorovaikutusrooleja, mutta myös tunneroleja. Niiden esiintyminen vaihteli eri kertoina. Vertaiset osoittivat myös paljon tunteita, mikä lähensikin heitä entisestään loppua kohden.

Vertaisten osallisuus vahvistui. He osoittivat tasaveroisuutta toisiaan kohtaan, tekivät päätöksiä yhdessä, osallistuivat omaehtoisesti toimintaan ja tekivät työnjakoa toiminnassa. Toiminta oli vaihtelevasti konkreettista tekemistä, mikä ei loppua kohden vaikuttanut enää vertaisten työskentelyyn. Alussa muuttamiseen liittyvät tehtävät olivat vahvempana, mutta lopussa painottui kokousten pitäminen. Alussa vertaiset tekemisen lomassa tutustuivatkin toisiinsa ja toistensa tekemiseen, joten ryhmäyttäminen toteutui tämän myötä.

Osallistamista näkyi ryhmän vetäjän toiminnassa ensimmäisen kerran jälkeen. Motivointia näkyi pitkin tapaamisia etenkin toiminnan alkuvaiheissa, mutta se ei aina ollut kannustamista keskusteluun vaan enemmänkin innostamista. Motivointia ei myöskään aina tarvittu, kun vertaiset toimivat itsenäisesti. Osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien tukemista, tasa-puolista huomiointia ja ryhmän toimintaan osallistumista ryhmän ehdoilla oli koko hankkeen ajan. Tapaamisissa ei tarvittu käyttää käskymuotoista ohjaamista.

6 Kehittämishankkeen arviointi

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen tarkoitus oli kehittää asiakaslähtöisesti Toimintatila Spotin vertaistoimintaa, johon suunniteltiin yksi kartoituskerta ja seitsemän vertaistapaamiskertaa.

Arviointi on kehittämishankkeen analyttisin osa. Siinä analysoidaan kehittämistoiminnan perusteluja, organisointia ja toteutusta. Arvioinnin voidaan sanoa olevan eri toimijoiden välinen neuvotteluprosessi. Prosessin aikana muodostuu useita aineistoja, joita arvioidaan kehittämisprosessin aikana. (Toikko & Rantanen 2009, 82.) Kehittämishankkeen aikana arviointia suoritettiin ideoinnin aikana, mutta erityisesti jokaisen tapaamiskerran jälkeisessä reflektoinnissa. Tässä kappaleessa kuitenkin keskitytään koko prosessin arviointiin, jota suoritettiin eri tavoin. Palautetta pyydettiin kirjallisesti kuin suullisesti vertaisilta ja ohjaajilta sekä opinnäytetyön tekijä suoritti itsearviointia.

6.1 Vertaisten arviointi

Vertaisille suunnatussa puolistrukturoidussa arviointilomakkeessa (liite 6) oli valmiita väittämiä ja avoimia kysymyksiä. 13 valmista väitettä liittyivät osallisuuteen, ryhmätyöskentelyyn, vertaisten omiin taitoihin, vetäjän toimintaan ja tapaamisten tarpeellisuuteen, joihin he valitsivat mielestään sitä vastaavan numeerisen vaihtoehdon 0-5 väliltä. Avoimet kysymykset liittyivät vertaistapaamisten onnistumisiin ja kehittämistöimiin. Vertaisille valittiin puolistrukturoitu palautelomake, koska tämän koettiin madaltavan kynnystä vastata kysymyksiin. Väitteet pyrittiin pitämään selkeinä ja ymmärrettävinä, jotta heidän on entistä helpompi vastata kysymyksiin.

Palautteita tuli kolmelta vertaiselta. Heistä yksi oli tehnyt sekaannuksen vuoksi palautteen aiemmin, kaksi vastasi viimeisen vertaistapaamisen lopuksi. Heistä jokainen oli kuullut eri kautta vertaistapaamisista: yksi oli kuullut toiselta vertaiselta, toinen ohjaajilta ja opinnäytetyön tekijältä, kolmas Osis 2-hankkeen kautta.

Kolmannessa "arvioi seuraavia vertaistapaamisiin liittyviä asioita" oli valmiiksi kirjattuja väitteitä. Väitteet kirjattiin onnistumisen ja positiivisten seikkojen kautta. Arviointi olisi voinut antaa monipuolisempia vastauksia, jos väitteitä olisi ollut myös epäonnistumisiin ja negatiivisiin seikkoihin liittyen, mutta kyselyn selkeyden vuoksi pysyttiin positiivisissa väitteissä. Osallisuuteen liittyviin väitteisiin vastattiin "samaa mieltä" tai "täysin samaa mieltä", mutta yksi vertainen vastasi 0 (en osaa sanoa) väittämään "osallistuin vertaistapaamisiin omaehtoisesti". Ryhmätyöskentelyyn liittyviin väitteisiin oltiin "samaa mieltä" sekä "täysin samaa mieltä". Henkilökohtaisten taitojen väitteeseen "omat taitoni paranivat vertaistapaamisten aikana" vastasi kaksi vertaista 3 -vaihtoehdolla (osittain samaa mieltä), kun taas yksi oli väitteen kanssa "samaa mieltä". Puolestaan jokainen koki olevansa "täysin samaa mieltä" saadessaan toimia itselleen sopivalla tavalla. Vetäjän toiminnasta oltiin "samaa mieltä" tai "täysin samaa mieltä", mutta "minua tuettiin ja ohjattiin tarvitsemallani tavalla"-väitteeseen vastasi yksi vertainen 3 -vaihtoehdolla. Puolestaan vertaistapaamisten jatkosta oltiin "samaa mieltä" tai "täysin samaa mieltä".

Kaksi vertaista vastasi muihin avoimiin 4.-7. kysymyksiin, yksi vertainen jätti niihin vastauksensa myöhemmin suullisesti. Neljäs kysymys "kommentteja ja ajatuksia aiempiin väitteisiin liittyen" molemmat vertaiset näkivät vertaistoiminnan ja vertaistapaamisten olevan hyvä asia. Niissä nähtiin hyvä tilaisuus voida vaihtaa kokemuksia ja näkemyksiä sekä pohtia mahdollisuuksia vertaistukityön kehitykselle. Toinen vertaisista vastasi:

"Vasta vähän aikaa mukana olleena en voi muuta sanoa kun että hyvää hommaa tehdään ja parempaan mennään."

Viidennen kysymyksen ”mitkä asiat onnistuivat vertaistapaamisissa?” ovat molemmat vertaiset vastanneet vertaistoiminnan suunnittelun onnistuneen. Samaa mieltä oli suullisesti kommentoinut vertainen. Puolestaan toisessa kirjallisista vastauksista erottui toiminnan tulevaisuuden suunnittelu. Suullisessa vastauksessa otettiin kantaa myös suunnittelun onnistumiseen. Myös vastattiin, että ryhmässä asioiden pohtiminen on onnistunut sekä toiminnan kehittämisen ja ideointi.

Kuudes kysymys ”mitä kehittäisit tai muuttaisit vertaistapaamisissa?” vastattiin eri tavoin. Toivottiin eri alojen vertaistukitoimijoiden tapaamisia ja tietoa heidän toiminnastaan, eli laajentumista eri organisaatioihin ja yhteistyökumppaneihin. Toisessa vastauksessa näkyi enemmän Spotin vertaistapaamisten kehittäminen: hyväksi nähtäisiin, että tapaamisia organisoitaisiin tai aikataulutettaisiin niin, että mahdollisimman usein kaikki olisivat tai pääsisivät paikalle.

Seitsemäs ja viimeinen kohta ”terveisiä tai muita kommentteja vertaistapaamisten järjestäjälle” tuli molemmilta vastaajilta:

”Iloinen mieli ja positiivisen ajattelun kautta eteenpäin!”

”Keep up the good work!”

Kolmannelta vertaiselta saatiin suullista palautetta: hän kiitti tapaamisista, ja lopuksi halasi opinnäytetyön tekijää.

6.2 Ohjaajien arviointi

Ohjaajille tehdyssä palautekyselyssä oli kahdeksan avointa kysymystä minkä he pystyivät kirjaamaan suoraan lomakkeeseen. Palaute pyydettiin molemmilta ohjaajilta, koska heillä oli erilaiset näkökulmat tähän kehittämishankkeeseen: Rosa pystyi kertomaan enemmän palautetta itse vertaistapaamisiin liittyen, kun Juha puolestaan enemmän tapaamisten ulkopuolelta. Ohjaajilta sai myös suullista palautetta pitkin opinnäytetyöprosessia. Kysymykset pyrittiin muodostamaan erilaisiksi ja liittymään suoraan kehittämishankkeen tavoitteisiin ja tekijän toimintaan. Kysymyksinä olivat:

- Miten vertaisten osallisuus kehittyi vertaistapaamisissa?
- Miten vertaistoiminta kehittyi vertaistapaamisten aikana?
- Mitkä asiat onnistuivat ryhmän vetäjän toiminnassa vertaistapaamisissa?
- Mitä ryhmän vetäjä olisi voinut tehdä toisin?
- Mitkä asiat onnistuivat vertaistapaamisissa?

- Mitä muuttaisitte toisin vertaistapaamisissa?
- Kehittämideoita vertaistapaamisten järjestämiseen?
- Muita asioita, ajatuksia, pohdintoja?

Kysymykset osallisuuden ja vertaistoiminnan kehittymisestä toivat paljon erilaisia asioita esille. Vastauksista ilmeni, että molemmat kehittyivät tapaamisten aikana entisestään. Molemmissa kehitys näkyi vertaisten oma-aloitteisuuden, omatoimisuuden ja omaehtoisuuden kohenemisena: vertaiset aloittivat ja ylläpitivät keskusteluja, suunnittelivat vertaistapaamisten ulkopuolella vertaistoimintaa ryhmässä, osallistuivat vertaistoimintaan sekä rekrytoivat uusia jäseniä vertaistoimintaan. Myös vuorovaikutuksen määrä ja tavat lisääntyivät: alettiin puhua enemmän vertaisuuden muodoista ja vertaisten omista taustoista aiempaan nähden. Lisäksi vertaisten keskeinen yhteisöllisyys lisääntyi ryhmäytymisen ja säännöllisen toiminnan myötä. Tapaamiskäytänteet tulivat osaksi vertaisten henkilökohtaista toimintaa. Osallisuuden sanottiin käyneen läpi ison kehityskaari lyhyessä ajassa. Vaikka se vaatii aikaa ja tilaa, niin niitä koettiin tässä hankkeessa olevan. Lisäksi vertaistoiminta nähtiin säännöllistyvän ja vakiintuvan. Vertaiset ottivat uuden tilan nopeasti omakseen ja mielsivät tapaamiset osaksi vertaistoimintaa alusta alkaen. Tapaamiset olivatkin tilanteita, joissa vertaistoimintaa koskevat päätökset tehdään, muuna aikana suunnittelu on vapaata. Koko vertaistoiminnasta muodostui heidän näköistä toimintaa. Aktiivisen ydinporukan nähtiin edistävän toiminnan jatkuvuutta, töiden jakaantumista tasaisemmin ja vuorovaikutustaitojen kasvamista. Sen nähtiin myös luovan ohjaajille helpommat lähtökohdat lähteä suunnittelemaan omia töitään vertaistyön tukemiseksi.

Ryhmän vetäjän toiminnan onnistumisiin vastasi molemmat ohjaajista, kun puolestaan vetäjän toisin tekemiseen vastasi Rosa. Onnistumisina nähtiin, että työtä tehtiin vahvasti osallistavalla ja yhteisöllisyyttä korostavalla otteella. Vertaisille annettiin tilaa kehittää omaa toimintaa ja kannustettiin heitä jatkamaan sitä. Yleisesti ottaen toiminnassa nähtiin hyvänä, että ohjausta tehtiin omana itsenä: oma persoona ja läsnäolo (pitkäpinnaisuus ja kärsivällisyys) toivat tapaamisiin jatkuvuutta, sai kävijöitä tutustumaan vertaistoimintaan ja vertaiset luottivat tekijään. Lisäksi käytännön osuuden tekeminen tiiviissä yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa ohjaajien kanssa edesauttaa toiminnan jatkuvuutta tämän kehittämishankkeen jälkeen. Puolestaan olisi ollut hyvä, jos tekijä olisi ollut paikalla toisenakin päivänä, jotta asiat olisivat edistyneet paremmin. Myös vertaistoiminta henkilöityi opinnäytetyön tekijään, joten tiiviimällä yhteistyöllä olisi voinut saada konkreettisempia tuloksia aikaan. Oli kuitenkin hyvä asia, ettei tekijä ollut läsnä joka päivä jolloin vertaiset pystyivät kehittämään ja toteuttamaan omaehtoisesti toimintaa eri tilanteissa.

Vertaistapaamisten onnistumisiin vastasi jälleen molemmat ohjaajista, kun toiminnan muuttamiseen Rosa. Onnistumisina koettiin vertaistoiminnan muuttuminen ja kasvaminen edellisestä

kohti merkityksellisempää toimintaa. Tapaamisilla saatiin aikaan myös raameja, joiden avulla toimintaa on helppoa lähteä jatkamaan ja kehittämään. Vertaisten ehdoilla meneminen nähtiin hyvänä, jolloin tapaamisiin sovittiin säännöt alusta saakka heidän toimestaan. Myös tunnelma tapaamisissa oli rento, vertaisten ohjaaminen toimi ”vaivihkaa” sekä tapaamisten järjestyspaikkana ollessa ”heidän reviiri” (vertaisten tila) edesauttoi keskinäistä kommunikointia. Vertaistoiminnassa nähtiin muutettavana asiana asioiden edistyminen: joitakin asioita päätettiin, mutta ne eivät toteutuneet vertaistapaamisten aikana. Myös tapaamisten päivää voisi pohtia uudelleen, sillä alkuvuikolla he ovat hyvin paikalla loppuviikkoon verrattuna.

Ohjaajilta tuli lopuksi kehittämisideoita vertaistapaamisten järjestämiseen jatkoa ajatellen. Ideointia tuli viikoittaisesta työnjaosta ja vertaisten oman toimintakulttuurin tai kaavan muodostamisesta vertaistapaamisiin. Myös pohdittiin osallistavien ja yhteisöllisten menetelmien käyttöä toiminnan kehittämisessä: oliko vertaisilla määräänsä nähden enemmän vapauksia, joita he eivät kyenneet hyödyntämään itselleen edullisella tavalla? Olisiko pitänyt olla enemmän raameja ja struktuuria? Lisäksi nousi ikuisuuskysymys ”kuinka saada vertaiset paikalle sovittuun aikaan?”. Tälle ei nähty kehittämisidea, koska tämä on kohderyhmälle luonteenomaista.

Ohjaajat mainitsivat, että tämän hetkisen vertaistoiminnan juurruttaminen osaksi Spotin toimintaa ja arkea on hyvällä mallilla, mikä luo uusia kehittämisen mahdollisuuksia koko toiminnalle ja merkitykselliselle sisällölle kävijöitä ajatellen. Vertaistoiminta kehittyi ja vertaistapaamiset jäivät siihen uudeksi menetelmäksi. Koko kehittämishankkeen nähtiin olevan tasaisessa nousukiidossa alun vaikeuksista huolimatta. Lisäksi tekijän sanottiin osaavan reflektoida itseään ja toimintaansa tilanteiden jälkeen erittäin hyvin. Se nähtiin olevan hyvä asia onnistuneessa yhteistyössä. Kokonaisuudessaan vertaistapaamiset etenivät hyvässä hengessä, johon vertaiset ja ohjaajat pystyivät tuomaan toiveitaan ilmi. Lisäksi vahvuutena nähtiin palautteen vastaanottamisen taito sekä kehittämisen ja kehittymisen halu. Erilaisten menetelmien ehdoista huolimatta päätökset niiden käyttämisestä ja käyttötavoista teki tekijä lopulta itse.

6.3 Itsearviointi

Opinnäytetyön tekijä kirjasi pitkin tutkimuksellisen kehittämishankkeen prosessia ajatuksiaan ylös havainnointipäiväkirjaan. Tekijä suoritti aktiivista reflektointia niin itsenäisesti kuin yhdessä ohjaajien kanssa vertaistapaamisiin ja omaan toimintaansa liittyen.

Kehittämishankkeelle asetetut tavoitteet toteutuivat. Vertaistapaamiset olivat tarpeellisia osana vertaistoimintaa ja ne vakiintuivatkin siihen vertaisten ja ohjaajien toiveesta. Vertaistapaamisten rakenne oli toimiva ja jatkossa sitä voi kehittää yhä edelleen. Lisäksi ohjaajat

saivat tapaamisista itselleen työväliseen työhönsä. Myös vertaistapaamisten ulkopuolella vertaistoiminta kehittyi vertaisten omista mielenkiinnon kohteista (keskusteluavun ja saattamisavun merkitys) ja toiminta selkiintyi, kun he suunnittelivat toimintaa ryhmässä. Lopulliset päätökset vertaiset tekivät tapaamisissa, joten myös ryhmässä toimiminen kehittyi. Vertaisten osallisuuden kokemuksia korostettiin: heille annettiin mahdollisuus suunnitella, toteuttaa, päättää ja kehittää toimintaa niin tapaamisissa kuin vertaistoiminnassa. Vertaiset saivat konkreettisen kokemuksen ryhmään kuulumisesta ja siinä toimimisesta ja vertaistoimintaan muodostuikin oma ydinryhmä. Lisäksi tuotettiin tietoa Toimintatila Spottiin vertaisuudesta ja vertaistoiminnan kehittämistä tämän opinnäytetyön raportin muodossa sekä vertaisten työskentelyn pohjalta mind mapiin. Alun perin suunnitelmana oli, että tekijä voisi toteuttaa yhdessä vertaisten kanssa vertaistoiminnan oppaan, mutta vertaiset päättivät tapaamisissa, että he toteuttavat lyhyen oppaan tulevaisuudessa, mitä he aloittavakin alkuvuodesta 2017.

Kehittämishanke onnistui hyvin sille asetetussa aikataulussa. Vaikkakin kehittämistoiminnan konkreettisempia tuloksia voisi tarkastella pidemmällä aikavälillä (esimerkiksi useiden kuukausien ajan), niin tässäkin ajassa saatiin tuloksia aikaan. Kehittämishanketta tehtiin yksin, joten pidempi hanke olisi saattanut aiheuttaa huomattavan paljon töitä, joten rajausta oli tämänkin vuoksi hyvä tehdä. Jos työtä olisi tehty parin tai ryhmän kanssa, niin tällöin kehittämishanke olisi voinut olla pidempi ja työtä olisi voinut jakaa eri tavoin. Ryhmätyössä etuna olisi ollut reflektointi ryhmän kesken, mutta muun muassa tekijälle oli oppimisen kannalta hyvä tehdä kehittämishankkeen päätöksiä itsenäisesti. Vaikka kaikki vertaistapaamiskerrat eivät toteutuneet, niin ne eivät olleet haittana kokonaisuunnistumiselle. Tapaamisten aiheet lähtivät vertaisista ja tapaamiset etenivät heidän ehdoillaan - tapaamisista tuli heidän näköisiä.

Tapaamiset onnistuivat hyvin. Ensimmäiset kerrat olivat haasteellisia, mutta niitä reflektoidulla ja oppimalla pystyttiin kehittämään työskentelytavat paremmiksi, jonka jälkeen tapaamiset onnistuivatkin paremmin. Esimerkiksi alkuvaiheen muutto lopulta onnistui ja vertaiset saivat sovittua seuraavasta kerrasta, niin kertaa olisi voinut suunnitella vertaisten kanssa strukturoidummaksi. Puolestaan tätä kautta vertaistoimintaan muodostui sääntöjä itse vertaisilta. Lisäksi tapaamiset eivät toteutuneet joka kerta ja osatavoitteita jäi toteutumatta, niin ne eivät vaikuttaneet kokonaistulokseen. Peruuntuneina kertoina vertaisten kanssa keskusteltiin heille tärkeistä asioista. Oli hyödyllisempää pyrkiä tekemään jotain heidän hyväkseen, jos vertaiset osoittavat tarvetta esimerkiksi keskusteluille.

Lisäksi tapaamiskertojen alussa havainnoitiin ja päätettiin, mitä menetelmiä tai tapoja tapaamisessa käytettäisiin vai käytetäänkö niitä ollenkaan. Menetelmien ja tapojen vähäisyys ei vertaistoiminnan kehittämiseen vaikuttaneet negatiivisesti. Todennäköisesti erilaiset mene-

telmät ja tavat olisivat tuoneet monipuolisempia ja konkreettisempia tuloksia esimerkiksi vertaisten työskentelystä. Tapaamiset olivat vertaisille uusi käytäntö vertaistoiminnassa ja alussa havaittiin, että vertaisilla meni aikaa totutella siihen. Puolestaan kerrat, jolloin menetelmiä olisi käytetty, peruuntuivat, ja viimeisellä kerralla menetelmien käyttö ei olisi onnistunut. Kuten ohjaajien arvioinnissa oli, niin tapaamisia olisi voinut olla aluksi useampia, jotta pitkiltä tapaamisväleiltä olisi välttytty. Tällöin olisi mahdollisesti onnistunut paremmin myös erilaisten menetelmien sisäanjot, koska tapaamiskäytäntö olisi tullut tutummaksi nopeammin. Lisäksi menetelmien käytöstä olisi voinut tiedustella vertaisilta itseltään.

Tästä kehittämishankkeesta opittiin todella paljon. Uuden toiminnan suunnittelu ja toteutus itsenäisesti olivat henkilökohtaisia, isoja haasteita. Myös osallisuuden luominen ja osallistavasti toimiminen toivat omat haasteensa alussa, jotka onnistuivat ja työskentely oli tämän jälkeen luontevampaa. Aktiivinen yhteistyö ohjaajien kanssa oli onnistunutta: keskustelut ja pohdinnat edesauttoivat suunnittelua ja toimimista. Vertaisten kanssa käydyissä keskusteluissa ilmeni, että he luottivat tekijään, mikä edesauttoi myös yhteistyötä. Työskentelyssä sai vapautta kokeilla erilaisia asioita ja nähdä niiden vaikutusta toimintaan. Esimerkiksi olisi voinut olla toisinaan tiukempi ohjauksessa, jotta tilanteet eivät olisi seisahtuneet paikoilleen. Lisäksi kokonaisuuteen vaikutti muuton tullessa olennaiseksi osaksi kehittämistoimintaa: tällöin hahmotettiin entistä paremmin kokonaisuutta ja saatiin itsevarmuutta. Lisäksi kehittämishanke oli ammatillisesti hieno kokemus: tällä kehittämishankkeella voi osoittaa, että tällaisen kokonaisuuden tekeminen on mahdollista, vaikka jotkut mieltävät kyseisen asiakasryhmän haasteelliseksi tai jopa vaaralliseksi.

7 Johtopäätökset ja pohdinta

Kehittämishankkeelle asetetut tavoitteet toteutuivat: vertaistoiminta ja vertaisten osallisuus kehittyivät ja Spottiin tuotettiin tietoa vertaisuudesta ja vertaistoiminnan kehittymisestä. Kun vertaistapaamiset linkittyivät osaksi vertaisten huoneen perustamista, tuli vertaisten pohtia yhdessä mitä kaikkea he haluavat vertaistoiminnan olevan. Kuten Malin-Kaartinen, Marttinen, Puro ja Viljanen (2008, 16) tutkimusraportissaan Linkki-projektin menetelmien kehittämiseen liittyen kertovat, että vertaiskoulutuksia muokattiin aina tarpeen (yksilö tai ryhmä) mukaan. Spotin vertaiset kehittivätkin vertaistoimintaa pohtien vertaisuuteen liittyviä asioita, mitä myöten heidän piti muokata vertaistoiminnan tarkoitusta ja tavoitteita. He kehittivätkin tapaamisten aikana ja niiden ulkopuolella uudenlaisia konkreettisia työtehtäviä ja päättivät laajentaa toiminnasta tiedottamista. Hankkeen päättymisen jälkeen he tiedottivat toiminnasta muun muassa Spotin ilmoitustaululla ja sosiaalisessa mediassa. Lisäksi vertaiset aloittavat Toimintatila Spotin vertaistoiminnanoppaan teon alkuvuodesta 2017.

Kuten on Alho (2012) ja Häkkinen (2013) toteavat, niin päihteidenkäyttäjät tulee kohdata oikealta tasolta eli tärkeää on oivaltaa päihderiippuvuuden olevan kokonaisvaltaista kaikilla elämän osa-alueilla. Vertaisilla onkin parhain kokemus omasta "alakulttuuristaan", jonka avulla heitä voi lähestyä muun muassa haittoja vähentävän päihdetyön merkeissä. Kuten Perälä (2012) kertoo väitöskirjassaan, niin haittoja vähentävä päihdetyön politiikka on tärkeä osa päihteidenkäyttäjän arkea. Sillä voi saada yhteiskunnassa syrjäytyneen osaksi yhteiskuntaa. (Perälä 2012, 5.)

Kun vertaisille ja toiminnasta kiinnostuneille ei asetettu raitistumisen pakkoa, toiminta oli luonnollisempaa. Lisäksi kun heille annettiin asiakaslähtöisesti mahdollisuus olla toiminnan tekijöinä suunnittelussa, toteuttamisessa ja päättämisessä, se oli heille mielekkäämpää ja tavoitteellisempaa. He pystyivät myös voimaantumaan. Kuten Osis-hankeessakin on ollut, niin vertaisena voi toimia kuka vain ja tulokset ovat olleet huomattavat: vertaistoiminnalla on tavoitettu paljon palvelujärjestelmän ulkopuolelle jääneitä (Virokannas ym. 2015). Kehittämishankkeessa annettiin vertaisille täysi mahdollisuus olla toiminnan tekijänä toiminnan kohteena olemisen sijaan. Kun edettiin matalalla kynnyksellä, eli osallistumiseen tarjottiin mahdollisuus vertaisten ehdoilla, niin kokemus toiminnan tekijänä olemisesta on merkityksellisempää ja syvempää. KASTE-ohjelmassa on tuotu esille asiakaslähtöisyyden ja osallisuuden teemojen juurtuneen laajasti kuntien sosiaali- ja terveyshuoltoon, niin tässä kehittämishankkeessa teemat syventyivät kolmannen sektorin toimipaikkaan.

Kehittämishankkeen aikana kaikki Rouvinen-Wileniuksen ym. (2012) kertomat osallisuuden asteet toteutuivatkin niin havaintojen kuin vertaisten palauteen perusteella: tieto-osallisuus tapahtui vertaistapaamisten mainonnalla, suunnitteluosallisuus mahdollisuudella päästä suunnittelemaan vertaisten huoneen, tapaamisten ja vertaistoiminnan sisältöjä. Toimintaosallisuus toteutui vertaistapaamisiin osallistumisena ja päätösosallisuus vertaisten vaikuttamisena vertaistapaamisten ja vertaistoiminnan sisältöihin. He kokivat myös vertaistoiminnan kehittämisen onnistuneen.

Vertaisten yhteistoiminta oli olennainen tekijä vertaistoiminnan kehittämisessä. Kun kaikilla oli tasaveroiset mahdollisuudet vaikuttaa vertaistoiminnan kehittämiseen, he saivat myös tärkeäksi olemisen kokemuksia ja konkreettisempaa tunnetta ryhmään kuulumisesta, olla osana "Spotin vertsejä". Kuuluminen "jengiin" tai "porukkaan" näkyi tärkeänä myös Lohikiven (2015, 80) pro gradu-tutkielmassa huumeidenkäyttäjien kokemuksista osallistumiseen ja vaikuttamiseen liittyen. Kävi ilmi, että erään tapaamisen yhteydessä rinnakkaishavainnoija keskusteli kahden vertaisen kanssa, miten heille oli tärkeää yhteenkuuluvuuden, itsetunnon, yhteisön hyötymisen ja oman hyvän mielen vuoksi kuulua tällaiseen toimintaan. Sosiaalipedagogisen toiminnan perusajatuksen mukaisesti vertaisilla oli turvallista kehittää henkilökohtaisia ryhmä- ja sosiaalisia taitojaan, kuten vuorovaikutuksellisia valmiuksia, ja he saivat mielekästä

tekemistä päiviinsä vertaistoiminnan parissa. Lisäksi vertaisten palautteista on pääteltävissä, että ryhmässä toimiminen kasvatti heidän vertaisena olemisen identiteettiään, kun he saivat erilaisia näkökulmia itselleen tai kokemuksia vertaisuudesta. He myös osoittivat tapaamisissa luottamuksen kasvavan toisiaan kohtaan: vertaiset kertoivat vuorovaikutteisesti henkilökohtaisia asioitaan.

Kuten Kriminaalihuollon tukisäätiö (2009) kertoo päihderiippuvuuteen kuuluvan sitoutumattomuuden. Tämä osoittautui vertaisten vaihtelevana mukana olemisena. Kuitenkaan tämä ei vaikuttanut olennaisesti ryhmätoimintaan tai dynamiikkaan. Vertaiset toimivat aktiivisesti Spotin arjen keskellä yhdessä ja loivat dynamiikkaa. Vertaistoimintaan osallistui alun päinvas- taisten odotusten jälkeen uusia vertaisia, joiden keskinäinen ryhmäytyminen ja tutustuminen tapahtuivat tekemisen lomassa. Vertaiset yhä omatoimisemmin muodostuivat ydinryhmäksi ja heidän dynamiikkansa vuorovaikutuksen, tunteiden osoittamisen ja roolien myötä alkoi yhä enemmän muotoutua positiiviseen suuntaan. Kuten Kaipio ja Murto (1996, 126) kertovat ydin- ryhmän merkityksestä yhteisön kasvattamisessa, että sen muodostuessa yhteisöstä käsin alkaa yhteisön jäsenten vastuu toisistaan ja koko yhteisön kehittämistä tulla hiljalleen useamman asiaksi. Yhteisön itsetunto voimistuu ja siitä tulee turvallinen, jonka pyrkimys on taata jokai- selle omista lähtökohdistaan mahdollisimman hyvät kehittymisen mahdollisuudet. (Kaipio & Murto 1996, 126.) Vertaisten välille muodostuikin luottamuksellinen suhde. Myös haittoja vä- hentävän näkökulmaan olennaisena kuuluvan vertaistuen näkökulmasta he saivat tukea toisil- taan koko toiminnan ajan.

Osallistaminen ja osallistava työote osoittautuivat hyväksi. Kun tapaamisissa vertaiset eivät olleet ohjaajan toiminnan kohteina, niin he toimivat vapaammin ryhmässä. Lisäksi ohjaajan toiminnan kohteena olemista ei koettu olevan, kuten yksi vertaisista totesi tapaamisten vetä- jän olevan "toiminnan koordinaattorina". Kuten Toikko ja Rantanen (2009) kertoivat osallista- misen aiheuttavan omaehtoista osallistumista, niin sitä tapahtui: vertaiset sitoutuivat tapaa- misiin ja toimintaan entistä paremmin. He alkoivat toimia yhä itsenäisemmin, joten osallista- mista ei tarvinnut tehdä. Toimintaan sitoutumisessa he osoittivatkin teoreettisessakin osuu- dessa ilmenneen vertaisten tyypillisen piirteen: halunsa auttaa ja toimia vertaisena muille sa- man kokeneille. Saman tuloksen on saanut myös Lohikivi (2015, 72), että vertaiset haluavat auttaa ja olla hyödyksi muille.

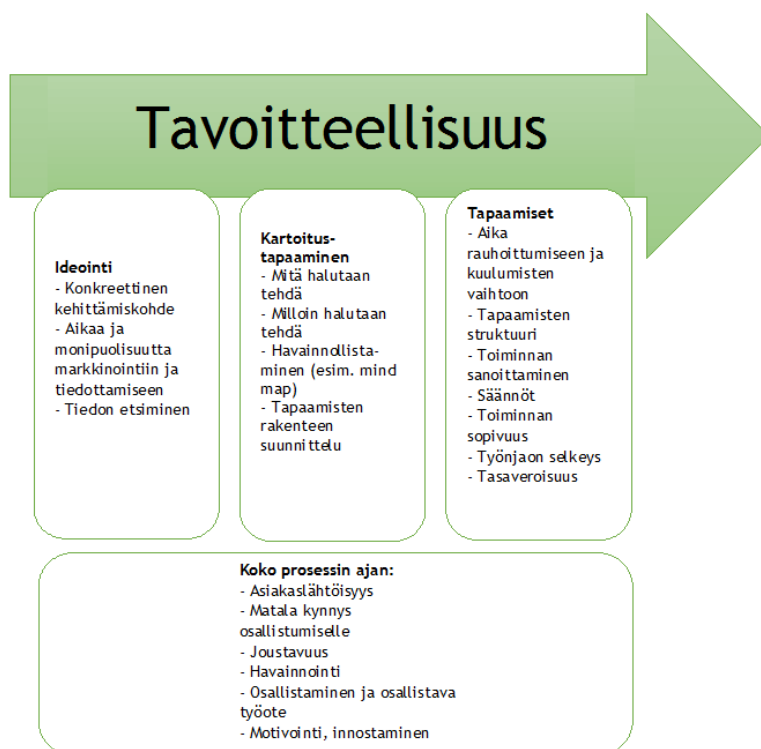
Mahdollisuutta osallistumiseen ja yhteistoimintaan tuotiinkin matalalla kynnyksellä. Osallista- miseen vaikutti myös aito luottaminen vertaisten taitoihin ja näkemyksiin. Heillä oli mahdolli- suus kuulla tasavertaisesti toisiaan ja oppia toisiltaan. Kun heille annettiin täysi mahdollisuus toteuttaa toimintaa itse, ohjattiin päättämään asioista yhdessä ja erityisesti jokaisen erilai- suus nähtiin rikkautena lopputuloksen saavuttamisessa, pystyivät he luottamaan tekijäänkin.

Kuten Lohikivi (2015, 79) kertoo tuloksissaan, että molemminpuolinen luottamus oli ollut vertaisille korjaava kokemus. Tätä se saattoi mahdollisesti olla myös tässä kehittämishankkeessa.

Kehittämishankkeen aikana nousi esiin ”ikuisuuskyseminen”: miten saadaan uusia vertaisia toimintaan? Vaikka ohjaajat tekisivät tässä matalalla kynnyksellä tukemista ja ohjaamista, niin nähtävästi avainasemassa on ydinporukka. Heille annetaan mahdollisuus rekrytoida uusia vertaisia toimintaan, niin luottamus kasvaa entisestään. Tämä kasvattaa heidän osallisuuden tunnetta entisestään, kun he voivat olla kertoa tekemistään toiminnasta uusille. Lisäksi vastuun tunto kasvaa heidän tekemistään ja toisiaan kohtaan.

Pohdintaa aiheutti olisiko vertaisille pitänyt asettaa enemmän struktuuria, vaikka kyse oli heidän toiminnastaan. Jos struktuuria olisi ollut enemmän esimerkiksi sovittujen tehtävien aikatauluihin, niin kehittämishankkeessa olisi saatu enemmän konkreettisia tuloksia aikaan eikä osa ideoinneista ja tuotoksista olisi jääneet keskeneräisiksi. Kuten teoreettisessa osuudessa on kerrottu, niin keskeneräisyys kuuluu osaltaan päihderiippuvuuden ominaisuuksiin, minkä ymmärtäminen ja hyväksyminen ovat työskentelyssä tärkeitä. Keskeneräisyyttä voi osallistavasti tukea, kuitenkin asiakasta kunnioittaen ja ymmärtäen.

Kuten Toikko ja Rantanen (2009) kertovat, niin kehittämisen keskeinen elementti on tavoitteellisuus, jossa muutoksen suunta on menneestä kohti tulevaa, jotta asiat voivat muuttua rakenteellisesti. Kehittämishankkeen aikana nousikin tärkeitä seikkoja, jotka on kuvattu kuvion (kuvio 3) muodossa.

Kuvio 3: Olennaiset asiat kehittämishankkeessa

Ennen tapaamisten aloitusta pohdintaa aiheutti eniten, kuinka saadaan kävijät kiinnostumaan vertaistapaamisista ja kertomaan aiheita tapaamisiin liittyen. Suurin oppi kehittämishankkeen kohdalla oli, että kehittämiskohteen tulisi olla konkreettisesti havaittava. Kun kehittämis-kohte oli abstraktimpi, "vertaistoiminnan kehittäminen", niin ideoita ei tullut. Puolestaan vertaisten huoneen muodostuessa tapaamisten aiheeksi, se konkretisoi kehitettävän kohteenkin, eli vertaistoiminnan. Lisäksi tapaamisten markkinointiin ja tiedottamiseen käytettiin aikaa. Siinä nähtiin hyvät ja huonot puolet: kun toimintaa mainostettiin vain Ruusulankadulla, se ei tuottanut tuloksia esitteiden osalta. Jos mainontaa olisi suoritettu muuallakin, kuten yhteistyökumppaneiden paikoissa, niin vertaistoiminnasta kiinnostuneita olisi voinut ollut useampia. Huomattavissa olikin, että kyseinen asiakasryhmä oli hidas ottamaan uusia asioita vastaan, joten asioista oli kannattavaa myös kertoa suullisesti. Lisäksi etsittiin tietoa ja tutustuttiin erilaisiin mahdollisuuksiin suorittaa tapaamisia.

Erityisesti tapaamisten kartoituskerta osoittautui tärkeäksi osaksi vertaistapaamisia. Tällöin pystyttiin saamaan tapaamisiin aiheita ja kysymään mitä vertaiset haluavat tapaamisilta. Tätä pystyttiin havainnollistamaan mind mapin avulla ja asiat oivallettiin paremmin, kun miellekarttaa pidettiin jatkossa seinällä. Myös kartoituksen jälkeen pystyi todentamaan tapaamisten rakenteen, jota olisi voitu hyödyntää myös kartoituskerralla. Tässä kehittämishankkeessa vertaisilta ei kysytty tapaamiskokemuksen sopivuudesta, mutta sen rakenne (alku, toiminta, loppu) osoittautui sopineen.

Tapaamisissa ja etenkin niiden alkaessa oli tärkeää antaa aikaa rauhoittumiseen ja kuulumisten vaihtoon, missä näki vertaisten vireystason. Tapaamisissa oli tarpeen tarkastella ajan käyttöä. Toiminnan rakenne loi struktuuria tapaamisiin, jota sanoitettiin kertomalla mitä tapahtuu seuraavaksi. Sääntöjen tekeminen alusta saakka vertaisten toimesta tuki heidän oma-toimisuuttaan. Myös tapaamisissa soveltuvinta oli yksinkertainen ja kevyt toiminta. Se oli parempaa ja tuottavampaa etenkin alussa, kuin uusien menetelmien opettelu, sillä vertaiset vaivihkaa tutustuivat toisiinsa, loivat ryhmädynamiikkaa ja luottamusta toisiaan kohtaan. Puolestaan jos tapaamiskertoja olisi ollut enemmän, niin tällöin olisi voinut erilaisia menetelmiä käyttää. Näitä menetelmiä voi kysyä myös vertaisilta. Tapaamisissa oli hyvä olla selkeä ja ylös kirjattu työnjako, mikä selkiytti ja konkretisoi sovittuja asioita. Tärkeää oli myös huomioida jokainen ja osoittaa, että jokaisella on oikeus ja mahdollisuus puhua. Tämä rakensi ryhmän luottamusta toisiaan kohtaan.

Kuitenkin koko prosessin aikana oli tärkeää muistaa asiakaslähtöisyys kaikessa tekemisessä ja matala kynnys tapaamisiin osallistumisessa. Oli hyvästä kyetä muuttamaan suunnitelmia aina tarpeen vaatiessa, sillä tilanteet saattoivat muuttua hyvinkin äkillisesti, joten tilanteet vaativat paljon joustoa. Tilanteita tulikin havainnoida ja tehdä päätöksiä niiden aikana. Tämä

osoittaa sen, että olisi lähes mahdotonta suunnitella tämän kaltaista toimintaa suoraviivaisesti, joten syklimäisyys toimi erinomaisesti. Lisäksi osallistamista, motivointia ja innostamista tuli tehdä prosessin aikana osallisuuden tukemiseksi.

Prosessin ajan tuli pohdittua paljon vertaisena olemista. Kuten Perttula (2006, 145-146) kertoo humanistisen ihmiskäsityksen mukaan jokaisella olevan sisäsyntyinen tavoite ja oma tapa toteuttaa itseään. Itsensä toteuttamiseen tarvitaan tuntemus halusta ja taidosta: mitä pitää tärkeänä ja mitä luonnostaan osaa. (Perttula 2006, 145-146.) Vertaisilla itsensä toteuttaminen näyttäytyy vertaisena päihteiden haittoja vähentämistyönä. Lisäksi heillä on tarve kokea itsensä tärkeäksi ja tarpeelliseksi vertaisena ollessaan.

Vertaisten puheissa ilmeni, että vertaisena olo vaatii oman tilanteen hallintaa. Tässä kehittämishankkeessa huomattiinkin, että kaikkia ei kiinnostunut vertaistapaamiset tai vertaistoiminnan kehittäminen tai he eivät olleet kykeneväisiä siihen. Kuten Perttulan (2006, 146-148) mukaan Abraham Maslow (1970) kertoo itsensä toteuttamisen olevan ihmisen perusolemus ja toteutuminen tapahtuu sitten, kun hierarkkisesti alemmat tarpeet (fysiologiset, turvallisuuden, yhteenkuuluvuuden ja arvostuksen tarpeet) ovat ensin toteutuneet tarpeeksi. Itseään toteuttava suuntautuu itsensä ulkopuoliseen maailmaan, jolloin toimintaa ohjaavat olemisen arvot. (Perttula 2006, 146-148.) Vertaisten oman tilanteen hallinta onkin tärkeää. Jos oma elämäntilanne on sekaisin ja päihteet suuntaavat hyvin vahvasti sitä, niin silloin ei kykene auttamaan muita. Täytyy ensin osata auttaa ja huolehtia itsestä.

Vertaiset puhuivat myös, että vertaistoiminta vaatii osaksi päihteettömyyttä. Täyttä päihteettömyyttä se ei vaadi, asioimiskuntoa kylläkin. Tämä on tärkeä lähtökohta, koska tällä tavoin heille asetetaan entistä matalampi kynnyks toimintaan osallistumiseen, jonka avulla voi saada kävijöitä mukaan kokeilemaan ja katsomaan millaista vertaistoiminta on. Kun kiinnostusta löytyy, niin heitä kannustetaan tekemään haluamiaan tehtäviä oman jaksamisensa mukaan. He voivat hiljalleen saada aktiivisen päihteiden käyttämisen sijaan muuta mielekästä tekemistä, jolloin oman tilanteen hallinta paranee ja osallisuus kasvaa syrjäytymisen sijaan. Lohikivi (2015, 72) kertoi saman huomion tutkielmansa tuloksissa, että vertaiset olivat vertaistoiminnan myötä kaivanneet päiviinsä mielekästä tekemistä ja elämäänsä sisältöä.

Ohjaajien arvioinnissa kerrottiin, että kehittämishankkeen prosessin aikana muodostuikin kuntouttava ote vertaistoimintaan. Kun ulkopuolisille (Ruusulankatu 10 -asumisyksikössä asuatomille) ei pystytty maksamaan työsuusrahaa, niin toimintaan löytyi kaavamainen ote: ensin kiinnostuttiin toiminnasta ja osallistuttiin siihen, jonka jälkeen myös sitouduttiin. Jos vertaisella oli riittävästi voimavaroja työkokeiluun, niin tehdään yhden kuukauden sopimus. Jos kiinnostusta löytyy edelleen, mahdollisuus on jatkaa sopimusta kolmen kuukauden pituiseksi, jolloin kartoitetaan myös työllistymis- tai opiskelumahdollisuuksia. Työkokeilujen koettiin

tuovan vertaistoimintaan jatkuvuutta ja pysyvyyttä. Tästä voisi jatkotutkimusaiheena tutkia-kin miten työkokeilu vaikuttaa osallisuuden kokemuksiin.

Työllistymis- ja kouluttautumismahdollisuuksien kartoittamisen yhteyteen voi tarjota siirtymistä kohti kokemusasiantuntijuutta, jos vertaisen elämäntilanne sallii sen. Vaikkakin ajatus kouluttautumisesta siihen, mikä heissä itsessään on ja mitä he osaltaan tekevät Toimintatila Spotissa, on kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneellä tällä hetkellä mahdollisuus päästä vaikuttamaan valtakunnallisiin kokonaisuuksiin. Kuten Hipp'n (2014) pro gradu-tutkielmassa haastatellut kokemusasiantuntijat kokivat, että palveluissa voidaan heidän tietoudellaan lisätä asiakaskeskeisyyttä ja inhimillisyyttä. Puolestaan, kuten vertaiset ehdottivat haittoja vähentävän vertaistyön verkostopalaverissa, että eri tahojen vertaiset voisivat tavata toisiaan ja jakaa kokemuksiaan, niin miksei heilläkin olisi mahdollisuus vaikuttamiseen? Etenkin he loisivat asiakaskeskeisyyttä ja inhimillisyyttä palveluihin. Pidemmällä tähtäimellä kyseisissä taapamisissa päihdemaailmassa elävillä olisi suuri vaikuttamisen mahdollisuus yhteiskunnallisesti. He pystyvät ottamaan kantaa heikompien puolesta ja tuomaan heidän äänensä esille esimerkiksi sote-uudistuksen myötä haittoja vähentävään päihdetyöhön liittyen. Päihdemaailmassa elävien vertaisten kokemus yhteiskunnassa on merkittävää.

Tämä kehittämishanke todentaa, että päihdemaailmassa elävät ovat yhtä toimivia tekijöitä kuin mikä tahansa uudenlaista toimintaa suunnitteleva ja aloittava ryhmä. Päihteiden käytön lopettaminen tai raitistuminen ei ole aina itseisarvo, jotta asiat toteutuvat tai onnistuvat, haittoja vähentävä näkökulma on vaihtoehto. Tätä kautta voidaan päihteiden käytöstä johtuvia haittoja vähentää vertaisillakin, ja esimerkiksi toiminnan myötä kyseeseen voi tulla ensimmäinen askel päihteiden aktiivikäyttämisen sijaan, eli korvaushoidon aloittaminen.

Hankkeen myötä mielenterveys- ja päihdesuunnitelman vuosien 2016-2020 välille asetettu tavoite kokemusasiantuntijuuden ja vertaistuen käytäntöön ottamisesta pysyväksi menetelmäksi on toteutunut Spotin vertaistoiminnassa - haittoja vähentävä vertaisten toimisto onkin ensimmäinen laatuaan Suomessa. Vertaisten toimiston tarpeellisuus on huomattu esimerkiksi terveysneuvonnan puolesta. Supervaihtajien listoihin raportoitiin pistovälineiden vaihtotoiminnan määräksi vuoden 2016 elo-joulukuun välillä 43695 kappaletta, joista uudessa vertaisten toimistossa 16400 kappaletta. Vaihtokertoja oli 18 ja tällöin tavoitettiin yhteensä 167 henkilöä. (Toimintatila Spotti 2016.) Vuoden 2017 tammikuusta ja helmikuun puoleen väliin pistovälineitä vaihdettiin 32050 kappaletta, jolloin 12 vaihtokertana tavoitettiin yhteensä 105 henkilöä. Ohjaajien mukaan säännöllistyneen toiminnan jälkeen lähiympäristöstä ei ole löytynyt kuin muutamia käytettyjä pistovälineitä. Myös vertaisen uudet haittoja vähentävät työtehtävät (keskusteluapu, saattaminen) näkyvät kymmenien kävijöiden vertaistoimintaan hakeutumisessa. (Toimintatila Spotti 2017.) Yhteiskunnallisesti haittoja vähentävä vertaistoiminta ja

vertaisten toimisto ovat iso askel esimerkiksi tartuntatautien terveyshaittojen vähentämisessä ja ehkäisyssä, kun pistovälineet vaihdetaan sille kuuluvalla tavalla.

Vertaiset kertoivatkin pohtineen vertaistoimiston iskulauseeksi: ”kynnyksetön vertsa-toimisto - tule sellaisena kuin olet”. Vertaiset kokivat, että toimiston tulisi olla lämmin, kutsuva ja täysin kynnyksetön - asioita, joita ammattilaisetkin arvostavat. Kun vertaisia kohdellaan ihmisinä eikä päihdeongelmaisina ja heille annetaan mahdollisuuksia toteuttaa toimintaa haluamaansa suuntaan, toteutuu inhimillisiä asioita. Lisäksi vertaiset kertoivat vertaistoiminnan huppareiden ja henkilökorttien olevan esimerkiksi asioinneilla tärkeä asia, koska heitä kohdellaan silloin eri tavoin: he kokevat saavansa enemmän arvostusta. Esimerkiksi näin ei ole aina tapahtunut Virokannaksen (2014, 666) tutkimuksen mukaan vertaisten saattamisapukäynneillä Osis-hankkeen katuklinikan toiminnassa, vaan viranomaiset ovat kohdelleet vertaisia negatiivisesti. Tämä kertoo osittain asenteista, joita on päihdemaailmassa eläviä kohtaan. Mutta vertaisten puolesta se kertoo, että heillä on halu auttaa, heidän kuuluminen jonkun toiminnan alle tuo tunnetta ja halua osallisuudesta yhteiskuntaan. Vaikka henkilöllä on päihdeongelma, niin päihdeongelma ei ole itse henkilö. Hän on kuitenkin ihminen ajatuksineen, tunteineen ja kokemuksineen kuin kuka muu tahansa, päihdeongelma on vain osa häntä.

8 Eettisyys ja luotettavuus kehittämishankkeessa

Etiikassa peruskysymyksinä ovat oikean ja väärän kysymykset (Hirsjärvi ym. 2010, 23). Toimintatila Spotin arjessa eettisiä kysymyksiä ja valintoja tulee eteen päivittäin. Kuitenkin työtä ohjaa sosiaalialan ammattietiikka, mitä tässäkin kehittämishankkeessa noudatettiin. Lisäksi eettisesti hyvässä tutkimuksenteossa edellytetään hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa, kun tutkimus on tehty hyvän tieteellisen käytännön perusteiden vaatimalla tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.) Opinnäytetyön lähtökohtana on käyttää Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön ohjetta, jota noudatettiin tätä tutkimuksellista kehittämishanketta tehdessä.

Tutkimuseetiikan näkökulmasta hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia ovat muun muassa toimintatapojen eli rehellisyyden, yleisen huolellisuuden ja tarkkuuden noudattaminen tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Lisäksi sovelletaan tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä, jotka ovat tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä. Lisäksi tärkeää on huolehtia tarvittavat tutkimusluvut. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.) Tutkimuksellisessa kehittämishankkeen periaatteina olivat rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus koko hankkeen ajan. Tiedonhankintaan, tutkimukseen ja arviointiin liittyviä menetelmiä sovellettiin. Arviointia suoritettiin useilla eri tavoilla, mutta myös pitkin kehittämishanketta. Opinnäytetyösuunnitelman hyväksyttäminen suoritettiin Laurea ammattikorkeakoulun Otaniemen

toimipisteen opinnäytetyön hankekokouksessa, jonka jälkeen haettiin tutkimuslupa Sininauha-konsernin eettisen toimikunnan tutkimuspäälliköltä. Tutkimuslupapäätös tuli Toimintatila Spotin ohjaajien kautta Sininauhasäätiön toiminnanjohtajalta.

Sosiaalialan ammattietiikan mukaisesti ainoa mahdollinen perusta eettisesti ja moraalisesti kestäväälle toiminnalle on asiakkaan ihmisarvon ja yksilöllisyyden kunnioittaminen. Nämä ilmevät ammattilaisen työssä neljän periaatteen noudattamisena joita ovat: itsemääräämisoikeus, osallistumisoikeus, oikeus tulla kohdatuksi kokonaisvaltaisesti ja oikeus yksityisyyteen. (Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2013, 6, 8). Nämä neljä periaatetta olivat keskiössä tässä kehittämishankkeessa, koska muun muassa asiakaslähtöisyys on yksi työn tekemisen peruslähtökohta.

Itsemääräämisoikeus näyttäytyi vahvimmin vertaisten päihteiden käyttöön liittyen, sillä heillä ei ole pakkoa vieroittautua päihteistä vaan oikeus ja mahdollisuus haittoja vähentävään päihdehoitoon. Heillä on oikeus myös päättää menoistaan ja tekemisistään - eli osallistua tai olla osallistumatta vertaistapaamisiin. Sosiaalialan ammattieettisissä ohjeistuksissa itsemääräämisoikeuteen kuuluukin, että asiakasta tulee kunnioittaa ja edistää hänen oikeutta tehdä omat valinnat, vaikka ammattilaisen omat arvot ja elämänvalinnat eivät kohtaisikaan asiakkaan kanssa. (Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2013, 8.) Lisäksi vaikka vertaisia osallistettiin toimintaan, niin siinä ei käytetty pakkoa: vertaisten ei ollut pakko osallistua vertaistapaamisiin.

Osallistumisoikeudessa ammattilaisen tulee edistää asiakkaan sen kaltaista osallisuutta, joka lisää hänen mahdollisuuksiaan vaikuttaa elämäänsä koskevissa päätöksissä ja toimissa (Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2013, 8). Tämän kehittämishankkeen näkökulmasta vertaisia aktivoitiin ja osallistettiin mukaan vertaistoiminnan kehittämiseen. Heille oli tarjolla tietoa ja mahdollisuus päästä vaikuttamaan, suunnittelemaan, osallistumaan ja päättämään vertaistapaamisten sisältöihin ja koko vertaistoimintaan. Sosiaalialan ammattieettisten ohjeiden mukaan, on tärkeää pystyä keskittymään yksilön ja häntä ympäröivän yhteisön vahvuuksien löytämiseen ja vahvistamiseen (Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2013, 8). Vertaistapaamisissa tämä mahdollistui, kun heitä tuettiin toimimaan ryhmässä ja löytämään ryhmässä toimimisen taitoja.

Vaikka kehittämishankkeessa ryhmä ja ryhmässä toimiminen olivat olennaisia asioita, niin sosiaalialan eettisten ohjeiden mukaisesti vertaisella on asiakkaan roolissa oikeus tulla kohdatuksi yksilönä ja osana ympäröivää yhteisöä ja yhteiskuntaa. Tässä tulee pyrkiä ottamaan huomioon asiakkaan kaikki elämänalueet ja auttamaan häntä omien vahvuuksien tunnistamisessa ja kehittämisessä. (Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2013, 8.) Jokainen vertainen on oma yksilönsä ja jokaisella on omat vahvuutensa, jotka osa tunnisti itsessään. Kuitenkin tärkeää oli

muistuttaa vahvuuksista vertaistapaamisten aikana ja auttaa löytämään uusia piirteitä itseltään. Vaikkakaan tämä ei ollut aihe, jota tässä tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa erityisesti olisi käsitelty, niin se oli kuitenkin olennainen huomioon otettava asia.

Lisäksi asiakkaalla on oikeus yksityisyyteen, mikä tarkoittaa ammattilaisen kunnioittamista asiakassuhteen luottamuksellisuutta kohtaan ja työssä olevien salassapitosäännösten noudattamista (Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2013, 8). Koko tutkimuksellisen kehittämishankkeen ajan noudatettiin salassapitosäännöksiä. Tätä varten laadittiin tiedote, jossa kerrottiin muun muassa salassapitosäännöksistä, luottamuksellisuudesta ja raportoitavista asioista. Havainnointiin liittyy kuitenkin eettisiä kysymyksiä, että miten paljon havainnoinnin tarkoista kohteista kerrotaan tutkittaville (Hirsjärvi ym. 2010, 214). Tiedotteessa kerrottiin lyhyesti oleellisimpia asioita.

Kehittämishankkeen ajan tiedonhankintaan liittyvässä havainnoinnissa käsiteltiin vain tälle kehittämishankkeelle kuuluvia asioita ja raportoitiin sekä kirjattiin tietoja niin kuin ne olivat tapahtuneet. Havainnointiin liittyvät lomakkeet sekä muut muistiinpanot tekijä säilytti itsellään paikassa, johon kukaan muu ei päässyt käsiksi. Tuloksia pyrittiin kirjaamaan mahdollisimman pian vertaistapaamisten jälkeen, jotta tieto pysyi mahdollisimman tuoreena. Tulokset kirjattiin salasanalliseen tietokoneeseen ja lopuksi tuhottiin paperiset versiot. Myöskään keskeneräisiä tuloksia tai kehittämishankkeeseen liittyviä lomakkeita ei esitelty muille kehittämishankkeeseen kuulumattomille tai itse vertaisille. Tuloksia esittäessä raportoitiin vain tähän kehittämishankkeeseen kuuluvia asioita niin, etteivät vertaiset tulleet tunnistetuiksi.

Myös yleisesti sosiaalialan ammattilaisen on pyrittävä eri tilanteissa mahdollisimman asialliseen ja neutraaliin toimintaan. Amatillisuutta on kuitenkin olla mahdollisimman avoin ja rehellinen. Lisäksi sosiaalialan työssä ammattietiikka merkitsee halua ja kykyä nähdä ja kuulla arjen toiminnoissa eri vaihtoehtoja sekä mahdollistaa asiakkaan omien näkemysten esiin tuomisen. (Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2013, 6.) Kehittämistoiminnan näkökulmasta pyrittiin olemaan puolueeton. Vertaisten mielipiteisiin tai ajatuksiin ei pyritti vaikuttamaan. Tavoitteena oli, että vertaiset pääsivät itse vaikuttamaan tapaamisissa vertaistoimintaan liittyviin asioihin.

Kehittämishankkeessa luotettavuus tarkoittaa käyttökelpoisuutta. Siihen liittyykin monimutkaisia ongelmia kuten sosiaalisten tapahtumien toistettavuuden vaatimus. Samanlaisen ryhmäprosessin aikaansaaminen toisella ryhmällä ei ole itsestään selvää, vaikka olosuhteet ja tehtävänanto pysyisivät samankaltaisina. Lisäksi aineistot voivat jäädä varsin suppeiksi, jolloin kysymys voi olla toistettavuuteen liittyvästä ongelmasta, mutta aina ei ole varmuutta tällaisen aineiston sisäisestä luotettavuudesta. (Toikko & Rantanen 2009, 121, 123.) Jo tämän

tutkimuksellisen kehittämishankkeen alkaessa oli tiedostettavissa, että joku tapaamiskerroista peruuntuu ja niin tapahtui kaksi kertaa. Ne eivät olleet ennakoitavissa tapahtuvan loppupuolella tapaamisia. Onkin haasteellista saada täsmälleen samanlaista prosessia aikaan toisella vastaavanlaisella ryhmällä, mutta ryhmien kesken voi havaita samankaltaisuuksia. Tämän vuoksi pyrittiinkin kehittämishankkeen ajan kirjaamaan tarkasti havaintoja ja muuta prosessin kulkua, mitkä olivat tutkimuksellisen kehittämishankkeen kannalta olennaisia.

Kehittämishankkeen prosessissa luotettavuuteen liittyikin olennaisesti toimijoiden sitoutuminen. Kun kehittämistoiminta on luonteeltaan sosiaalinen prosessi, jossa kehittäjät osallistuvat toimintaan ja toimijat kehittämiseen. Kehittämispöytätyössä mukana olleiden sitoutuminen vaikuttaa aineistojen, metodin ja tuotosten luotettavuuteen. Sen kannalta onkin olennaista tietää, missä vaiheessa toimijat eivät ole osallistuneet kehittämiseen. Sitouttamattomuus heikentää koko kehittämishankkeen luotettavuutta. (Toikko & Rantanen 2009, 124.) Tämä olikin kehittämishankkeen yksi ongelmakohtista. Kun tarkoitus oli kulkea Toimintatila Spotin toimintaan kuuluvien periaatteiden, eli muun muassa matalan kynnyksen ja vapaaehtoisuuteen perustuvan toiminnan, kanssa rinnan, niin oli täysin toiminnan vastaista tehdä vertaistapaamisista osallistumiseen pakottavaa. Vertaisia ja vertaistoiminnasta kiinnostuneita pyrittiin osallistamaan ja kannustamaan mukaan toimintaan.

Lähteet

Painetut lähteet:

- Alho, H. 2012. Huumeiden käytön tunnistaminen ja huumeriippuvuuden tunnusmerkit. Teoksessa Seppä, K., Aalto, M., Alho, H. & Kiianmaa, K. (toim.) Huume- ja lääkeriippuvuudet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 52-53.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15-16. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Häkkinen, I. 2013. Toipumiskulttuuri. Päihdetoipuminen ja esimerkin voima. Prometheus Kustannus Oy.
- Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto. Koulutus- ja kehittämiskeskus.
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. 1. painos. Porvoo: WSOY.
- Kaipio, K. & Murto, K. 1996. Toimiva yhteisö. 4. painos. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2007. Ryhmästä enemmän. Käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle. SMS-Tuotanto Oy.
- Kiianmaa, K. 2012. Huumeiden vaikutusmekanismit, riippuvuuden kehittyminen ja periytyvyys. Teoksessa Seppä, K., Aalto, M., Alho, H. & Kiianmaa, K. (toim.) Huume- ja lääkeriippuvuudet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 23-34.
- Laine, A., Ruishalme, O., Salervo, P., Sivén, T. & Välimäki, P. 2014. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. 9.-11. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Perttula, J. 2006. Yksilön ja yhteisön vaikea suhde. Humanistinen ja eksistentiaalisen ihmiskäsityksen oletuksia pahasta. Teoksessa Laitinen, M. & Hurtig, J. (toim.) Pahan kosketus. Ihmissyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä. 2. täydennetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 142-167.
- Raunio, K. 2010. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. 2. muuttumaton painos. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Seppä, K., Aalto, M., Alho, H. & Kiianmaa, K. 2012. Huumeiden ja lääkkeiden käyttö sosiaalisena ja kansanterveydellisenä ongelmana. Teoksessa Seppä, K., Aalto, M., Alho, H. & Kiianmaa, K. (toim.) Huume- ja lääkeriippuvuudet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 7-13.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 2. painos. Tampere: Tampere University Press.
- Tuomola, P. 2012. Huumeiden ja lääkkeiden ongelmakäytön taustat. Teoksessa Seppä, K., Aalto, M., Alho, H. & Kiianmaa, K. (toim.) Huume- ja lääkeriippuvuudet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 45-50.
- Vehviläinen, S. 2014. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta. Gaudeamus Oy.
- Virokannas, H. (toim.), Osolanus, L. & Varonen, T. 2015. Tää on meidän juttu. Päihdetyön vertaistoiminnan opas. Esimerkkejä vertaisten ja ammattilaisten yhteistyöstä Osis-hankkeessa.

Sähköiset lähteet:

Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimo, S. 2015. Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 84. Viitattu 12.9.2016.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuoretluukulla.pdf>

Asunto ensin-malli. 2016. Asunto ensin. Viitattu 24.2.2017.
<http://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/>

Auvinen, A-M. & Liikka, P. 2013. Osallistamisen käsikirja. Avoimuudesta voimaa oppimisverkostoihin. Viitattu 30.12.2016.
[http://wiki.eoppimiskeskus.fi/download/attachments/26411093/eO_AVO2_Osallistamisen_k%C3%A4sikirjaA5_48_4%20\(1\).pdf?version=1&modificationDate=1424096301379&api=v2](http://wiki.eoppimiskeskus.fi/download/attachments/26411093/eO_AVO2_Osallistamisen_k%C3%A4sikirjaA5_48_4%20(1).pdf?version=1&modificationDate=1424096301379&api=v2)

Hietala, O. & Rissanen, P. 2015. Opas kokemusasiantuntijatoiminnasta. Kokemusasiantuntija -hoidon ja avun kohteesta omien kokemusten jakajaksi sekä palveluiden kehittäjäksi. Helsinki: Unigrafia Oy. Viitattu 22.2.2017.
<http://mtkl.fi/wp-content/uploads/2015/03/Kokemusasiantuntija-opas.pdf>

Hipp, K. 2014. "Että se mejän sana kuulus siellä" - Kokemusrvioijan osallisuus mielenterveyspalvelujen kehittäjänä. Itä-Suomen yliopisto. Terveystieteiden tiedekunta. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 23.2.2017.
http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20141322/urn_nbn_fi_uef-20141322.pdf

Huumausainepolitiikka. 2016. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 24.2.2017.
<https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/huumeet/huumausainepolitiikka>

Osallistavia menetelmiä. 2017. Into. 2017. Viitattu 24.2.2017.
http://www.innostaja.net/sivu.php?artikkeli_id=24

Jouppi, E., Sahamies, K. & Vilppolahti, T. 2016. Kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen julkisen sektorin palvelujen kehittämisessä. Viitattu 22.2.2017.
https://asiakas.kotisivukone.com/files/kokemusasiantuntija.kotisivukone.com/Tutkimukset/Tutkimusraportti_PDF.pdf

Keskeisiä käsitteitä. 2016. Tietopuu. A-klinikkasäätiö. Viitattu 24.2.2017.
<https://keskuststo.a-klinikka.fi/tietopuu/teema/keskeisia>

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2009. Uusitalo, L. & Tamminen, E. (toim.) 1-osa Terveysneuvonnan perusteet. KRITS Terve-projekti 2005-2008. Viitattu 3.9.2016.
http://www.porttivapauteen.fi/filebank/309-Terve_osa_1.pdf

Lohikivi, J. 2015. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 23.2.2017.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/154589/LohikiviSosiaalियो.pdf?sequence=2>

Malin-Kaartinen, K., Marttinen, K., Puro, P. & Viljanen, M. 2008. Linkki-projekti. Huumehaittojen vähentäminen vertaisryhmätoimintana Helsingin terveysneuvontapiste Vinkissä vuosina 2004-2008. A-klinikkasäätiön raporttisarja nro 54. Viitattu 23.2.2017.
<http://www.a-klinikka.fi/sites/default/files/quickuploads/file/linkki.pdf>

Maunu, A. 2014. Päihteet, tunteet ja sosiaalisuus: näkyvän päihteidenkäytön näkymättömät syyt. Teoksessa Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti. Nro 22 (2) 2014, 194-206. Viitattu 11.9.2016.
<http://ojs.tsv.fi/index.php/janus/article/view/51202/15647>

Mikkonen, M. 2013. VETO-projektin loppuraportti. Viitattu 22.2.2017.

<http://toimipaikka.a-klinikka.fi/vinkki/sites/toimipaikka.a-klinikka.fi.vinkki/files/VETO-Projektin%20loppuraportti.pdf>

Nivala, E. & Ryyänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2013, vol. 14. Viitattu 12.9.2016.
<http://www2.uef.fi/documents/1381035/2330652/NivalaRyyan%c3%a4nen2013.pdf/c137b4d0-ce69-4f4d-b57d-e27dacf4a0e9>

Osallisuus. 2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 24.2.2017.
<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>

Osis II - vertaisten osallisuutta vahvistamassa. 2016. Tukikohta ry. Viitattu 24.2.2017.
<http://tukikohta.org/osis/>

Pennonen, M. & Koski-Jännes, A. 2010. Päihdealan ammattilaisten käsityksiä aineriippuvuudesta. Teoksessa Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaaliryön tutkimuksen aikakauslehti. Nro 18 (3) 2010, 208-224. Viitattu 11.9.2016.
<http://ojs.tsv.fi/index.php/janus/article/view/50569/15317>

Perustehtävä, visio ja arvot. 2017. Sininauhaliitto. Viitattu 24.2.2016.
<http://sininauhaliitto.fi/organisaatio/sininauhasaatio/perustehtava-visio-ja-arvot>

Perälä, J., Kainulainen, H. & Tammi, T. 2016. Helsingiläiset narkomaanit - käyttö, kulttuuri, kontrolli. Viitattu 15.9.2016.
http://www.academia.edu/9608788/Helsingil%C3%A4iset_narkomaanit_k%C3%A4ytt%C3%B6_kulttuuri_kontrolli

Perälä, R. 2012. Haittojen vähentäminen suomalaisessa huumehoidossa. Etnografinen tutkimus huumeongelman yhteiskunnallisesta hallinnasta 2000-luvun Suomessa. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Väitöskirja. Viitattu 23.2.2017.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/30102/haittoje.pdf?sequence=1>

Rouvinen-Wilenius, P., Aalto-Kallio, M., Koskinen-Ollonqvist, P. & Nikula, T. 2012. Osa 2. Osallisuus osana tasa-arvoa. Teoksessa Rouvinen-Wilenius, P. & Koskinen-Ollonqvist (toim.) Tasa-arvo ja osallisuus väylä terveyteen. Järjestöt suunnan näyttäjinä. Terveyden edistämisen keskuksen julkaisuja 9/2011. Terveyden edistämisen keskus ry, 49-76. Viitattu 12.9.2016.
http://www.soste.fi/media/pdf/julkaisut/tasa-arvo_ja_osallisuus_2012.pdf

Rusi-Pyykönen, M. 2006. Näkökulma: ryhmästä voimaa. Teoksessa Lehtonen, H. Keinot käyttöön arjen areenoilla. Kuvaus verkostohankkeen toteutuksesta. Käsikirja vertaisryhmän ohjajalle ja kehittämistoiminnasta vastaavalle. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura, 20-21. Viitattu 30.8.2016.
http://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/materials_files/keinot_kayttoon_arjen_areenoilla.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2009. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma. Mieli 2009 -työryhmän ehdotukset mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi vuoteen 2015. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:3. Viitattu 29.7.2016.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112002/passthru.pdf?sequence=1>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2016. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma (KASTE 2012-2015). Ulkoinen arviointi - loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:16. Viitattu 26.1.2017.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74895/Rap%20ja%20mui_2016_16_PDF.pdf?sequence=1

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2016. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma. Suunnitelman lopparviointi ja ohjausryhmän ehdotukset. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:3. Viitattu 26.1.2017.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74820/1004164MIELENTERVEYS__JA_P_IHDESUUNNI1487308985.pdf?sequence=1

Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet. 2013. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. 6. painos. Viitattu 24.2.2017.
http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2013_net.pdf

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. Viitattu 1.9.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301#a22.4.2016-292>

STEA. 2017. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus. Viitattu 24.2.2017.
<http://www.stea.fi/STEA>

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Viitattu 13.9.2016.
<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki>

Tietoa asunottomuudesta. 2016. Asunto ensin. 2016. Viitattu 24.2.2017.
<http://asuntoensin.fi/tietoa/>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Viitattu 23.2.2017.
http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Vantaan kaupunki. 2017. Loppuraportti pilottihankkeesta ”päihdetyön kokemusasiantuntija Korson terveysasemalla 2012-2014”. Viitattu 24.2.2017.
http://www.kansalaisareena.fi/paihdet_korso.pdf

Varjonen, V. 2015. Huuutilanne Suomessa 2014. Raportti 1/2015. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 12.9.2016.
[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125568/THL_RAPO1_2015_web%20\(1\).pdf?sequence=1](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125568/THL_RAPO1_2015_web%20(1).pdf?sequence=1)

Virokannas, E. 2014. Vertaisten ja ammattilaisten jäsenyyskategoriat huumeidenkäyttäjille suunnatussa katuklinikkatyössä. Yhteiskuntapolitiikka 79 (2014):6. Viitattu 23.2.2017.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125876/virokannas.pdf?sequence=1>

Äkilliset elämänkriisit. 2017. Mielenterveystalo.fi. 2016. Viitattu 24.2.2017.
https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/Tietopankki/tietoa_oireista/Pages/akilliset_elamankriisit.aspx

Julkaisemattomat lähteet:

Karjalainen, R. 2016. Toiminnan koonti ajalta 01-06/2016. Puolivuositainen koonti Toimintatila Spottista.

Karjalainen, R. 2016. Haastattelu Toimintatila Spotin tiloissa.

Toimintatila Spotti. 2016. Viikkoraportit ajalta 08-12/2016.

Toimintatila Spotti. 2017. Viikkoraportit ajalta 01-02/2017.

Kuviot

Kuvio 1: Kehittämistoiminnan spiraalimalli (Toikko & Rantanen 2009, 67)	22
Kuvio 2: Kartoituskerralla aloitettu mind map	28
Kuvio 3: Olennaiset asiat kehittämishankkeessa	46

Liitteet

Liite 1: Opinnäytetyösopimus.....	60
Liite 2: Havainnointilomake.....	63
Liite 3: Tapaamisten esitteet.....	64
Liite 4: Tapaamiskertojen suunnitelmat.....	66
Liite 5: Tiedote opinnäytetyöstä.....	71
Liite 6: Vertaisten arviointilomake	72

Liite 1: Opinnäytetyösopimus

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan
opinnäytetyösopimus

1 (3)

Opinnäytetyösopimukseen liittyvät konkreettiset ohjeet kirjoitetaan kampuskohtaisesti tämän sopimuksen alkuun.

<p>Opiskelija(t):</p> <p>Emma Lappeteläinen</p>
<p>Opinnäytetyön hanke:</p> <p>Vertaistominnan kehittäminen asiakaslähtöisesti päihteidenkäyttäjien parissa</p>
<p>Opinnäytetyön aihe ja tarkoitus:</p> <p>Opinnäytetyö on tutkimuksellinen kehittämishanke Toimintatila Spottiin, minkä tarkoituksena on kehittää asiakaslähtöisesti vertaistomintaa.</p> <p>Tavoitteita ovat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Vertaistominnan kehittämisen tapojen etsiminen 2) Vertaisten osallisuuden kehittäminen vertaistominnassa 3) Tiedon tuottaminen Toimintatila Spottiin vertaisuudesta ja vertaistominnan kehittämisestä
<p>Opinnäytetyön yhteys hankkeen tavoitteisiin:</p> <p>Opinnäytetyö tehdään Toimintatila Spottiin, jossa tavoitteena on luoda erilaisille ihmisille paikka, jonne voi tulla omalla itsenään ja kokea tulevansa hyväksytyksi sellaisenaan sekä saada tukea etähallinnallisiin haasteisiin. Toimintatila Spotissa on kävijöiden toimesta vertaistomintaa, jossa on terveysneuvontaa ja pistovälineiden vaihtoa. Toiminnan tavoitteena on osallisuuden kokemuksen ja yhteisöllisyyden lisääminen, ja toiminnan kehittäminen asiakaslähtöisesti.</p>
<p>Opinnäytetyön keskeiset käsitteet ja alustava viitekehys:</p> <p>Vertaistominta, päihteet, ryhmädynamiikka, osallisuus, tutkimuksellinen kehittämistoiminta</p>
<p>Keskeiset lähteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta • Vironkannas, H. (toim.), Osolanus, L. & Varonen, T. 2015. Tää on meidän juttu. Päihdetyön vertaistominnan opas. Esimerkkejä vertaisten ja ammattilaisten yhteistyöstä Osis-hankeessa. • Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2007. Ryhmästä enemmän. Käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle. • Vehviläinen, S. 2014. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta. • Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. • Nivala, E. & Rynnänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2013, vol. 14. http://www2.uef.fi/documents/1381035/2330652/NivalaRyynen2013.pdf/c137b4d0-ce69-4f4d-b57d-e27dacf4a0e • Rouvinen-Wilenius, P., Aalto-Kallio, M., Koskinen-Ollonqvist, P. & Nikula, T. 2012. Osa 2. Osallisuus osana tasa-arvoa. Teoksessa Rouvinen-Wilenius, P. & Koskinen-Ollonqvist (toim.) Tasa-arvo ja osallisuus väylä terveyteen. Järjestöt suunnan näyttäjänä. Terveiden edistämisen keskuksen julkaisu 9/2011. Terveiden edistämisen keskus ry, 49-76. http://www.soste.fi/media/pdf/julkaisut/tasa-arvo_ja_osallisuus_2012.pdf • Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. 2013 Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet. 6. painos. http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2013_net.pdf

<ul style="list-style-type: none"> • Karjalainen, R. 2016. Toiminnan koonti ajalta 01-06/2016. Puolivuositainen koonti Toimintatila Spotista. • Päihdelinkin internet-sivut. • Perälä, J., Kainulainen, H. & Tammi, T. Helsinkiläiset narkomaanit - käyttö, kulttuuri, kontrolli. http://www.academia.edu/9608788/Helsinkil%C3%A4iset_narkomaanit_k%C3%A4ytt%C3%B6_kulttuuri_kontrolli
Opinnäytetyön menetelmät: Asiakaslähtöisyyden ja osallistumisen menetelmät, jotka tarkentavat kehittämisessä käytettäviä menetelmiä, havainnointi (tapaamisten aikana havainnointilomakkeilla, päiväkirja).
Opinnäytetyön alustava aikataulu: v. 2016: Heinä-syyskuu: opinnäytetyösuunnitelman tekoa. Kesästä eteenpäin: viikottain vertaisten tapaaminen ja heidän osallistamista vertaistoiminnan kehittämiseen liittyen. Syyskuu: ont-päivässä suunnitelman hyväksyttäminen. Lokakuu: Sininauhakonsernin eettisessä toimikunnassa suunnitelman hyväksyttäminen. Suunnitelman hyväksymisen jälkeen opinnäytetyön käytännön aloitus. Marraskuu-vuoden vaihe: tapaamisten järjestäminen. v. 2017: Tammi-maaliskuu-/huhtikuu: hankeraportin teko loppuun, esitys jne.
Työelämäkumppanin rooli opinnäytetyössä (mahdollistaa opinnäytetyön toteuttamisen esim. monisteet, postitus, tilat ym. materiaaliset asiat): Toimintatila Spotin ohjaajat ovat mukana aktiivisesti koko prosessin ajan. He ovat mukana vertaistapaamisissa pääasiassa havainnoijan roolissa. Toimintatila Spotista tulee myös tarvittavat tilat ja materiaalit (esim. tulosteet, tarjottavat kahvit, teet yms., tarvittaessa tekstiviestin lähettäminen).
Tulosten julkaiseminen ja levittäminen työelämään: Opinnäytetyön tulokset toimitetaan Sininauhan tutkimuspäällikölle Pekka Lundille. Sininauhasäätiö saa hyödyntää opinnäytetyön tuloksia omassa työssään.

Vakuutus siitä, että opiskelija sitoutuu noudattamaan tutkimuseettisiä periaatteita opinnäytetyössä: <i>Olen tietoinen siitä, että terveys- ja sosiaalialan opiskelijana opinnäytetyön tekemiseen sovelletaan vaitiolovelvollisuutta, josta on säädetty mm. Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812/15 §) ja Laissa terveydenhuollon ammattihenkilöistä (1994/3/17 §). En saa sivullisille luvatta ilmaista yksityisen henkilön tai perheen tietoja, josta olen opinnäytetyön perusteella saanut tiedon. Sitoudun pitämään tiedonhankinnan yhteydessä saamani yksittäisiä henkilöitä koskevat tiedot luottamuksellisena. Salassapitovelvollisuus säilyy opintojen loppumisen jälkeen.</i> <i>Noudatan tiedonhankinnassa ja aineiston käsittelyssä luottamuksellisuutta ja totuudellisuutta. Kiinnitän erityistä huomiota siihen, ettei opinnäytetyöstä koidu mitään haittaa siihen osallistuville henkilöille. Noudatan toiminnassani Laurean tutkimuseettisiä ohjeita.</i>

Ohjausta koskevat sopimukset:

Allekirjoitukset

(Allekirjoitukset ovat alkuperäisessä versiossa)

	Aika	Paikka	Allekirjoitus
Opiskelija(t):			_____ _____ _____
Ohjaaja(t):			_____ _____
Työelämän edustaja(t):			_____ _____

Tästä sopimuksesta luovutetaan yksi kopio kaikille osapuolille (opiskelija, ohjaaja, työelämän edustaja) sekä tallennetaan yksi versio hankkeen työtilaan Optimassa.
Konkreettiset ohjeet voidaan lisätä kampuskohtaisesti opinnäytetyöprosessin mukaisesti.

Liite 2: Havainnointilomake

HAVAINNOINTILOMAKE OPINNÄYTETYÖHÖN

Päivämäärä: _____

Vastaa väittämiin valitsemalla alla olevista kohdista (0-5) toimintakertaa vastaava vaihtoehto.
Vastaa myös avoimiin kysymyksiin.

Havainnoija: _____

0 = En osaa sanoa 1 = Täysin erimielitä 2 = Erimielitä 3 = Osittain samaa mieltä 4 = Samaa mieltä 5 = Täysin samaa mieltä

Toiminnan aikainen havainnointi	Toiminnan alku	Toiminta	Toiminnan loppu
1. Vertaiset toimivat vuorovaikutteisesti (sanallinen) ryhmässä			
2. Vertaiset toimivat vuorovaikutteisesti (sanaton) ryhmässä			
3. Vertaiset antoivat palautetta toisilleen			
4. Vertaiset osoittivat tasaveroisuutta toisiaan kohtaan (toisten huomiointi, kohtelu, puhuminen)			
5. Ryhmän vetäjä motivoi osallistujia toimintaan osallistumisessa			

Muita ajatuksia toiminnan aikana:

Toiminnan jälkeinen havainnointi	Toimintaa vastaava vaihtoehto
1. Ryhmässä oli eriteltävissä erilaisia rooleja (tehtävä-, tunne-, valta-, asenne- ja vuorovaikutukseen liittyvät roolit)	
2. Vertaiset osoittivat tunteita ryhmässä	
3. Vertaiset tekivät päätöksiä ryhmässä toiminnan aikana	
4. Vertaiset osallistuivat omaehtoisesti toimintaan	
5. Vertaiset tekivät työnjakoa toiminnassa	
6. Toiminta oli konkreettista tekemistä	
7. Ryhmän vetäjä ohjasi vertaisia (käsky-muotoiset lauseet)	
8. Ryhmän vetäjä tuki vertaisten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia (antoi mahdollisuuksia päätösten tekoon kysymysten muodossa)	
9. Ryhmän vetäjä huomioi osallistujat tasapuolisesti	
10. Ryhmän vetäjä osallistui ryhmän toimintaan ryhmän ehdoilla	

Muita ajatuksia toiminnasta? (Esim. vertaisten toimiminen, ryhmän vetäjän toimiminen, muita toimintaan vaikuttavia asioita)

Miten toimisit toisin seuraavalla kerralla?

Liite 3: Tapaamisten esitteet

Hei vertainen tai vertaistoiminnasta kiinnostunut!

Aloitin syksyllä opinnäytetyötäni vertaistoiminnan parissa. Ajatuksena on, että vertaiset pääsevät yhdessä jutustelemaan ja ideoimaan vertaistoimintaan liittyvistä asioista.

Jos sinulla on mielessäsi ideoita, aiheita, vinkkejä näihin ideointi- ja tapaamissessioihin liittyen, niin ota hihasta kiinni minua tai Spotin ohjaajia! Olen paikalla viikoittain maanantaisin ja/ tai torstaisin.

Jos sinulle heräsi kysymyksiä, niin kerron mielelläni lisää!

Terveisin, Emma

Vertainen tai vertaistoiminnasta kiinnostunut!

Tule uuden Spotin
vertaisten tilaan vaikuttamaan
mitä siellä mielestäsi voisi olla.

Ideoita ei tarvitse olla valmiiksi mietittynä - voimme kehittää niitä porukalla 😊

Nähdään tiistaina 1.11. klo 10:30!

Kaikki vertaisena olosta
kiinnostuneet - tervetuloa!

Vertainen tai vertaistoiminnasta kiinnostunut!

Tule mukaan
torstaina 3.11. klo 11 alkaen
uuden Spotin vertaisten tilaan
päättämään sen sisustuksesta!

Tarjolla pientä purtavaa 😊

Kaikki vertaisena olosta
kiinnostuneet - tervetuloa!

Vertainen tai vertaistoiminnasta kiinnostunut!

Vertaisten tilan tavaroiden muutto on
aloitettu - kantokäsiä kaivataan!

Tule mukaan auttamaan vertaisten
tilan loppumuutossa
tiistaina 8.11. klo 11 alkaen

Tarjolla pientä purtavaa 😊

Kaikki vertaisena olosta
kiinnostuneet - tervetuloa!

VERTAISILLE TIEDOKSI!

Emman opinnäytetyön osalta
viimeinen vertaistapaamiskerta
8.12. klo 15

Tavataan ensin vertsihuoneessa
palaverin ja palautteen merkeissä,
lähdetään tämän jälkeen
yhdessä syömään.

Lämpimästi tervetuloa!

Vertainen tai vertaistoiminnasta kiinnostunut!

Tule mukaan
**vertaistapaamisiin
vertaisten tilaan**

JOKA TORSTAI KLO 11!

(aikataulu- ja paikkamuutoksista ilmoitetaan erikseen)

Tapaamisissa käsitellään
vertaistoimintaan liittyviä asioita.

Kaikki kiinnostuneet
lämpimästi tervetuloa!

Liite 4: Tapaamiskertojen suunnitelmat

Tapaamis- kerta	Osatavoite	Toiminta tapaamisen aikana	Mitä seuraavalla kerralla?
1. kerta 3.11.2016 klo 11-15	Vanhojen ja uusien vertaisten huonekalujen päätäminen	<p><i>Ennen aloitusta:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Tarjolla kahvia ja pientä purtavaa Antaa tilanteen rauhoittua ennen alkua Kävijät ohjataan uuteen tilaan (he voisivat ottaa mukaan tuoleja) <p><i>Alku:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Kahvien lomassa kerrotaan tapaamisen idea Mitä tapahtui kartoituksessa (mind map), ont:sta kerronta (esite, roolit, havainnointi) <p><i>Toiminta:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Mitkä huonekalut viedään Spotista (olkkarin hylly ja tv-taso + matto) → viedäänkö ne nyt tilaan? (Muutto) Päätetään loput huonekalut: lukolliset kaapit yms. <p><i>Loppu:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Sovitaan mitä käydään läpi seuraavalla kerralla Fiilikset 	Muuton teko loppuun -> työnjaon selkeys, vertaisten sitoutuminen muuttoon, fiilikierros
2. kerta 8.11.2016 klo 11-12	Muuton loppuun tekeminen	<p><i>Alku:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Kerronta ont:sta, rooleista Fiilikierros Mitä viimeksi tapahtui ja mihin jäätiin Palautteet viime kerralta: <ul style="list-style-type: none"> Voisi tehdä tarkempaa työnjakoa Vertaiset "hajoilivat eri suuntiin" -> halutaanko muutoksia, sääntöjä? <p><i>Toiminta:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Muutto jatkuu, sovitaan roolit Mitä tilassa on ja mitä puuttuu <ul style="list-style-type: none"> Kuka vie mitäkin Millä viedään loput tavarat? Kuka hakee? Kirjataan ylös <p><i>Loppu:</i></p>	Katsotaan tilanteen mukaan mitä tehdään, ohjaajilta toive sääntöjen tekoon

		<ul style="list-style-type: none"> • Kahvit ja rauhoittuminen • Mitä tehdään seuraavalla kerralla • Loppufiilikset 	
3. kerta 10.11.2016 Klo 12-15	Huoneen säännöt, huonekalujen kokoaminen	<p><i>Alku:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kahvittelut/ fiilikset • Kerronta ont:sta ja rooleista • Mitä tapahtui viimeksi • Mitä tapahtuu tällä kertaa: <ul style="list-style-type: none"> ○ Tavaroiden purkamista, kalusteiden kokoamista yms. ○ Muita vertaistoimintaan liittyviä asioita, kuten säännöt? ○ Kumpi tehdään ensin? <p><i>Toiminta:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Vertaisten huoneen säännöt <ul style="list-style-type: none"> ○ Ketkä pääsee huoneeseen (ohjaajat, vertaiset?) ○ Onko huone käytössä koko ajan ○ Voiko muut käyttää ○ (Jos vertaisia paikalla enemmän niin jokainen miettiä esim. 1-3 ehdotonta sääntöä mitä haluaa huoneeseen, joista yhdessä päätetään mitä otetaan huoneen säännöiksi) • Huonekalujen kokoaminen, tavaroiden purkaminen <ul style="list-style-type: none"> ○ Työnjako <p><i>Loppu:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Loppufiilikset • Mitä seuraavalla kerralla 	Sopimuksen läpikäyminen, muiden käytännön asioiden sopiminen
4. kerta 17.11.2016 Klo 11:15-12:45	Vertaissopimusten läpikäyminen, muiden käytännön asioiden sopimista	<p><i>Alku:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ont:sta kertominen, roolit • Kuulumiset/ fiilikset • Mitä tapahtui viime kerralla <ul style="list-style-type: none"> ○ Nousi esille, että vertaistoiminta voi olla muutakin ja hyvä saada esim. ruokakorvaus • Mitä tapahtuu tällä kerralla: sopimukset, sääntöjen jatkaminen? <ul style="list-style-type: none"> ○ Halutaanko, että asioista kirjataan ylös vielä erikseen vaikka on mind map? ○ Jos halutaan: kuka kirjaa, minne kirjataan? <p><i>Toiminta:</i></p>	Vertaissopimuksen tarkastelua tarpeen vaatiessa, huppareista ja henkilö korteista sopiminen, markkinointi

		<ul style="list-style-type: none"> • Sopimusten tarkastelu <ul style="list-style-type: none"> ○ A) porukka pienempiin ryhmiin tarkastelemaan yhdessä – lopuksi yhteinen tarkastelu ○ B) käydään läpi kohta kohdalta mitä muutoksia, mielipiteitä, ajatuksia nousee • Sääntöjä huoneeseen <ul style="list-style-type: none"> ○ Kirjataan lisää ylös, jos on tullut mieleen – peilataan vertaissopimukseen? <p><i>Loppu:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Mitä ensi kerralla • fiilikset 	
<p>5. kerta 24.11.2016 Klo 11</p>	<p>Henkilökorteista ja huppareista sopiminen, vertaissopimusten tarkastelua, markkinointi</p>	<p><i>Alku:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kahvit, fiilikset (korttien avulla?) • Kerronta ontista, rooleista • Mitä tapahtui viimeksi: <ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Sovittiin käytännön asioita:</u> <ul style="list-style-type: none"> ○ Markkinointi (kaikki hoitaa, vertaisten huone + Spotin olkkari) ○ Tiedotus (mind mapin asiat kirjataan ylös kunhan ovat valmiita -> liittyy myös markkinointiin, kerrotaan suullisesti mitä on sovittu ja käyty läpi + kirjataan ranskalaisin viivoin ylös, jokaisella on myös vastuu ottaa selvää mitä tehty) ○ Puhelut (ohjaajien kautta, ohjataan kääntymään ohjaajien puoleen) ○ Matkakortti (voi käyttää saatokeikoilla) ○ henkilökortti + huppari (sellaiset vertaisille) ○ vertaisten sopimus <p><i>Toiminta:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Henkilökortti- ja huppariasioiden sopiminen • Markkinointi <p><i>Loppu:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Mitä seuraavalla tapahtuu • Tiedotus viimeisestä kerrasta • Kyselyä kuka lähtee mukaan 2.12. haittoja vähentävän työn verkostopalaveriin? 	<p>Kerta ei toteutunut, ensi kerralla samat asiat</p>

<p>6. kerta 1.12.2016 Klo 11</p>	<p>Henkilökortteihin, huppareihin ja sopimuksiin liittyvien asioiden sopimista</p>	<p><i>Alku:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kahvit, fiilikset (korttien avulla?) • Kerron ontista, rooleista • Mitä tapahtui viimeksi: <ul style="list-style-type: none"> ○ Ei palaveria, käydään niitä asioita mahd. nyt läpi ○ <u>Sovittiin 2. vkoa sitten:</u> ○ Markkinointi (kaikki hoitaa, vertaisten huone + Spotin olkkari) ○ Tiedotus (mind mapin asiat kirjataan ylös kunhan ovat valmiita -> liittyy myös markkinointiin, kerrotaan suullisesti mitä on sovittu ja käyty läpi + kirjataan ranskalaisin viivoin ylös, jokaisella on myös vastuu ottaa selvää mitä tehty) ○ Puhelut (ohjaajien kautta, ohjataan kääntymään ohjaajien puoleen) ○ Matkakortti (voi käyttää saatokeikoilla) ○ henkilökortti + huppari (sellaiset vertaisille) ○ vertaisten sopimus • Keskustelua Heta-muorin ja Niken kanssa: sopimuksesta, viimeisestä kerrasta, syömään menosta, haittoja vähentävän työn verkostopalaverista: lähteekö muita mukaan? <p><i>Toiminta:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Henkilökortti- ja huppariasioiden sopiminen • Markkinointi • Muuta? <p><i>Loppu:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Mitä seuraavalla kerralla tapahtuu: <ul style="list-style-type: none"> ○ viimeinen kerta -> yhdessä syömään 	<p>Kerta ei toteutunut, viimeisellä kerralla asioiden läpi käyntiä</p>
<p>7. kerta 8.12.2016 Klo 15-17</p>	<p>Kehittämishankkeen lopetus: vertaisten palautteet, päättää juoksevat asiat, pohtia menynyttä ja jatkoa, lähteä</p>	<p><i>Alku:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Fiilikset (korttien avulla?) • Kerrontaa ont:sta, rooleista • Mitä tapahtunut: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tapaamisia ei ole ollut useampaan viikkoon ▪ Sovitut asiat (kts. aiemmasta) <p><i>Toiminta:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Asioiden loppuun sopiminen 	<p>Osatavoitteet toteutuivat</p> <p>-> jatkossa tapaamiset aamu-päivisin (vireystaso)</p>

	vertaisten kanssa syömään heidän toivomaansa paikkaan	<ul style="list-style-type: none">○ Henkilökortti + huppari -> kaikille ok?○ Huppari: värit, tekstit, muut?○ Vertaisten sopimus -> ok?○ Akuuttipussien jako, kun vertaisia ei ole paikalla -> miten toimitaan?○ Muita asioita?○ Halutaanko jatkossa tapaamisia?<ul style="list-style-type: none">▪ Päivä, kellonaika, kuinka usein, miten ohjaajat mukana? <p><i>Loppu:</i></p> <ul style="list-style-type: none">● Palaute vertaisilta● Ont:lle nimiehdotuksia● Palaute toisilleen● Fiilikset● Syömään!	
--	---	--	--

Liite 5: Tiedote opinnäytetyöstä

Opinnäytetyö Toimintatila Spotin vertaistoimintaan

Olen sosionomiopiskelija Laurea ammattikorkeakoulusta Otaniemen toimipisteeltä. Toteutan marras-joulukuun välisenä aikana opinnäytetyöni liittyen Toimintatila Spotin vertaistoimintaan.

Opinnäytetyöni on tutkimuksellinen kehittämishanke vertaistoimintaan, minkä tarkoituksena on kehittää sitä asiakaslähtöisesti. Tavoitteena on, että kehittämistoiminta tapahtuu tapaamisten muodossa. Tapaamisissa on mukana vertaistoinnassa mukana olleita ja vertaistoinnasta kiinnostuneita vertaisia. Tapaamisissa havainnoidaan vertaistoinnin kehittymistä.

Toimintatila Spotin toiminnan anonymiteetti koskee myös tätä opinnäytetyötä ja dokumentointia. Vertaistoinnin kehittymistä havainnoidaan havainnointilomakkeen avulla, johon kirjataan ryhmän ja ryhmän vetäjän toimintaa. Opinnäytetyössä ei havainnoida ketään henkilöä yksittäin. Kenenkään henkilöllisyys ei tule ilmi opinnäytetyössä eikä siinä käsitellyjä tapahtumia voida yhdistää toiminnassa mukana olleisiin. Lopullinen opinnäytetyö tulee julkiseksi, niin noudatan työn teossa huolellisesti ja tarkasti salassapitosääntöjä.

Myöskään kenenkään yksittäisiä lausahduksia vertaistoimintaan liittyen ei kirjata opinnäytetyöhön ilman lupaa. Pyydän erikseen luvan jokaiselta, jonka lausahduksia haluan työssä käyttää. Tässä tapauksessa jokaisen kanssa voimme sopia erikseen oman nimimerkin. Opinnäytetyöhön kuulumattomat asiat ovat luottamuksellisia eikä niistä raportoida opinnäytetyössä. Osallistujia ei myöskään videoida tai valokuvata eikä toimintaa äänitetä. Valokuvia otan vain dokumentoinnin tueksi.

Opinnäytetyöhön liittyvät sähköiset dokumentoinnit pidän salasanallisessa tietokoneessa, johon kukaan muu ei pääse. Muut kirjalliset dokumentit kuten omat muistiinpanot ja havainnointilomakkeet pidän turvallisessa paikassa, johon muut eivät pääse. Tuhoan tiedot, kun en tarvitse niitä enää opinnäytetyöhön liittyen.

Helsingissä, 03.11.2016
Emma Lappeteläinen

Liite 6: Vertaisten arviointilomake

Palautekysely vertaistapaamisiin osallistuneille1. Nimi / nimimerkki: _____
(vapaaehtoinen)

2. Mistä kuult vertaistapaamisista?

- Toimintatila Spotin ohjaajilta
- Vertaistapaamisten järjestäjältä (Emma)
- Toiselta vertaiselta
- Muualta, mistä? _____

3. Arvio seuraavia vertaistapaamisiin liittyviä asioita

	0 = En osaa sanoa	1 = Täysin erimieltä	2 = Erimieltä	3 = Osittain samaa mieltä	4 = Samaa mieltä	5 = Täysin samaa mieltä
Tietoa vertaistapaamisiin osallistumisesta oli tarjolla kaikille						
Sain tuoda näkemyksiäni vertaistapaamisiin liittyen						
Osallistuin vertaistapaamisiin omaehtoisesti						
Sain päättää vertaistapaamisissa käsiteltäviä asioita						
Sain vaikuttaa vertaistoiminnan sisältöihin						
Mielestäni vertaistoimintaan liittyviä päätöksiä tehtiin yhdessä ryhmänä						
Otin vastuuta vertaistoimintaan liittyvistä asioista						
Sain toimia itselleni sopivalla tavalla						
Omat taitoni paranivat vertaistapaamisten aikana						
Minua tuettiin ja ohjattiin tarvitsemallani tavalla						
Mielestäni kaikkia vertaisia huomioitiin tasapuolisesti						
Koin vertaistapaamisten olevan tarpeellisia vertaistoimintaan						
Mielestäni vertaistapaamisia olisi hyvä jatkaa jatkossa						

4. Kommentteja ja ajatuksia aiempiin väitteisiin liittyen:

5. Mitkä asiat onnistuivat vertaistapaamisissa?

6. Mitä kehittäisit tai muuttaisit vertaistapaamisissa?

7. Terveisiä tai muita kommentteja vertaistapaamisten järjestäjälle:

KIITOS

vastauksistasi ja osallistumisestasi vertaistapaamisiin!